

Vergadering van Vrijdag 26 Februari 1909, 's avonds 8 ure.

Voorzitter: Generaal DE WAAL.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik open deze vergadering en heet u allen welkom. Ik verzoek u in de eerste plaats, u te willen wijden aan de ballotage van de kandidaten, die op het stembiljet, toegevoegd aan het convocatiebiljet, zijn aangegeven.

Ik doe dit met te meer genoegen, omdat daarop de naam voorkomt van een persoon, die niet tot het actieve leger behoort, n.l. die van den Heer A. N. C. S. VAN BUREN, Luitenant-Kolonel, Commandant van het korps Koninklijke Scherpschutters te Rotterdam. Het is een blijk van belangstelling, dat het Bestuur op hoogen prijs stelt; want wij moeten niet alleen onze leden vinden in het actieve leger, maar ook in de Weerbaarheids-korpsen, Reserve en Burgerij. Van harte hoop ik dan ook, dat velen dat goede voorbeeld mogen volgen.

Mag ik thans de Heeren VAN DER WEIJDEN en BANNINK verzoeken, den Secretaris behulpzaam te zijn bij het opnemen der stemmen?

Tot de stemming wordt overgegaan, waaruit blijkt, dat de voorgestelde heeren, zijnde: de Reserve 2e Luitenant bij het Regiment Grenadiers en Jagers G. H. Bouscholte, de 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger W. F. Eisma, de 2e Luitenant bij het Regiment Grenadiers en Jagers P. H. Goedhart, allen te 's-Gravenhage; de 2e Luitenant der Genie J. H. A. van der Hoeven te Arnhem; de 2e Luitenant der Artillerie J. Büller, de 2e Luitenant der Infanterie A. W. de Koningh te den Helder; de Luitenant-Kolonel, Commandant van het korps Koninklijke Scherpschutters A. N. C. S. van Buren te Rotterdam; de Kapitein der Infanterie N.-I. Leger H. A. van Marle te Scheveningen en de 1e Luitenant der Genie P. W. Scharroo te Utrecht, met algemeene stemmen zijn gekozen.

De VOORZITTER: Ik wensch de heeren, voor zoover aanwezig, en de Vereeniging geluk met hunne toetreding, en geef thans het woord aan den Heer GRATAMA tot het houden zijner voordracht over:

**Beschouwingen over de middelen ter verbetering van
het Javaansche element in het Nederlandsch-
Indische leger.**

De Heer GRATAMA: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! Het is niet dan na lange aarzeling, dat ik het vereerend aanbod van het Bestuur dezer Vereeniging, om eene spreekbeurt te vervullen, ter behandeling van een Indisch militair onderwerp, heb aangenomen. Ik vermeende eene bespreking van een dergelijk onderwerp te moeten overlaten aan hen, die daarvoor, door eene jarenlange ondervinding, bij het leger in de tropen opgedaan, meer aangewezen waren.

Doch ik heb die aarzeling overwonnen, vertrouwend, dat het Bestuur van mij geene voordracht verwachtte, waarbij eigen ervaring eene hoofdrol vervult. Ik heb een onderwerp gekozen, dat mijne belangstelling heeft gaande gemaakt omdat het een gewichtig legerbelang is, en dat mij in de gelegenheid stelt, mijne gedachten weer te geven over de plaats, die naar mijne meening den Javaan, voor wien ik genegenheid heb opgevat, in het leger toekomt.

Dat de wijze van behandeling der te verwerken stof bij een deel uwer teleurstelling zal verwekken, wil ik me geenszins ontveinzen. Er is zoo veel over dit legervraagstuk mede te deelen, dat beperking noodzakelijk was. Deze beperking nu heb ik me het meest opgelegd bij die onderdeelen, die het minst binnen mijn bereik vielen, maar... die daarom wel zeer gewichtig kunnen zijn. Waar ik me wat meer t'huis gevoelde, ben ik misschien wat uitvoeriger geworden, dan enkelen uwer noodig zullen oordeelen.

Ik hoop echter, dat al mijne toehoorders mijn werk willen beschouwen als eene poging, om een steentje bij te dragen tot de verhooging van de kracht van ons Indisch leger, dat ons allen zoo dierbaar is.

Om maar met de deur in huis te vallen: *Het oordeel over den Javaan als soldaat is over 't algemeen ongunstig.*

Ten bewijze van dit verontrustend feit mogen hier enkele oordeelvellingen volgen, geput uit de langzamerhand zeer uitgebreide lectuur over het onderwerp, waarvoor ik heden avond uwe belangstelling vraag.

In eene bespreking over „De Gemengde Compagnie,” gehouden te Batavia in de Indische Krijgskundige Vereeniging in September 1903, zegt de inleider, de Kapitein van den Generalen Staf SCHUTSTAL VAN WOUDEBERG, dat „... zelfs tegenover den inlandschen vijand een groot gedeelte onzer officieren blijkt geeft geen onbeperkt vertrouwen te stellen in het Javaansche element, dat zulk een overwegend deel vormt van ons leger.” De inleider grondt dit oordeel o.a. op uitingen van de dagbladders, en op een gezegde van den Luitenant-Kolonel P. C. HERING, voorkomende in *De Indische Gids* van Februari 1901. Genoemde hoofdofficier schrijft daarin o.a.: „Dat het vertrouwen in de inlandsche troepen bij vele officieren en verder Europeesch kader, aan de spits daarvan te velde trekkende, dan ook niet bijster groot is, is genoegzaam bekend.”

Deze meeningen worden door den inleider nader gestaafd, waar hij spreekt over de vele gevallen, waarbij Javanen aan eene paniek onderhevig waren, dikwijls zonder reden.

Bij het debat over het bovengenoemde onderwerp begint de tegenwoordige Luitenant-Kolonel C. SMITH zijne rede met: „Als vrij algemeen erkend kan worden aangenomen, dat de Javaansche soldaat, zooals wij dien thans kennen, eene zeer geringe gevechtswaarde bezit...”

De Majoor MOLLINGER zegt in het zelfde debat: „Ik stem toe, dat de gevechtswaarde van den inlandschen soldaat, zooals wij dien thans in ons leger kennen, belangrijk bij die zijner kameraden van anderen landaard achterstaat.”

De 1e Luitenant VAN GENT vangt bij zijne bestrijding van den inleider over het zelfde onderwerp aan met de woorden: „Vooropstellende, dat ik met Inleider den tegenwoordigen Javaanschen soldaat van minder kwaliteit acht dan dien van anderen landaard,”

Bij zijn slotwoord aan het einde der tweede vergadering ter bespreking van de gemengde compagnie, zegt de Voorzitter, de toenmalige Luitenant-Kolonel SCHMIDT (onlangs benoemd tot Chef van het wapen der Infanterie):

„Maar hoe dit ook zij, de heer SCHUTSTAL VAN WOUDEBERG kan de voldoening smaken, dat door zijne voordracht over de gemengde compagnie het volle licht gevallen is op het verontrustend feit, dat $\frac{2}{5}$ van de soldaten der veldbataljons, in de bestaande omstandigheden eigenlijk niet verder dan op het papier meetelt.”

In de pers is, na dien, de minderwaardigheid van den Javaanschen soldaat herhaaldelijk ter sprake gekomen; en niet zonder reden, daar tot nu toe maatregelen, om dezen ongezonden toestand te verbeteren, achterwege bleven. Het zou me te ver voeren, hier uit de pers nog uitlatingen te vermelden. Met bovenstaande aanhalingen van officieren, alleszins tot oordeelen bevoegd, meen ik te kunnen volstaan. Het oordeel over den Javaan is in 't algemeen ongunstig. En al zijn ook bovengenoemde heeren allen van meening, dat er wel middelen te vinden te zijn, om de gevechtswaarde te verhoogen, het feit blijft bestaan, dat men in den Javaan, zooals die nu te velde gaat, geen voldoende vertrouwen stelt.

Des te meer verontrust dit, als daarbij overdacht wordt, dat men vrij algemeen van meening is, dat de ontzenuwende invloeden van het gevecht tegen een buitenlandschen vijand in hoogere mate op het gemoed van den soldaat zullen inwerken, dan de strijd tegen den minder gevaarlijken inlandschen vijand. Hiertegen zou kunnen worden aangevoerd, dat juist de strijd met den inlandschen vijand de Javanen, die spoedig aan eene paniek onderhevig zijn, door het verraderlijke, het verrassende dat dien strijd eigen is, in meerdere mate moet demoraliseeren dan het gevecht, waarbij hij in den regel meer geleidelijk in critieke toestanden geplaatst wordt.

Hoe het ook zij, de omstandigheid, dat vele officieren weinig vertrouwen stellen in een zeer groot deel van ons leger, dat voor zulk eene zware taak als het bestrijden van een overmachtigen buitenlandschen indringer geroepen kan worden, is van zoo veel gewicht, dat met ernst en met den meest

moglijken spoed naar verbetering gestreefd dient te worden.

Het aantal Javanen in het N. I. leger bedroeg, volgens het *Koloniaal Verslag* 1908, op ultimo 1907: **15.072** op eene totale legersterkte van **33.525**. Voor het hoofdwapen zijn die getallen respectievelijk 12,337 en 25,490. Bovendien werden op dien datum nog 535 Javanen bij de Marchaussee aangetroffen. Het totaal aantal Soendanezen, waarvan C. J. Boos in zijn „Leerboek der Militaire Aardrijkskunde en Statistiek van N. O. I.” zegt, dat een nauwkeurig onderzoek naar hunne waarde als veldsoldaat in het voordeel van den Javaan zou uitvallen, bedroeg 1,572.

Voor al de Infanterie, die in den regel de moeilijkste oogenblikken op het gevechtveld doorleeft, geven deze cijfers veel te denken.

Een ieder, die voor Nederland het behoud van de Koloniën wenschelijk acht, moet wel doordrongen zijn van de noodzakelijkheid, om in den bovengeschetsten toestand verbetering te brengen; wie de wenschelijkheid van het behoud van het koloniaal bezit niet inzielt, moet toch toegeven, dat het afstaan van dat grondgebied, waar reeds zoo veel Nederlandsch bloed gevloeid heeft, niet het gevolg mag zijn van den ondergang van een, door gebrek aan voldoende goede troepen, machteloos leger. Schuilt er bovendien niet veel onbillijks in, dat zoo vele officieren, en ook onderofficieren, tegenover den inlandschen vijand herhaaldelijk voor eene levensgevaarlijke taak worden gesteld met soldatenmateriaal, dat niet te vertrouwen is, dat in de hachelijkste oogenblikken den commandant in den steek laat? Ook tegenover den inlandschen vijand (al moge die volgens velen minder gevaarlijk zijn dan de veelgenoemde buitenlandsche vijand), zijn minderwaardige soldaten geene gepaste werktuigen in handen van hen, die de eer en den roem van een leger, van eene natie hoog hebben te houden.

Nu vooropstellende, dat verbetering dringend noodzakelijk is, hebben we na te gaan, op welke wijze die verkregen kan worden.

In het algemeen staan twee wegen open: 1e het minder-

waardig element wegnemen en vervangen door een beter, dat aan de eischen beantwoordt; 2o het minderwaardig element verbeteren.

Het komt me gewenscht voor, nu al dadelijk te verklaren, dat ik het eerste middel als ongewenscht en zelfs als onuitvoerbaar beschouw, het tweede daarentegen als het eenige, dat uitkomst kan geven, zou willen aanbevelen. Ook wil ik nu reeds op den voorgrond stellen, dat we, voor de oplossing van het voor het leger zoo gewichtig probleem rekening hebben te houden met de grondbeginselen van de door ons gevoerde en te voeren koloniale politiek; hierdoor moge de oplossing van het vraagstuk moeilijker worden, het grootte belang er van valt des te meer in 't oog.

Overgaande tot de bespreking van de vraag, of het mogelijk is, de Javanen in het leger te vervangen door andere landaarden, moeten we ons in de eerste plaats afvragen, welke landaarden daarvoor in aanmerking zouden kunnen komen.

Beginnende met het element, dat voor ons in den strijd met een buitenlandschen vijand het verkieslijkst zou zijn, met den Europeaan, valt op te merken, dat de finanticele bezwaren, aan eene aanzienlijke uitbreiding van dit kostbaar materiaal verbonden, bovenmate groot zouden zijn. Niet alleen, dat elke Europeesche soldaat nu reeds het Gouvernement belangrijk meer kost dan een soldaat van welken landaard uit den Indischen archipel ook (o.a. door hoogere premie, door overtochtskosten, door het grootte aantal voor den velddienst ongeschikten), maar de werving van Europeanen gaat reeds met de grootste moeite gepaard, om tot het in onze tegenwoordige legerformatie benoodigde aantal te komen. Aan den eisch, dien we zeer zeker met het oog op een eventueelen strijd met een buitenlandschen vijand moeten stellen, n.l. het niet meer opnemen in ons leger van vreemdeelingen, waarop reeds herhaaldelijk aangedrongen is, kan niet eens worden voldaan.

De Majoor D. J. RUITENBACH begint zijn artikel in *De Indische Gids* 1907, deel I, getiteld: „De werving van Europeanen voor het Indische leger”, met de woorden: „Wanneer men

ten aanzien van de koloniale werving de officieele verslagen bestudeert, komt men spoedig tot de slotsom, dat het tegenwoordig met de aanvulling van het Europeesche legerdeel treurig is gesteld." Door cijfers wordt de waarheid van dit gezegde aangetoond, terwijl de schrijver verder de middelen aangeeft, om het door hem gestelde minimum aan Europeanen van 14000 (het *Koloniaal Verslag* van 1908 geeft eene sterkte van 10846 Europeanen) op sterkte te houden. 1) Om dit te bereiken moet reeds veel gedaan worden en zal men dieper in den zak moeten tasten. De moeilijkheden en de groote kosten, die verbonden zouden zijn aan eene vervanging van den Javaan door de werving hier in Europa uit te breiden, al werd dan ook met eene geringere legersterkte volstaan, komen daardoor helder aan het licht. In deze richting kan dan ook de oplossing niet gezocht worden, wat misschien overbodig was, hier mede te deelen, maar welke mededeeling mij voor de volledigheid gewenscht voorkwam.

De proef, omstreeks 1891 genomen met Afrikanen, die vroeger in ons leger een goeden naam hadden, is mislukt. Met belangstelling worden de resultaten tegemoet gezien. van eene proef met de werving in Suriname. We kunnen ons echter gelukkig rekenen, als daardoor het tekort aan Europeanen eenigszins vergoed zou worden.

Bij de keuze van een anderen landaard moeten we ons dus wel bepalen tot de volkeren in onzen Indischen Archipel.

In het „Leerboek der Militaire Aardrijkskunde en Statistiek van N. O. I." bespreekt de Kapitein C. J. Boox de inlandsche bevolking van den Nederlandsch-Indischen Archipel uit een militair oogpunt. Achtereenvolgens worden behandeld, behalve Javanen en Soendanezen: de Madoerezen, de Amboineezen, de Menadoneezen, de Sangirs en Talauers, de Boegineezen en Makasaren, de Ternatanen en de Tidoreezen.

Het algemeen oordeel over de militaire waarde dezer

1) In het *Indisch Militair Tijdschrift* No. 10 van 1908 komt de mededeeling voor, dat, in verband met het tekort aan Europeanen, bij 4 der gemengde bataljons eene compagnie Europeanen door eene Amboineesche vervangen zal worden, waarvoor 1000 Amboineezen boven de formatie mogen worden aangenomen.

landaarden is, wat de meesten betreft, beter dan over die van den Javaan. Van het meerendeel worden echter ook eigenschappen opgenoemd, waarin ze bij den Javaan ten achter staan.

Ook andere stammen dan de hiervoor genoemde zullen misschien in de toekomst bewijzen, dat onder hen waardevol soldatenmateriaal is aan te werven. Het ligt evenwel niet in mijne bedoeling, hier nader op in te gaan. Niet alleen, dat voldoende betrouwbare gegevens hieromtrent ontbreken, doch ik zou eerst dan die landaarden voor den Javaan in de plaats willen stellen, indien na eene *ernstige* proefneming bewezen werd, dat al de middelen, die aangewend *kunnen* worden om het Javaansche element te verbeteren, te kort schieten om van het volk, dat door zijne getalsterkte, zijne economische toestanden, zijne woonplaats en zijne geschiedenis aangewezen is, om op het hoofdtooneel van den strijd tegen een vreemden indringer ons ter zijde te staan, bruikbare soldaten te maken.

Dat ik die andere landaarden opnoemde, terwijl ik a priori al eene vervanging door hen van den Javaan verwerp, vond zijn oorsprong in de hoop, dat, door al die namen de revue te laten passeeren, bij iederen niet oningewijde reeds in herinnering worden geroepen, eensdeels de moeilijkheden, aan de werving verbonden, en de nadeelen, die hen anderdeels aankleven, wat betreft betrouwbaarheid en bruikbaarheid in het garnizoen, terwijl van anderen weer de bruikbaarheid te volde met een vraagteeken staat aangegeven.

Zoo ben ik gekomen tot het voornaamste gedeelte van het onderwerp, n.l. tot de bespreking van de middelen, die er zijn om het minderwaardige element te verbeteren.

Wil een dokter een patient genezen, dan moet zijn eerste werk zijn, den patient en de kwaal te leeren kennen. Bij de toediening van medicijnen moet hij n.l. met beide rekening houden. De aard van den patient oefent een grooten invloed uit op de soort van geneesmiddelen. En nu staan we bij den Javaan voor eene groote moeilijkheid: de kennis van den patient is gebrekkig, en vooral, de meeningen van de ge-

neesheeren, in grooten getale in consult aanwezig, wijken zeer van elkaar af, staan soms lijnrecht tegenover elkaar.

En niet alleen, dat het oordeel over den patient verschillend luidt, zeer bedenkelijk is het, dat de kwaal zelf tot groot meeningverschil aanleiding geeft. Naast doctoren, die de kwaal ongeneeslijk achten, zijn er, die bij goede geneesmiddelen beterschap in uitzicht stellen, terwijl er zelfs enkele medici zijn, die den patient voor gezond verklaren en de slechte resultaten enkel wijten aan de onkunde der behandelende geneesheeren.

Na aandachtige bestudeering der ziekteverslagen ben ik tot de conclusie gekomen, dat de kwaal er is, dat er geneesmiddelen voor te vinden zijn, en *bij goede toepassing* de patient genezen *moet*.

De middelen, die aangewend moeten worden, om, indien we den Javaan als hoofdbestanddeel van ons leger willen behouden, toch bruikbare soldaten te verkrijgen, kunnen we verdeelen in twee hoofdgroepen. En wel 1e de middelen, om uit de Javaansche bevolking krachten voor het leger aan te werven, die intellectueel en moreel hooger staan dan de tegenwoordige Javaansche recruten en 2e de middelen, om van den Javaan, die in het leger getreden is, een goed soldaat te maken.

Om te kunnen beoordeelen, welke maatregelen er genomen moeten worden, om recruten te verkrijgen, die aan hogere eischen voldoen dan de tegenwoordige, moeten we eerst even eene korte beschouwing wijden aan den Javaan, zooals die nu in het leger komt.

Het is, met het oog op de mogelijkheid tot verbetering een verblijvend verschijnsel, dat alle gegevens, die hiervoor te vinden zijn, eenstemmig luiden, dat door de tegenwoordige wijze van werving onder de Javanen veelal het allerslechtste deel der bevolking in het leger wordt opgenomen. Wie in zijne kampong niet aan den kost kan komen, hetzij door luiheid of gemis aan aanleg voor het een of ander bedrijf, hetzij, doordat hij het bij zijne medekampongbewoners verkorven heeft, vindt, als laatste redmiddel om niet ten onder te gaan, de poort der kazerne nog voor hem open

staan. Het kan niet ontkend worden, dat de armoede onder de Javanen medewerkt tot meerdere dienstneming, maar ook al weer degenen, die ik hier boven noemde, zullen het eerst het water tot hunne lippen gerezen zien.

Het spreekt van zelf, dat het bovenstaande slechts in het algemeen geldt; in het leger toch worden ook zeer goede elementen aangetroffen, die voor een deel voortkomen uit de in de kazerne geboren en opgevoede soldatenkinderen.

De Overste HERING schrijft over dit onderwerp in *De Indische Gids* 1901, deel I, bladz. 158: „Onze tegenwoordige inlandsche soldaat is afkomstig uit de onderste lagen der bevolking. Dit is een feit, mij persoonlijk bekend uit eene veeljarige ondervinding als officier, belast met de werving in een der volkrijkste streken van Midden Java.”

De regent van Demak. Raden Mas Adipati ARIO HADI NINGRAT, deelt deze opinie van den Overste HERING volkomen, waar hij in een brief aan dezen hoofdofficier o. a. schrijft: „Welke categorie van inlanders in den regel in militairen dienst treedt en waarom de militaire stand bij den Javaan zoo in discredit geraakt is, acht ik overbodig er nog bij te melden, dewijl het van algemeene bekendheid, en over een en ander reeds meer dan eens geschreven is.”

Hoogere drijfveeren, als bijv. liefde voor den soldatenstand, komen bij indiensttreding der Javanen niet in 't spel. In zijn hart is hij landbouwer, geen soldaat. Het is dan ook geenszins te verwonderen, dat van dergelijke elementen, als nu bij de depôt-bataljons aankomen, nooit veel te maken was. De besten onder hen zullen misschien dragelijke soldaten zijn; door lang verblijf onder de wapenen kan bij een gedeelte eene grondige verbetering intreden, het gros *kan* echter niet goed worden, omdat het materiaal zelf te slecht is. Het pleit voor den Javaan, dat er aanvoerders in ons Indisch leger zijn, die met hem eer hebben ingelegd, evenzeer als het voor die aanvoerders pleit, dat zij met *deze* Javanen succes wisten te behalen. Men behoeft geen krijgsman in zijn hart te zijn, om als soldaat zijn plicht te doen. Plichtsgevoel, aanhankelijkheid aan den aanvoerder, dat zijn factoren die zelfs den bloohartigen stand doen houden. De Hollanders

blaken ook niet van strijdlust, maar ik heb de volle overtuiging, dat, als de nood aan den man komt, de fanatiekste krijger in onzen flegmatieken boerenjongen zijn man vindt. Het feit, dat de Javaan geen krijgsman in zijn hart is, kan een nadeeligen invloed op de werving uitoefenen, het behoeft ons geenszins de hoop te ontnemen, dat van hem een goed soldaat is te maken.

Hoe kunnen we nu den beteren Javaan in onze kazernes krijgen? Daar zijn verschillende middelen voor aanbevolen, die alle min of meer tot het beoogde doel kunnen voeren, maar eerst, als ze gezamenlijk worden aangewend, zullen afdoende resultaten verkregen worden.

Het meest voor de hand ligt: *de verbetering van de positie van den Javaanschen soldaat*, ten eerste om den materieelen welstand daardoor te verhoogen, maar ook om de groote grief van achterstelling bij andere inlandsche landaarden weg te nemen. Moge die achterstelling voor den Javaan van gering allooi weinig te beteekenen hebben, voor den meer ontwikkelde, den moreel hooger staande, moet zij wel degelijk als een groote hinderpaal beschouwd worden.

In *De Locomotief* van 14 April 1908 komt een artikel voor, geteekend R., dat gewijd is aan het onderwerp: „De gevechtswaarde van den niet-Christen inlander in het Indische leger“. De schrijver geeft eene lijst van de vele grieven, waardoor de Javaan zich bij den Amboinees ten achter gesteld gevoelt. Deze lijst laat ik in haar geheel hier volgen.

1e. Verstrekking van schoeisel geschiedt aan den Ambonees op gelijken voet als aan den Europeaan. De Javaan krijgt alleen schoenen op geneeskundig certificaat. 2e. Aanmerkelijk verschil in premiën bij engagement en reëngagement tusschen Ambonees en Javaan. 3e. Verschil in gewone soldij. 4e. Na zes jaren krijgen de vrouwen der Amboneezen uitkeering van rijst, die der Javanen niet. 5e. Vooral bij het korps marechausees wordt de Ambonees verre bij den Javaan voorgetrokken. 6e. Verschil in toelage bij de medaille voor Moed en Trouw. 7e. Verschil in marschvoeding-indemniteit. 8e. Verschil in gagement na vijf-en-twintig jaren effectieven dienst. 9e. Verschil in de bepalingen omtrent heerdiensten

voor ridders M. W. O. enz. De Amboneezen worden vrijgesteld, de Javanen niet. 10c. Verschil in klasse bij reizen aan boord van particuliere schepen. 11e. Verschil in verpleging in het militair hospitaal. 1)

De redactie van het *Indisch Militair Tijdschrift* toekent in de 5e aflevering 1908 hieromtrent aan: „Een heel lijstje grieven waarin ook wij eene verbetering dringend noodzakelijk achten”.

Het zou mij te ver voeren, elk van deze punten uitvoerig te behandelen; bij enkele moet ik even stilstaan.

Het verstrekken van schoeisel. Hier raak ik een maatregel aan, die al meermalen, ook in ons Indisch vakblad, een onderwerp van bespreking vormde. Het is een uiterlijk kenmerk, dat den Javaan van den Amboinees onderscheidt en juist doordat het uiterlijk is, moet het van veel gewicht worden beschouwd. De Amboinees gaat prat op zijn schoenen-dragen en gevoelt zich daardoor dichter bij den Europeaan staan; op den niet-schoenen dragenden inlander moet de invloed van dezen toestand wel omgekeerd werken. En wanneer een dergelijk uiterlijk kenmerk gebruikt wordt om den minder-bedeelde zijne minderwaardigheid te doen gevoelen, kan het een zeer nadeeligen invloed uitoefenen.

Aan het niet verstrekken van schoenen aan onze inlandsche soldaten kleeft nog een bezwaar, dat eigenlijk behandeld diende te worden bij de groep van middelen om van den Javaan een goed soldaat te maken. In het *Indisch Militair Tijdschrift* van 1887 komt eene beschrijving voor van de exercitiën van inlandsche soldaten in een met kruidje-roermij-niet bedekt grasveld, waarbij van „guitige bokkesprongen” gesproken wordt. Ook over het leedvermaak van Maleiers, die eene afdeling Javaansche soldaten achter den trom al huppelende en dansende over een pas begrinten weg zien trekken.

Te velde is vroeger herhaaldelijk geklaagd over het gebrek aan eene voetbekleding bij onze inlandsche militairen. In de rimboe, met zijne vele van doornen voorziene slingerplanten, bij bamboedoeri- en randjoeversperringen, op de

1) Overgenomen uit de *Nieuwe Rotterdamse Courant* 1908.

scherpe stoppels van afgebrande alang-alangvelden was de Javaan al te zeer in het nadeel. Voor degenen onder hen, die eenig eergevoel bezitten, moest het wel in hooge mate grievend zijn, meer bevoorrechte landaarden in die voor hen ontoegankelijke terreinen het werk te zien overnemen. En zou dit dikwijls ook niet een der vele redenen geweest zijn, waardoor het eergevoel bij Javaansche afdeelingen onderdrukt werd, terwijl juist door prikkelen van het eergevoel bij anderen resultaten worden verkregen?

In dezen toestand is verbetering gebracht. In het *Koloniaal Verslag* van 1909 komt het volgende voor: „Ten einde de gevechtswaarde van het inlandsch element in het leger te verhoogen, is bij Gouvernementsbesluit van 14 Januari 1903 No. 29, bij wijze van tijdelijken maatregel, bepaald dat, in de gevallen waarin zulks door den commandant van het leger wordt noodig geacht, aan de onbereden inlandsche militairen, bestemd om te worden ingedeeld bij de troepen te velde, en die uit anderen hoofde niet in het bezit daarvan zijn gesteld, twee paren schoenen kunnen worden verstrekt”.

De oude grief blijft echter bestaan; in het garnizoen loopt hij barrevoets. En menige, niet aan schoenen-dragen gewende Javaansche voet moet te velde zeer zeker de nadelen onder vinden van een zuinigheidsmaatregel, die hem niet veroorlooft, zich in het vredesgarnizoen in het marcheeren op schoenen te oefenen. De marschvaardigheid, dus ook de gevechtswaarde, zal in hoogere mate stijgen, indien de Javaan van af zijne indiensttreding schoenen ontvangt.

Wat het 2e en 3e punt betreft: het behoeft geen betoog, dat bij grootere geldelijke voordeelen, zoowel bij indiensttreding als in den diensttijd, het toetreden tot den militairen stand aantrekkelijker wordt. Maar bovenal moet de mindere bezoldiging ongunstig werken op het plichtsgevoel, voornamelijk van de weinig ontwikkelden. De mindere betaling doet van zelf de mindere appreciatie der te verwachten diensten gevoelen. Waarom voor minder geld het zelfde te doen als de beter bezoldigde? Dat wordt ook blijkbaar niet verwacht! Dit is een gedachtengang, waarvoor men geen Javaan behoeft te zijn, om hem te volgen. Bovendien is de

Javaan nog al philosophisch aangelegd en zijne oudere kameraden zullen hem zoo noodig wel spoedig van de juistheid dezer redeneering overtuigen.

De lange lijst van gevallen, waarbij de Javaan ten opzichte van den Amboincees is achtergesteld, toont overigens duidelijk aan, dat hij wel heel dikwijls zijne officieel vastgestelde minderwaardigheid moet gevoelen. Wel is dit soldatenmateriaal goedkoop, maar laat ons niet vergeten, dat menigmaal de zuinigheid de wijsheid bedrogen heeft.

Aan de serie van grieven van den Javaanschen soldaat is in de laatste jaren nog eene niet onbeduidende grief toegevoegd, n.l. de slechte promotiekans. Het *Indisch Militair Tijdschrift* 1908, deel I wijdt hieraan eenige bladzijden, naar aanleiding van een artikel in de *Nieuwe Rotterdamse Courant*: „Bij de begroting van Nederlandsch-Indië van 1906 werd voorgesteld om een deel van het inlandsch kader van het leger door Europeanen te vervangen, een maatregel, waardoor de gevechtswaarde der inlandsche compagnieën — zoo heette het — verhoogd zou moeten worden. Daartegen werd in de Tweede Kamer de bedenking geopperd, dat de bevorderingsvooruitzichten der inlandsche fuseliers door een plotseling opheffen van 152 sergeants- en 114 korporaalplaatsen ernstig geschaad zouden worden”.

En verder: „Sedert zijn de officieele cijfers komen getuigen, hoe de uitgesproken ongunstige verwachtingen alle reden van bestaan hadden en hoe de bevorderingskansen der inlandsche militairen bij de Infanterie vrijwel geheel zijn te niet gedaan. Hierdoor is zeker geen vermeerdering, maar wel een vermindering van gevechtswaarde der inlandsche compagnieën te verwachten.

„De Koloniale Verslagen van de laatste jaren geven sprekende getallen. Werden in 1905 tot sergeant bij de Infanterie en bij de Marechaussee bevorderd 76 inlanders, en tot korporaal 98 hunner, in 1906 zijn daarbij aangesteld één sergeant, bij de Infanterie geen een korporaal, bij de Marechaussee 5 korporaal. Van het geheele inlandsche element bij het geheele Indische leger, totaal ruim 15.000 man, konden dus maar 6 militairen in een geheel jaar bevordering maken!

„Lezen wij dan verder, dat ultimo 1906 aan inlandsche sergeanten nog een overcompleet was van 165, aan korporaals van 146, dan heeft 1907 zonder twijfel in de bevordering geen verbetering kunnen brengen. 1) Er zullen jaren verloop en eer dit, door de formatiewijziging veroorzaakte overcompleet ingesmolten zal zijn. Wat een wanhopige toestand voor onze Javaansche soldaten.”

Al wordt nu ook de inkrimping over eenige jaren verdeeld, de ongunstige invloed van 1906 werkt jaren na.

Het is te hopen, dat de Regeering middelen moge vinden, om de ontmoediging, die het noodzakelijk gevolg moet zijn van het boven aangehaalde, bij onzen toch al zoo ten achter gestelden inlandschen soldaat, te doen verkeer en in bemoeiding, welke hij zoo zeer noodig heeft.

Eene geheele of gedeeltelijke gelijkstelling met andere inlandsche landaarden zou eene groote grief van den Javaan in ons leger wegnemen of verminderen, terwijl door het aan die gelijkstelling verbonden geldelijk voordeel, de Javaansche beurs zich even goed gestreeld zou gevoelen als eene Hollandsche dito in een dergelijk geval. Want al mogen we aannemen, dat de Javaan zich goedkooper kan voeden dan de Europeaan in Nederlandsch-Indië, voor zijn genoegen geeft hij ook gaarne wat uit, terwijl ijdelheid een karaktertrek is, die hij met vele inlandsche en niet-inlandsche landaarden gemeen heeft.

Professor P. J. VETH haalt in zijn werk „Java”, deel IV, het oordeel aan van H. DE BRUIJN over den Javaan, welke schrijver, zooals VETH zegt, ruime gelegenheid had den Javaan te leeren kennen.

In deze, door den beroemden geleerde als juist erkende, beoordeeling komt o. a. het volgende voor: „Een Javaan is een mensch als elk ander, een mengelmoes van goed en kwaad. Hij mint wat hem behaagt; hij heeft een hekel aan hetgeen hem mishaaft; eet gaarne goed; gaat gaarne goed gekleed; schikt gaarne vrouw en kinderen op en houdt nog al van feestvieren; tout comme chez nous, maar op *zijn* wijze, naar de omgeving waarin hij leeft; in dier voege,

1) Het overcompleet bedroeg ultimo 1907 nog respectievelijk 103 en 79.

dat zeer dikwijls, hetgeen hij mooi, aangenaam van smaak en genoegelijk vindt, wij leelijk, onsmakelijk en enorm vervelend vinden."

"Tout comme chez nous, maar op *zijne* wijze". Juist! Maar wordt hier voldoende rekening mede gehouden? Wat betreft de kleeding van onze inlandsche soldaten zeer zeker niet. Door hierin eene doelmatige verandering te brengen, zou de Javaan zich door het soldatenpakje, wat niemand mooi vindt, en hij zeker niet, niet meer behoeven te laten afschrikken. En dat niet alleen, maar door eene sierlijke, met zijn smaak overeenstemmende kleeding zouden wij, van oec menschelijke ijdelheid gebruik makende, een nieuw hulpmiddel hebben, om de indiensttreding aantrekkelijker te maken.

Nu ondergaat hij wel eene zeer groote wijziging in uiterlijk voorkomen.

BOEKA (pseudoniem voor P. C. C. HANSEN JR.) laat zich in zijn werk: „Tropisch Nederland; Studiën en Beschouwingen”, over dit onderwerp als volgt uit. „Wie de arme inlandsche soldaten ziet puffen in hun veel te warme en onpractische kleeding, krijgt bepaald medelijden met de arme kerels, die, zoo uitgedost, een treurig figuur maken: van de fraai gebouwde lenige gestalte van den inlander is geen spoor te ontdekken, als hij in die afschuwelijke uniform is gestoken, welke hem bespottelijk maakt in de oogen van zijn landgenooten. Hoe slecht dit werken moet op de werving is licht te begrijpen en vreemd is het, dat, terwijl overal elders, waar het vrijwilligers systeem bestaat, de dienstneming aantrekkelijk wordt gemaakt door het instellen van fraaie uniformen, zooals in Engeland en in Engelsch-Indië, men in Oost-Indië te dien opzichte totaal blind is.”

„Totaal blind” schijnt mij hier een te krasse term. Van militaire zijde is wel degelijk op de nadeelen van de tegenwoordige, en op de voordeelen van eene meer inlandsche kleeding gewezen.

Zoo komt o.a. in het *Indisch Militair Tijdschrift* 1899, I van de hand van MAVORS eene prachtige schildering voor van den inlander in de tegenwoordige uniform, die ik, om hare juistheid, hier gedeeltelijk laat volgen:

„Voor den barrevoets gaanden, kleinen inlandschen militair is het haast een maskeradepakje. Geef u eens de moeite des Zondags, als Kromo uit is, hem gade te slaan en ge zult van tijd tot tijd moeite hebben uw lachen te bedwingen. Stel u voor een hoogen helmhoed, waaronder het glimmend bruine gelaat komt kijken, de slecht zittende atilla met veel koper en biezen, de meestal te korte pantalon, die van onderen door een paar onoogelijke bloote voeten begrensd wordt, voeg daarbij het eigenaardig sans-gêne, waarmede de inlandsche militairen zich in eenden-colonne bewegen, zalig overblijfsel van vroegere dagen in de dessa, en ge hebt een duidelijk beeld van een ridder van de droevige figuur. Ik heb Kromo met opzet niet in zijn kapotjas laten rondzwemmen, want dit is het belachelijk maken ten spits gedreven.

„Werkelijk onze inlandsche soldaten verdienen niettegenstaande hunne vele gebreken, een beter lot dan gedwongen te zijn tot spot van blank en bruin rond te dwalen. Waarom niet de nationale kleederdracht behouden bij de vaststelling van eene uniform voor inlanders? Men bereikt daardoor vele voordeelen, waaronder ik rangschik, dat dan zeker met eenige moeite eene sierlijke, den inlandschen soldaat goed staande en passende uniform te krijgen is, hetgeen weer zeer gunstig op de werving moet werken, niet alleen in quantitatieven, maar ook in qualitatieven zin. Nog meer dan de Europeaan is de inlander gesteld op mooie kleeren. Vooral de hoofddoek moet als hoofdbedekking behouden blijven, maar in 's hemels naam niet in vereeniging met een Europeeschen pet of hoed, zooals bij de Pradjoerits, want dat is rein afschuwelijk.”

De Overste HERING drukt zich in *De Indische Gids* 1901, deel I, bladz. 153, als volgt uit: „Slechts afkeer gevoelende voor den staat, dien hij, neen, die hem spoedig omhelzen zal, is zijne eerste ondervinding eene wreede krenking van de aloude zeden en gewoonten. De onbarmhartige schaar, die in den Hollandschen soldaat geene krijgshaftigheid kent zonder haar van zooveel millimeter lengte, berooft ook hem in een oogwenk van den weelderigen haardos, die het voornaamste kenmerk is zijner nationaliteit, en teekent hem alzoo voor goed met het merk der zoo geminachte militaire

dienstbaarheid. De aartsvaderlijke kain en hoofddoek moet hij afleggen om gestoken te worden in een gewoonlijk niet passend Europeesch soldatenpak, dat, ook door het ontbreken van schoeisel, aan *zijn* lichaam allerminst voldoet aan aesthetische eischen en hem voor zijne landgenooten tot een voorwerp van spot maakt."

De Heer HANSEN geeft in zijne vorengenoemde „Studiën en beschouwingen” dan verder aan, hoe hij den inlandschen soldaat zou willen gekleed zien. Om hier verder op in te gaan, ontbreekt mij tijd en ruimte. Het spreekt van zelf, dat, voor men tot verandering over zou gaan, op ruime schaal proeven zouden moeten worden genomen, waarbij aan de tactische en oeconomische eischen behoorlijk aandacht dient geschonken en waarbij men het advies van tot oordeelen bevoegde Javanen ter harte moet nemen. Zonder finantieele opofferingen kan hier eene belangrijke verbetering worden verkregen.

Nog een ander middel kan dienst doen om de resultaten der werving te verbeteren, n.l.: eene huisvesting, meer overeenkomstig de neigingen van den Javaan. Wat toch is het geval? De Javaansche militair leeft niet gaarne zonder vrouw en neemt die, bij de tegenwoordige bepalingen, ook in de kazerne mede. En nu moge dat samenwonen op eene chambree, militairen, vrouwen en kinderen, uiterlijk heel gezellig schijnen, daar zijn toch groote bezwaren aan verbonden. Een Javaan met hoogere eischen, met eene fatsoenlijke vrouw, zal zich tot dat gezellig samenleven niet aangetrokken gevoelen. We zouden verkeerd doen als maatstaf te nemen datgene, waarmede de inlandsche soldaat zich nu tevreden stelt; integendeel dienen we voor oogen te houden, dat zij, die zich kunnen vereenigen met de tegenwoordige toestanden, niet voor niets zoo inschikkelijk zijn.

De Overste HERING beveelt in het artikel in *De Indische Gids* van 1901, reeds meer door mij aangehaald, ook een beter woonstelsel aan, en wel voor militairen met vrouwen eene militaire kampong onder militair toezicht. Het Gouvernement zou daartoe dan een terrein beschikbaar moeten stellen en de inrichting volgens een voorgeschreven vast plan aan de bewoners zelve kunnen overlaten.

Ontegenzeggelijk zijn aan deze wijze van huisvesten groote bezwaren verbonden; niet zoozeer in de volkomen vredes-garnizoenen als wel in die streken, waar de bevolking nog niet te vertrouwen is. Men denke bijv. aan Atjeh. Blijft de toestand echter zooals die nu is, dan vrees ik, dat het kazerneleven het groote struikelblok zal blijven vormen voor de indiensttreding van betere elementen, en niet dan bij verklaarde onmogelijkheid mag dat struikelblok blijven bestaan. Ook mag niet vergeten worden, welk een gunstigen invloed van het leger uit kan gaan, voor het nauwer aanhalen van den band met de Javaansche bevolking. De kaserne biedt ons gelegenheid, een deel der Javanen voor ons te winnen; wil dat echter vruchten dragen, dan moeten zij, die naar hunne dessa's terugkeeren, met betere denkbeelden omtrent den blanken overheerscher dan daar nog algemeen heerschen, een open oor vinden bij hunne landgenooten. Om evenwel een open oor te vinden zal de oud-soldaat in de dessa geacht, niet geminacht moeten worden.

Ten slotte zal ik, als een door velen met klem verdedigd middel tot verbetering van het gehalte der in dienst tredende Javanen, nog bespreken het instituut der inlandsche officieren.

In den eersten jaargang van het *Indisch Militair Tijdschrift* (1870) komt reeds een artikel voor over dit onderwerp. De schrijver van dat artikel geeft eerst een geschiedkundig overzicht, waaruit blijkt, dat reeds ten tijde der Oost-Indische Compagnie inlandsche officieren in het leger dienden. In 1820 werd bij elke compagnie infanterie een inlandsch officier aangehouden. Na 1830 vinden wij hen ook bij de Cavalerie, ten getale van 8. In het jaar 1839 telde de Infanterie er 59. Na dien tijd wordt het aantal langzamerhand aanmerkelijk verminderd. In 1865 werd door den Minister van Koloniën de wensch geuit, het inlandsch element in het officierskorps zoo veel mogelijk uit te breiden. Een onderzoek werd toen ingesteld om na te gaan, hoe veel inlandsche onderofficieren en korporaals geacht werden in aanmerking te komen voor opleiding tot den officiersrang. De uitslag van dat onderzoek was allertreurigst; van de 1200 man inlandsch kader zouden

slechts 15 man in aanmerking komen om tot den officiers-rang opgeleid te worden.

Tot hiertoe waren de inlandsche officieren uit het leger gerecruteerd; geen wonder, dat het gehalte te wenschen overliet. Zuinigheid is dan ook de voornaamste reden geweest, waarom men hen in de formatie had opgenomen, en waarom de Regeering het instituut wenschte te handhaven, zelfs uit te breiden, zooals we boven gezien hebben.

De schrijver in het *Indisch Militair Tijdschrift* van 38 jaren geleden wilde voor de toekomst evenwel geenszins afstand doen van de, om vele redenen zeer gewenschte inlandsche officieren: „Wij zouden het echter zeer aanbevelingswaardig vinden, wanneer men trachtte, goed ontwikkelde inlandsche jongelingen, gelijk men er reeds aantreft onder de zoons van regenten, als *volontair*, dingende naar den rang van officier, aan het leger te verbinden; hun de gelegenheid openstelde om zich bij hun korps, dan wel op de militaire school te Meester-Cornelis, voor het officiers-examen te bekwamen, hen als *volontair* volkomen dezelfde voorrechten toekende, als aan de Europeesche *volontairs*, maar hen dan ook later, na een eventueële benoeming tot officier, in *geen enkel* opzicht ten achter stelde bij hunne Europeesche collega's.”

Ruim 37 jaren, nadat het bovenstaande geschreven werd, is een *gedeelte* van deze wenschen vervuld. De inlandsche officieren, na 1870 langzamerhand geheel uit het leger verdwenen, zullen binnenkort weder hunne intrede daarin doen. In Juli 1907 is aan de Militaire School te Meester-Cornelis de cursus geopend met 3 jongelieden, die in 1908 alle in het 2e studiejaar overgingen. Voor het 1e studiejaar werden toegelaten 3 der aspiranten, zoodat op het oogenblik 6 inlandsche cadetten in opleiding zijn (4 Javanen, 2 Menadoneezen.)

Reeds in 1901, bij de behandeling der Indische begrooting, is het weder opnemen in het leger van inlandsche officieren ter sprake gekomen. Tijdens de openbare behandeling van bovengenoemde begrooting zeide de tegenwoordige Minister van Koloniën, de Heer IDENBURG, toenmaals kamerlid, o. a. het volgende: „Voorts een woord van waardeering over het door den Minister medegedeelde feit, dat met den Gouverneur-

Generaal overleg is geopend over het opnemen van voornamelijk inlanders in het officierskorps. Ik acht dit een goed beginsel en hoop, dat die maatregel spoedig tot stand kome. Hij zal leiden tot versterking van den band tusschen het Nederlandsch gezag en den inlandschen adel.

„Ik acht het bovendien wenschelijk tot verbetering van het inlandsch element in het leger, en zeer gewenscht als voorbereiding om later uit de inlandsche maatschappij de reserve te vormen, die wij bij de verdediging van onze bezittingen tegen een buitenlandschen vijand. . . . zoo zeer noodig zullen hebben.”

Nog 5 jaren duurde het, voor de desbetreffende maatregelen tot uitvoering kwamen. Zal met deze maatregelen het door den Heer IDENBURG als kamerlid gestelde doel worden bereikt? Het Voorloopig Verslag van de begrooting voor 1909 geeft hierop een teleurstellend antwoord: „Naar het schijnt, valt de instelling der inlandsche officieren, zooals die thans geregeld is, niet in den geest der voornamere inlanders en slaagde de Indische regeering er tot dusverre niet in, een eenigszins beteekenend aantal inlandsche jongelieden te vinden voor opleiding tot dien rang. Gaarne zou men hieromtrent volledige inlichting ontvangen, en, indien de resultaten inderdaad onbevredigend zijn, de vraag beantwoord zien of het niet gewenscht ware, alsnog over te gaan tot eene andere regeling, volgens welke inlanders op geheel gelijken voet als Europeanen tot den officiersrang worden toegelaten.”

Bij de Memorie van Antwoord werd hierop het volgende medegedeeld: „De lust om tot inlandsch officier te worden opgeleid is inderdaad beneden de verwachting gebleven. Daar echter nog niet met zekerheid is uit te maken, waaraan dit minder gunstig resultaat moet worden toegeschreven, en dus de noodige gegevens ontbreken om te kunnen beoordeelen of, en zoo ja in hoever, de grondslagen van het instituut wijziging behoeven, is de vaststelling eener definitieve regeling voor het instituut aangehouden, totdat die gegevens van de Indische regeering zullen zijn ontvangen.

„Ook omtrent de vraag, of het mogelijk of wenschelijk zou zijn voor inlanders op gelijken voet als voor Europeanen de

gelegenheid te openen om tot officier bij het leger in Nederlandsch-Indië te worden benoemd, is met de Indische regeering in overleg getreden."

De resultaten zijn dus minder gunstig, ik kan veilig zeggen zeer ongunstig. Eene verrassing is het niet, dat ontbreken vanden lust, om tot inlandsch officier te worden opgeleid. Toen bekend werd, welke voorstellen waren gedaan ten aanzien van het instituut der inlandsche officieren, zijn er in de pers al stemmen opgegaan, die waarschuwden voor de gevolgen van het verschil in opleiding en in positie der inlandsche officieren en hunne Europeesche collega's. O. a. spreken de *Java-Bode*, het *Bataviasch Nieuwsblad* en het *Algemeen Handelsblad* van halfheid, van halve maatregelen. De bezoldiging zal, volgens de voorloopige regeling, zooals die in de *Javasche Courant* is opgenomen, bedragen: voor een 2e luitenant f 100.—, voor een 1e van f 120.— tot f 150.— en voor een kapitein f 220.— tot f 260.—. Tot en met den kapiteinsrang volgen de inlandsche officieren de promotie der Europeesche officieren.

Op deze beide bepalingen, n.l. op die van de bezoldiging en die van de promotie, dreigt de geheele maatregel schipbreuk te lijden. Bij het bekend worden van deze voorloopige regeling trokken zich o.a. te Bandoeng, waar zich 12 adspiranten hadden aangemeld, 9 terug, waaronder een zoon van een regent, (volgens „VOETKNEGT" in *De Locomotief*.)

Wat mij betreft, ik geloof niet, dat er ooit goede resultaten met het instituut der inlandsche officieren bereikt zullen worden, indien met deze instelling in de eerste plaats een zuinigheidsmaatregel bedoeld wordt, en dan ook nog gaarne, als bijkomend voordeel, aanvaard worden de betere wervingsresultaten en de versterking van den band tusschen den inlandschen adel en het Nederlandsch gezag.

Zeer zeker moet ook op militair gebied de zuinigheid betracht worden, maar ik vermeen, dat het hier om te hooge belangen gaat, dan dat de finantieele voordeelen den doorslag mogen geven. Bezuiniging is ook niet het parool geweest, dat de heeren, die aan de totstandkoming van het nieuwe instituut zulk een grooten stoot hebben gegeven, in

hunne banier schreven. Betere Javanen in het leger, een band tusschen overheerscher en overheerschte, was hunne leuze. Vooral het artikel van den Overste HERING in *De Indische Gids* over „Indische Militaire belangen” heeft den Minister van Koloniën bij de begrooting van 1902 de zaak der inlandsche officieren doen entameeren. En in dat artikel wordt „zuinigheid” werkelijk niet als hoofdmotief aangevoerd. Ook de Overste NYPELS bepleit, in zijne discussie over dit onderwerp met den Overste HERING in het *Indisch Militair Tijdschrift*, hogere belangen.

Dat men van meening kan verschillen omtrent de *noodzakelijkheid* om den inlandschen officier de zelfde bezoldiging toe te kennen als zijn Europeeschen collega, ligt voor de hand. En als men kan aantonen, dat een afstameling van Javaanschen adel, te midden zijner Europeesche collega's levende, dus vele zijner gewoonten en behoeften naar dezen regelende, met minder tractement kan rondkomen en zich door die mindere betaling niet gegriefd zal gevoelen, dan zou men verkeerd doen, de schatkist onnoodig te belasten. Maar wanneer men den band wil versterken tusschen den Javaan en ons, is een vertrouwelijke omgang noodzakelijk: de Javaansche officier moet zich kleeden, huisvesten, in het openbaar bewegen als wij. Het huwelijk zal men hem niet willen, noch kunnen verbieden; zijne kinderen zullen eene behoorlijke opvoeding moeten hebben. In bijna alles zal hij aan ons gelijk moeten zijn en de leveranciers zullen hem niet minder laten betalen dan ons. Misschien, dat zijne voeding wat minder kostbaar zal zijn, maar het verschil zou, daardoor alleen, te gering zijn om eenigen invloed uit te oefenen.

En wanneer nu de officieren van het Indische leger zoo hoog bezoldigd werden, dat men, zooals *De Indische Gids* op bladz. 1408, deel II, 1907 aangeeft, van eene extra-betaling kan spreken „voor de opoffering, die het kost om te dienen in een vreemde omgeving en in een klimaat, dat niet voor den vreemdeling geschikt is”, dan zou, mits er geene andere bezwaren zijn aan te toonen, de inlandsche officier met een minder tractement moeten volstaan. Maar tot en met den

rang van 1e luitenant is de weelde niet groot, integendeel; en gedurende dien tijd staat de inlandsche officier vrij wel gelijk met den Europeeschen collega, wat uitgaven betreft.

Nu ben ik niet op de hoogte van de eischen, die een Javaan van goede geboorte en positie voor de opvoeding en de leefwijze zijner kinderen stelt, maar wel weet ik, dat de finantieele voordeelen van eene opvoeding der Europeesche kinderen in Indië, vooral wanneer men voortdurend aan overplaatsing bloot staat, niet groot zijn. Vooral moet niet vergeten worden, dat we hierbij niet mogen uitgaan van wat *nu* geëischt wordt, maar wel van wat *in de toekomst* door een *inlandsch officier* geëischt zal worden, wanneer hij in onze kampementen naast ons woont.

Ik geloof dan ook niet, dat in de hogere rangen de Javaansche officier het met zoo veel minder tractement zal kunnen stellen dan zijn Europeesche collega.

Aan de mindere bezoldiging is altijd het bezwaar verbonden, dat, zooals nu bij den Javaanschen soldaat het geval is, aan minderwaardigheid gedacht *kan* worden. En daarvoor moet gewaakt; vooral tegenover den minderen militair, die wel op de hoogte is van de mindere betaling, doch de redenen niet doorgrondt waarom dat geschiedt.

In aanmerking genomen de wijze, waarop door vele Europeanen nog over den bruinen broeder in het algemeen gedacht wordt, zal de Javaansche officier toch al, vooral in het begin, eene moeilijke positie hebben. Het Gouvernement moet hem hierin zoo veel mogelijk steunen en elken *schijn* van minderwaardigheid vermijden.

Jammer, zullen enkelen opmerken, dat er zoo doende geen cent voordeel bij is. Neen, in „centen” moet het voordeel ook niet gezocht worden; de andere voordeelen zullen hunne rente wel opleveren, al merkt de schatkist het niet.

Na wat ik over de bezoldiging als mijne meening heb medegedeeld, is mijn standpunt ten opzichte van de promotie van zelf aangewezen. Niet beginnen met vrees te toonen voor ongeschiktheid voor hoofdofficier, of angst voor het doen bezetten door Javanen van gewichtige posten. Gelijke opleiding, betaling, behandeling en promotie zijn de waarborgen

voor latere geschiktheid en betrouwbaarheid. En blijkt het, dat de verwachtingen te hoog gespannen waren, dat naast het Javaansch intellect het Javaansch moreel geen gelijken tred kan houden, dan staan we ook voor eene mislukking. Maar dan is *onze* goede wil getoond en kan men van Javaansche zijde niet anders dan onmacht erkennen. Bij mij bestaat niet de minste vrees, dat de proefneming, met gelijke opleiding en rechten, tot eene mislukking zal leiden. Maar hen, die deze meening niet deelen, die niet ten volle overtuigd zijn van een gunstigen uitslag, doe ik de vraag, of de proefneming zóó gevaarlijk is, dat, waar bij een goed resultaat zoo vele voordeelen verkregen worden, de poging deze te bereiken toch moet worden nagelaten.

Laat men een aantal plaatsen voor de Koninklijke Militaire Academie, voor de Cadettenschool, voor de Militaire School te Meester Cornelis (en daardoor dus ook voor den Hoofdcursus) openstellen voor Javaansche jongelieden van goeden huize. In den beginne, nu men bij de opleiding nog geene rekening heeft kunnen houden met dit débouché van het Javaansche intellect, zal de toeloop nog niet groot kunnen zijn. Maar indien, daartoe gedrongen door de wetenschap, dat haren zoons langs dezen weg eene eervolle, hunne afkomst waardige positie in de maatschappij wacht, de Javaansche aristocratie met de te stellen eischen vertrouwd is geraakt, moet die toeloop aanmerkelijk stijgen. Het Javaansche intellect, lang genegeerd, heeft bewezen niet voor het Westersche onder te doen, mits men het, even als het laatste, in de gelegenheid stelde, zich te ontwikkelen. Alles wijst er op, dat het een uitweg zoekt. Aan ons, Nederlanders, de taak om er voor te waken, dat het de wegen niet halverwege afgesloten vindt en, mokkend, bij die hindernis zich ophoopt!

En is er schooner gelegenheid te vinden tot verbroedering, tot het aanhalen van den band, die ons, voor eene grootsche toekomst van Insulinde vereenigen *moet*, dan juist op de bovengenoemde militaire inrichtingen van onderwijs? Van afscheiding, door één of door beide partijen onverhoopt misschien aanvankelijk gezocht, kan bij een intiem samenleven, als daar plaats heeft, moeilijk sprake zijn. Laat onze

Hollandsche jongens, aanstaande Indische officieren, met den Javaan kennismaken, grondig, vóórdat een zeer afkeurenswaardig, maar toch al te dikwijls voorkomend rassenvooroordeel zich van hen meester maakt door eene oppervlakkige, voor den Javaan nadeelige kennismaking in Indië. De omgang met Javanen van goede afkomst zal gunstig werken op het oordeel over den Javaan in het algemeen, en dat gunstig oordeel is een der eerste vereischten voor een goeden omgang van den officier met zijne Javaansche minderen.

Omgekeerd zal de kennismaking met den Hollander in Holland voor den Javaan eene openbaring zijn. Wij moeten naar Engeland om den Engelschman te leeren waardeeren; zoo moet de Javaan naar hier komen om een goed oordeel over ons te kunnen vellen. In Indië doen vele Hollanders niet gewoon, zijn ze anders dan in hun eigen land, en die verandering uit zich tegenover den Javaan niet in ons voordeel. Laat de Javaansche aristocratie naar Holland komen, om de kennis aan te knopen, daar kunnen wij niet anders dan bij winnen.

Zoo lang de toestanden in de Javaansche maatschappij niet aanmerkelijk gewijzigd zijn, schijnt het me een onafwijsbare eisch, dat de Javaansche officier van adel is. Later zal waarschijnlijk van dezen eisch afstand gedaan kunnen en moeten worden.

Dat ik ook de Militaire School te Meester-Cornelis, onder de zelfde voorwaarden als voor Europeanen zou willen openstellen, vindt zijne reden in de overweging, dat, als de kans op eene, meer door hen gewenschte, opleiding voor Cadetten-school of Koninklijke Militaire Academie, voor een gedeelte der adspiranten vervlogen is, nog een andere weg voor hen openstaat, en die weg ook een gedeelte der betere Javanen als soldaat in den troep brengt. Dat verheft den soldatenstand, en die verheffing is broodnoodig. Of een Javaan van goeden huize zich als soldaat zal aanmelden? Waar vele Europeanen van gelijke afkomst hem het voorbeeld geven, waarschijnlijk wel. Het maakt een groot onderscheid, of men in dienst treedt, zoo als nu, met de zekerheid hoogstens den graad van sergeant te bereiken, dan met de kans, om den officiersrang te verwerven.

Mocht het te voorzien zijn, (wat ik niet voldoende kan beoordeelen) dat voorloopig zeer weinig aspiranten voor de Koninklijke Militaire Academie en de Cadettenschool zich zullen aanmelden of zullen slagen, dan zou als overgangsmaatregel, om toch spoedig de Javaansche officieren in voldoende getale in het leger te krijgen, een capitulantenstelsel voor hen in het leven kunnen worden geroepen. Na eene opleiding, gedeeltelijk bij den troep, gedeeltelijk te Meester-Cornelis, zoude deze categorie een bepaald aantal jaren in de gelederen als officier kunnen dienen, terwijl hen, na ommekomst van dien dienstdienst, de gelegenheid moet worden geopend, in civielen dienst over te gaan. De mindere eischen, die aan hen gesteld kunnen worden, mogen echter niet ten gevolge hebben mindere bezoldiging dan de Europeesche collega's, waarnaast ze de zelfde diensten verrichten als deze.

Een tijdelijke maatregel dus, *naast* de hierboven geschetste, om teleurstellingen te voorkomen, en het overgangstijdperk zoo goed mogelijk door te komen.

Na aldus, M.M. H.H., de middelen besproken te hebben, die er toe moeten leiden, betere Javaansche recruten te verkrijgen, kom ik tot de maatregelen, waardoor van den recruit een goed soldaat moet worden gemaakt.

Afgescheiden van de vraag, of we op den duur, door geheele of gedeeltelijke toepassing der bovenomschreven middelen betere elementen zullen kunnen aanwerven, is het van groot belang, hoe het materiaal, van welken aard dan ook, bewerkt wordt, voor het in gebruik wordt genomen en hoe het daarna gebruikt wordt. Slecht materiaal is te verbeteren, goed materiaal is te bederven.

De omvang van het onderwerp, in verband met den beschikbaren tijd, verbiedt afdalen in details. Na een kort woord over de opleiding en de aanvoering, zal ik achtereenvolgens in hoofdtrekken behandelen: de wapening, de organisatie en het gebruik te velde tegenover den buitenlandschen vijand. Er is evenwel een middel tot verbetering, dat gedurende den geheelen dienstdienst van den man een belangrijken invloed zal uitoefenen, n.l. de vermeerdering

der kennis van officieren en kader omtrent de taal, het karakter en de zeden en gewoonten van den Javaanschen landaard. De bespreking van dit middel zal ik vooraf laten gaan; hierbij zal ik wat uitvoeriger moeten zijn, in de hoop, dat mijn betoog de zoo noodzakelijke verbetering mede in de hand moge werken.

Opmerkelijk is het, dat de meeningen zelfs van hen, van wie verondersteld mag worden, dat ze in de gelegenheid waren, den Javaan in het leger gedurende langen tijd van nabij gade te slaan, zoo zeer uiteenloopen. Niet alleen verschilt het oordeel over de bruikbaarheid van den huidige Javaanschen soldaat, maar ook over wat van hem te maken zou zijn, indien eens werd voldaan aan alle eischen voor eene goede recruteering, opleiding enz.

Te meer bevreemdt dit groote verschil in waardeering, als men nagaat, dat juist in ons Indisch leger, dat voortdurend in actie is, de gelegenheid om de al dan niet bruikbaarheid van soldatenmateriaal te beoordeelen, zoo groot is.

Naast Javanen-vereerders vindt men beoordeelaars, die hem voor plaatscorveeër maar eventjes goed genoeg achten. De ongunstigste uitlatingen vindt men anoniem, in de dagbladen, of hoort men in gesprekken. Maar dat, te goeder trouw, dikwijls een zeer hard oordeel over den Javaan wordt geveld, valt niet te outkennen.

Het meest loopt de meening uiteen over de bruikbaarheid te velde. De Javaan schijnt, oppervlakkig geoordeeld, te velde de eigenaardigheden van het kameleon te hebben. Er doen zich vele schakeeringen in zijne deugden en ondeugden in den krijg voor; doch ik geloof niet, dat de eigenschap, deze schakeeringen te vertoonen, in den Javaan zelf zetelt. Dan zou één waarnemer die verschillen moeten opmerken. Natuurlijk is er onderscheid tusschen de individuen, wijken de omstandigheden, waaronder ze optreden, van elkaar af. Doch dat is bij de beoordeeling der krijgsmansdeugden van Franschen, Duitschers enz. ook het geval geweest. Toch komt men bij hen ten slotte tot eene vrij wel gelijklopende opinie. Waarom bij den Javaan niet?

Waarschijnlijk zit de oorzaak in de groote moeilijkheid, om als Europeaan het karakter van den Javaan te doorgronden; om bij succes of échec na te gaan, welke machten medegewerkt hebben, welke invloeden op het gemoed van den inlandschen soldaat hebben ingewerkt. Wat heeft hem ontbroken om hier in eene paniek het veld te ruimen? Wat heeft hem er toe gedreven, dáár onder moeilijker omstandigheden stand te houden?

Dat zijn vragen, die we, indien we te doen hebben met menschen van ons eigen ras, dikwijls zelf kunnen beantwoorden. We kunnen ons in hunne gewaarwordingen indenken, we kunnen hun gedachtengang volgen. En dan staat ons bovendien de gemeenschappelijke taal ten dienste, om, wat ons duister lijkt, door navraag op te helderen.

Maar wie lost ons die vragen op bij soldaten van een ander ras, met andere godsdienstige overtuigingen dan de onze, eene taal sprekende, die wij niet of onvoldoende machtig zijn, om eventueele beschrijvingen van hun gemoedstoestand te kunnen volgen? Bovendien laat zijne mededeelzaamheid tegenover den Europeaan, begrijpelijkerwijze, dikwijls veel te wenschen over. De band, die vertrouwelijkheid moet medebrengen, is er niet. Voor een deel moge het ontbreken van dien band toe te schrijven zijn aan de karaktereigenschappen van den Javaan, de geschiedenis, van af het oogenblik, dat de Hollanders de heerschappij voerden over Java. tot op den huidigen dag, toont ons de redenen aan, die tot verwijdering hebben geleid. En al zijn wij, Nederlanders van dezen tijd, niet verantwoordelijk voor wat vóór ons is gedaan, bij de beoordeeling van den Javaan, en bij het onderzoek naar de middelen, om den band in 't leven te roepen, doen we verkeerd met de geschiedenis te vergeten.

Er doen zich, om den Javaan te leeren kennen, vele moeilijkheden voor. In de eerste plaats wil ik hier vermelden het vooroordeel, dat bij vele Europeanen ten opzichte van den bruingekleurden overheerschte nog voorzit. Gelukkig komt hierin eenige verbetering, maar vooral onder de minder ontwikkelden en onder het conservatieve deel der oudgasten heerschen omtrent de minderwaardigheid van den Javaan

nog eigenaardige denkbeelden. De eersten beschouwen het feit, dat de Javaan overheerscht wordt, en dat hij bruin is, als voldoende reden om hem te minachten. Onder de laatsten versta ik hen, die er maar niet toe kunnen komen te erkennen, dat de tot nu toe door allerlei omstandigheden onmondig gebleven Javanen blijken geven, dat eene proef om hen te emancipeeren, kans van slagen belooft. Dat er zulke conservatieven nog vele zijn, blijkt o. a. uit de tegenwerking, of liever uit het gebrek aan medewerking, dat de Regeering in Nederlandsch-Indië ondervindt bij de maatregelen, om de slaafsche gewoonten en gebruiken van den minderen Javaan tegenover zijne hoofden en tegenover de Europeanen er uit te krijgen.

Zoo kan menig Hollander het nog niet dulden, dat een Javaan zoo zeer den grooten afstand, die overheerschte van overheerscher, bruin van blank, scheidt, durft te vergeten, dat hij zelfs de Hollandsche taal niet heilig genoeg meer acht, om haar met zijn overheerschten mond uit te spreken!

Professor SNOUCK HURGRONJE bespreekt in een artikel in *De Gids* van Augustus 1908, „De Inlandsche Bestuursambtenaren, vooral op Java”. In dit artikel zegt de geleerde schrijver o. a. het volgende: „Zoo heeft, om slechts dit voorbeeld uit vele te noemen, de Regeering sinds meer dan twintig jaren door herhaalde uitvaardiging van scherpe circulaires gepoogd, de Europeesche ambtenaren te nopen om in hunne moedertaal te converseeren met inlanders, die deze geleerd hadden. Tot den huidigen dag zijn er verscheidene, die allerlei uitvluchten weten te vinden om zich aan de naleving van dit voorschrift te onttrekken, enkelen, die den herhaaldelijk gegeven last eenvoudig negeeren, omdat zij zich in gemoede wijs maken, 's lands belang te dienen met het bezigen en doen bezigen van eene jammerlijke brabbeltaal. Dat heet ook al eene les hunner ervaring!”

Van een grondig leeren kennen van den Javaan is onder zulke omstandigheden geene sprake. Van nature gesloten, zal de inlander zich tegenover den Europeaan, die zich zóó ver boven hem stelt, niet geven. Deze toestand nu, die sedert eeuwen bestaat en waartegen eerst in den laatsten tijd meer algemeen met klem geprotesteerd wordt, heeft er toe mede-

gewerkt, tusschen den Javaan en ons een scheidsmuur op te werpen, die niet gemakkelijk omver te halen is.

Al degenen in ons leger nu, die met dezen toestand genoegen nemen, die dezen toestand als noodzakelijk beschouwen in de verhouding tusschen Europeaan en Javaan, tusschen overheerscher en overheerschte, tusschen blank en bruin, zullen, naar mijne meening, nooit veel met Javanen bereiken, noch bij de opleiding, noch te velde. Hij daarentegen, die den Javaan, overheerscht en bruin als hij is, toch als zijn evenmensch beschouwt en hem de zelfde rechten toekent als zichzelf, en die overigens aan de eischen voldoet, die aan een goed opvoeder of aanvoeder gesteld moeten worden, zal uit den Javaan het vele goede halen, dat er, blijkens de door enkelen behaalde schitterende resultaten, in zit.

Hoe is het in het leger gesteld, wat betreft de verhouding van Europeaan tot inlander? Naar mijne meening niet veel anders dan in de burgermaatschappij, d. w. z., dat er ook in het leger nog vele Europeanen zijn, die met minachting op den bruinen krijgsman neerzien. Vooral onder de mindere militairen uit zich dat; maar het kwaad zit te diep geworteld dan dat het ook in hogere rangen zich niet zou voordoen. De in 1904 in Atjeh gesneuvelde Kapitein M. J. J. B. H. CAMPIONI heeft zich in zijne „Wenken en voorschriften, gegeven door een troepen-commandant, tevens civiel gezaghebber in een nog niet geheel gepacificeerd gebied" als volgt uitgelaten: „Met den meesten ernst wordt gewaarschuwd tegen het in 't ooglopend achterstellen of minderwaardig keuren van de inlandsche soldaten bij de Europeesche. Laten we oerlijk zijn en erkennen, dat ook de meeste Europeesche fuseliers een stimulans noodig hebben om zich werkelijk in het gevaar te begeben.

„Bij weinigen is dit plichtbesef of eerzucht; bij velen naijver op en schaamtegevoel voor elkander en dan nog vooral angst voor bijtenden spot.

„Welke stimulans blijft den inlandschen fuselier, wanneer men à priori allen over één kam scheert en hen minderwaardig keurt?

„Men behandelt hen als geweerkogelies, minacht hen 1) en verwondert zich dan nog, en is verontwaardigd, dat zij zich in 't gevaar niet ontoppen als dappere soldaten 2). Men verkondigt met voorliefde, dat de inlander eene machine is, doch dit is onwaar; van nature is hij dat minder dan een Europeaan van zijn stand en ontwikkeling. Doch wij hebben het hem gemaakt, wijl 't ons te veel moeite kostte om hem zaken, die hem van nature onbekend zijn, te doen begrijpen. Alles moet in het werk worden gesteld om het zelfvertrouwen van den inlandschen fuselier, zijn gevoel van eigenwaarde te verhoogen en daartoe is in de eerste plaats noodig, dat de aanvoerder blijken geve vertrouwen in hem te stellen.” (*Indisch Militair Tijdschrift* 1904, II, bladz. 918.)

Deze aansporing geeft veel te denken, daar zij door iemand als Kapitein CAMIONI is neergeschreven. Er ontbreekt blijkbaar nog al wat aan de verhouding tusschen blank en bruin. Laten we echter niet zoo ver gaan, dat we alle schuld op den Europeaan laden; de inlander, speciaal de Javaan in het leger, is geen heilige, integendeel, ik heb al erkend, dat aan *hem* veel ontbrak.

Om den Javaan beter te leeren kennen, hem beter te begrijpen en daardoor beter te waardeeren, is een machtig hulpmiddel de studie van land en volk en van de taal.

Het schijnt me overbodig, het oordeel van vakmannen op dit gebied aan te halen, daar wel niemand zal willen ontkenuen, dat die studie daartoe feitelijk onontbeerlijk is. Voor den officier, die als opvoeder of als aanvoerder van Javanen kan worden aangewezen, is die studie dan ook als zeer gewenscht te beschouwen en, om groote resultaten te bereiken, zelfs onmisbaar. Dat een enkele, zonder die kennis vergaderd te

1) Deze cursiveering en die in de volgende noot zijn van mij.

2) Het *in het ooylopend* hooger schatten van Amboineezen boven Javanen, zooals, naar mij van bevoegde zijde werd medegedeeld, door onervaren officieren en onderofficieren herhaaldelijk gebeurde, o. a. bij de garnizoensbataljons in Atjeh, door de Amboineezen bijv. steeds als spits, ordonnans enz. te gebruiken, is mede in hooge mate af te keuren en werkt verderfeljk. Hiertegen kan niet genoeg met klem worden opgetreden.

hebben, toch een goed figuur sloeg met zijne Javaantjes, pleit voor hem, maar is geen bewijs, dat ieder ander het zelfde kan doen, of dat hijzelf, onder moeilijker omstandigheden, ook goede resultaten bereikt zou hebben. Hoe beter een aanvoerder zijne soldaten kent, hoe meer waarborgen hij heeft voor het succes.

Terecht wordt dan ook op de inrichtingen van militair onderwijs ter opleiding van officieren onderwijs gegeven in land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië en in het Maleisch, de taal die door een deel onzer inlandsche soldaten reeds bij het indiensttreden gekend wordt, en door de overigen na hun reerutentijid wordt verstaan.

De waarde van het onderwijs in *land- en volkenkunde* moet niet onderschat worden; er wordt belangstelling gekweekt en door die belangstelling komt men later tot verdere studie.

Het spreekt van zelf, dat de kennis, die den aanstaanden officier in dit vak, dat zoo uitgebreid is, kan worden bijgebracht in de lesuren, die daarvoor beschikbaar zijn gesteld, slechts oppervlakkig kan zijn. Zelf-studie in Indië, waar door aanschouwing de belangstelling gewekt wordt, moet de kroon op het werk zetten. Deze belangstelling kan ook reeds bij het onderricht in hooge mate worden gaande gemaakt door aanschouwelijk onderwijs. Daartoe moet de leeraar in land- en volkenkunde beschikken over eene uitgebreide *ethnographische verzameling*, zooals reeds, voornamelijk ten gevolge van den onvermoeiden ijver van den Kapitein VAN IJSELDIJK op den Hoofdcursus aanwezig is, doch, en dat mag bevreesding wekken, tot nu toe aan de Koninklijke Militaire Academie wordt gemist. In vroegeren tijd werd hieraan nog eenigszins tegemoet gekomen, toen de aanstaande officieren, aan het einde van hun studietijd, het Koloniaal Museum te Haarlem bezochten, en daar, al was het dan ook een vluchtigen indruk ontvingen van het schoons en merkwaardigs, dat Indië, en vooral Java, in zoo ruime mate te zien geeft.

Mocht de Koninklijke Militaire Academie, die overigens op onderwijsgebied werkelijk niet misdeeld is, te eeniger tijd eene dergelijke, voor goed onderwijs onmisbare verzameling deelachtig worden, dan zal men daar allicht de gelegenheid

vinden, die verzameling voor het onderricht zoo productief mogelijk te maken, door leerzaal en modelzaal aan elkaar te verbinden, wat helaas op den Hoofdcursus, in verband met de beperkte localiteit, niet is kunnen geschieden, en wat aldaar tot de onvervulde wenschen is blijven behooren.

Naar ik van goed ingelichte zijde vernomen heb, zijn door het Academic-bestuur reeds stappen in deze richting gedaan, en is reeds een tweetal jaren geleden door het Departement van Koloniën steun in deze toegezegd. Mocht echter van de zijde der Regeering geene voldoende medewerking kunnen worden verleend, dan zou, voor het verkrijgen van eene ethnographische verzameling door de Koninklijke Militaire Academie allicht, op overeenkomstige wijze als dat door den Hoofdcursus met succes is verricht, een beroep kunnen worden gedaan op al degenen, die naar Indië getogen zijn met eene dankbare herinnering aan het oude kasteel van Breda. 1)

Dat men aan de studie van het Maleisch aan de Koninklijke Militaire Academie en den Hoofdcursus den voorrang geeft boven die van het Javaansch, ligt voor de hand. In het Indische leger is het Maleisch de voertaal; in de Indische maatschappij kan men met het Maleisch bijna overal terecht. Maar de vraag doet zich voor, of het niet gewenscht is, naast het Maleisch *het Javaansch* te onderwijzen. En ik vermeen, dat deze vraag zeer stellig in bevestigenden zin beantwoord moet worden.

Van de bijna 23,000 inlanders, behoorende tot het Nederlandsch-Indische leger spreken ruim 15,000 de Javaansche taal. Om ons tegenover deze Javanen verstaanbaar te maken, wordt gebruik gemaakt van de Maleische taal, die door de meeste Javaansche recruten nog moet worden aangeleerd.

1) Bij besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië d.d. 19 December 1908 No. 17 is de Commandant van het Leger en Chef van het Departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië gemachtigd, om voorwerpen of verzamelingen, door personen in Nederlandsch-Indië, voor de ethnographische musea van de Koninklijke Militaire Academie en der Hoofdcursus in Nederland bestemd, op kosten van den lande te doen in ontvangst nemen, zoo noodig nader te doen verpakken en naar hunne bestemming te zenden.

Waar de onderwijzer dikwijls, de leerling in den regel het Maleisch niet machtig is, ontaardt de taal, waarin beiden zich uitdrukken, gewoonlijk in het z. g. Laag Maleisch, een taalmengsel, waarvan de Heer SPAT in de inleiding tot zijne Maleische grammatica zegt: „dat het dikwijls minder bruikbaar is, om de gedachte behoorlijk weer te geven.”

Men gevoelt, dat een onderwijzer hier dikwijls voor onoverkomelijke moeilijkheden staat; juist voor den onontwikkelden Javaanschen recruit is er zoo veel, wat hem nieuw en onbegrijpelijk is. Den onderwijzer ontbreken de middelen, zich duidelijk te maken, den nieuweling het onbegrijpelijke te verklaren. Hier valt werkelijk op eene leemte te wijzen; ik stel me geenszins voor, dat deze geheel aan te vullen is; maar de toestand kan veel beter zijn dan nu het geval is.

In het reeds genoemde artikel in *De Locomotief* van R. over „De gevechtswaarde van den niet-Christen Inlander in ons leger” doet de schrijver uitkomen, hoe de Javaansche recruit les krijgt in twee voor hem vreemde talen, en schrijft hij den langen duur van de opleiding daaraan toe. In ruim drie maanden richtte schrijver Javanen af, kersversch uit de dessa, terwijl zijn voorganger er driemaal zoo lang over had gedaan. Het gunstig resultaat was alleen te danken aan de opleiding in hunne eigen taal; alleen de Hollandsche commando's leverden zoo doende nog bezwaren op.

Goedverkoop en drossen, dat bij schrijvers voorganger schering en inslag was en bij hem slechts eene enkele maal voorkwam, weet schrijver voornamelijk aan de Maleische opleiding, die den Javanen vele onverdiende reprimandes en straf bezorgde, hen baloorig maakte en hen sterk deed terugverlangen naar hun vreedzaam leven in de dessa.

De conclusie van den schrijver is, dat het kazerne-Maleisch het zwakke punt vormt in den schakel, die Europeesch officier en onderofficier aan den Javaan verbindt. (*Indisch Militair Tijdschrift* 1908, I, bladz. 506 en 507.)

Heeft de Javaan eenigen tijd gediend, dan zal zijne kennis van het Maleisch verbeterd zijn en doen bovengenoemde bezwaren zich minder gevoelen. Maar het valt niet te ontkennen, dat in den omgang met den Javaan in het garnizoen

en te velde aan het gebruik van zijne eigen taal groote voordeelen verbonden blijven.

Een officier verder, die de gesprekken zijner manschappen onderling kan volgen, heeft daarin eene uitstekende gelegenheid, den geest van den troep te beoordeelen en het karakter zijner manschappen te leeren kennen. Wie zijne ooren den kost geeft, hoort, bij zijne afdeeling marcheerende, veel, wat anders nooit te zijner kennis zou komen. De Javaan schept er bovendien een zeker kinderlijk behagen in, zich ten koste van zijne meerderen straffeloos vroolijk te maken, wat door onze onbekendheid met zijne taal in de hand wordt gewerkt.

Het door ons aanleeren van zijne moedertaal zal niet nalaten, den man reeds van onze belangstelling te overtuigen; vooral de Javaan is zeer gevoelig op dit gebied. Vele officieren schrijven het succes, dat door enkelen hunner met Javaansche compagnieën werd behaald, voor een groot deel toe aan de kennis der commandanten van het Javaansch.

En al wordt niet door ieder de kennis dier taal als onmisbaar beschouwd, allen zijn het er over eens, dat het gebruik van de Javaansche taal steeds een krachtig hulpmiddel zal zijn tot het verkrijgen van goede resultaten. 1)

Aan de kennis der Javaansche taal is voor officieren nog een ander voordeel verbonden; een groot gedeelte van ons leger heeft zijne garnizoenen in dat gedeelte van Java, waar door de bevolking het Javaansch gesproken wordt. Nagenoeg alle officieren brengen dus een vrij groot deel van hun diensttijd in die streken door. Om de verschillende inlichtingen te verkrijgen, waarvan men bij oefeningen (vooral bij de meerdaagsche), bij paardrijden, op jacht enz., dikwijls zoo veel nut kan hebben, moet men zich nu tevreden stellen met het bezigen van een Javaan als tolk of men is verplicht, een Maleisch sprekend hoofd op te sporen, wat dikwijls bezwaren medebrengt en tot tijdverlies aanleiding geeft.

Waar bij oefeningen enz. de nadeelen van vergissingen en tijdverlies *eenigszins* spreken, zal dat in veel hoogere mate het geval zijn in den oorlog. Bij een eventueelen oorlog met

1) Voordracht over „De gemengde compagnie" en de debatten daarover in de Indische Krijgskundige Vereeniging 1902—1903.

een buitenlandschen vijand moge het hoofdtooneel van den strijd West-Java zijn, de afdelingen, die ons prestige in het niet meer bezet gebied moeten handhaven tegenover den misschien wankelmoedigen inlander; die den vijand het vrije gebruik der vele hulpbronnen moeten ontzeggen; de afdelingen, die door middel van het voeren van den kleinen oorlog den vijand in rug en flanken zullen moeten bestoken, vinden naar alle waarschijnlijkheid ook het terrein hunner werkzaamheden in Midden- of Oost-Java. Juist de commandanten dezer afdelingen zullen, om zich van den onontbeerlijken steun der bevolking te verzekeren, van de kennis der Javaansche taal onberekenbaar profijt kunnen trekken.

Moge de commandant van het veldleger, als de nood aan den man komt, eene ruime keuze kunnen doen uit zijne Javaansch sprekende officieren, om deze, naar ik hoop talrijke, afdelingen waardige aanvoerders te geven!

En breekt eenmaal de tijd aan, dat de Javaan, door beter onderwijs meer ontwikkeld, onze goede bedoelingen ten zijnen opzichte erkennende, zich meer één met ons gaat voelen, dan zal naast het leger een deel der Javaansche bevolking staan (op welke wijze dan ook georganiseerd) om den vreemden indringer in zee terug te drijven. Tegen dien tijd zal het leger aan Javaansch sprekende officieren groote behoefte hebben; er moet dan niet te vergeefs een beroep op het officierskorps worden gedaan.

In de hoop, Mijne Heeren, dat ik er in geslaagd ben, U door het voorgaande het groote belang van de kennis der Javaansche taal voor de officieren van het Indische leger te hebben aangetoond, zal ik er toe overgaan, de redenen te bespreken, waarom ik het noodig acht, dat het Javaansch als leervak op de Koninklijke Militaire Academie en den Hoofdcursus wordt ingevoerd.

Het groote belang van de studie van het Javaansch heeft den onlangs afgetreden Chef van het wapen der Infanterie, den Generaal-Majoor CHRISTAN, er toe gebracht, voor de officieren van zijn wapen in de verschillende garnizoenen cursussen in die taal in het leven te roepen. In het *Indisch Militair*

Tijdschrift van Augustus 1908 schrijft de Heer A. VAN HENGELO over die cursussen het volgende: „Hoe goed ook gemeend, waren zij evenwel van den aanvang af ten doode opgeschreven, omdat:

1e. voor talenstudie en in het bijzonder van eene taal zooals het Javaansch, noodig zijn

a. een bijzondere aanleg, die niet op commando of door goeden raad kan worden bijgebracht;

b. een krachtige prikkel om die zoo lang voort te zetten, tot een eenigszins dragelijk resultaat is bereikt;

2e. goede onderwijskrachten schaarsch waren en vooral niet te vergeten, goede *onderwijsmiddelen* en

3e. niemand den waarborg bezat, zoo lang van het onderwijs te kunnen genieten, tot een volledige leergang was afgelopen.”

In hoeverre nu deze cursussen „ten doode opgeschreven zijn”, weet ik niet, maar de bezwaren, door den Heer VAN HENGELO hier opgenoemd, zijn niet te ontkennen en moeten voldoende resultaten wel uitsluiten. Welnu, waar het leger blijkbaar behoefte heeft aan die taalkennis bij zijne officieren; waar aan het bijbrengen *der beginselen* dier kennis in Indië blijkens het bovenstaande groote, vrijwel onoverkomelijke bezwaren zijn verbonden, vind ik, dat de inrichtingen tot opleiding der officieren van dat leger dit te hulp moeten komen en het onderwijs in de beginselen van het Javaansch op zich moeten nemen. Dan zijn bij aankomst in Indië de grootste moeilijkheden overwonnen; elk officier krijgt de basis mede, waarop hij voort kan bouwen door middel van zelfstudie; het aantal Javaansch sprekende officieren zal daardoor aanmerkelijk stijgen.

Door een groot deel van het oudste studiejaar der cadetten, voor Nederlandsch-Indië bestemd, is de wenschelijkheid van die voorbereidingsstudie reeds ingezien; op hun verzoek heeft de Heer SPAT, leeraar in het Maleisch en Land- en Volkenkunde aan de Koninklijke Militaire Academie, met opoffering van een deel van zijn weinigen vrijen tijd, sedert Januari 1908 een vrijwilligen cursus in het Javaansch geopend voor de cadetten van het oudste studiejaar. En het doet mij ge-

noegen, mede te kunnen deelen, dat vele der cadetten, deze gelegenheid dankbaar aanvaardende, blijken geven het nut dezer studie in te zien. Het feit, dat de lessen gegeven moeten worden in den vrijen tijd, op een avond, dat het oudste studiejaar permissie heeft om tot 10 uur uit te gaan, doet zelfs weinig zijn invloed gelden op het aantal toehoorders.

Hoewel het Javaansch niet in het leerplan der K. M. A. is opgenomen, heeft het streven van de cadetten toch de volle sympathie van het bestuur der K. M. A., hetwelk blijkt uit het beschikbaar stellen van eene leerzaal en de benooidge leermiddelen, waaronder een op de lithographie der Academie vervaardigd leesboekje in Javaansche karakters.

Het spreekt van zelf, dat deze vrijwillige cursus, met een deel der cadetten en een zeer beperkt aantal lesuren, slechts eene eerste schrede op den weg naar het ideaal genoemd kan worden. Dat deze eerste schrede is gedaan, valt toe te juichen; van harte hoop ik, dat bij het effenen van den verderen weg, van bevoegde zijde spoedig afdoende hulp verleend wordt. Het Indische leger zal er dankbaar voor zijn.

Van zelf doet zich nu de vraag voor, of het mogelijk is, aan de K. M. A. en den Hoofdcursus voor het Javaansch als verplicht leervak eene plaats in te ruimen. Ik vermeen van wel, in elk geval wel aan de K. M. A. voor Infanterie, Cavalerie en Artillerie. Voor de cadetten der Genie is de studietijd al zoo kort, dat verlenging daarvan dringend geboden schijnt. Bij eventueele verbeteringen op dit gebied zou dan ook aan het Javaansch gedacht moeten worden. Bij den Hoofdcursus, waar behalve de militaire vakken nog zoo vele andere moeten worden onderwezen, heeft men eerder tijd te kort dan te veel. Toch geloof ik, dat ook daar het Javaansch zich wel een plaatsje kan verwerven.

In eene, bij het gedrukte verslag te voegen bijlage heb ik dit onderwerp nader uitgewerkt, met gebruikmaking van de programma's van studie en tijdverdeelingen, mij voor dit doel welwillend ter beschikking gesteld door het bestuur der K. M. A. en den Directeur van den Hoofdcursus.

Om eene belangrijke quaestie niet aan het debat te onttrekken, deel ik hier echter het volgende mede:

Naar mijne meening kan voor de cadetten der Infanterie en der Cavalerie de Hoogere Meetkunde geheel, de Beschrijvende Meetkunde voor een klein deel vervallen, waardoor in het eerste studiejaar 3 lesuren per week vrijkomen, die ten behoeve van het Javaansch naar het oudste studiejaar moeten worden overgebracht.

Het groote aantal uren, dat door de cadetten der Artillerie aan de studie der Wiskunde wordt besteed, kan best zoo veel worden ingekrompen, dat voor hen evenveel uren voor het Maleisch kunnen worden uitgetrokken als voor de collega's der Infanterie (wat nu niet het geval is) en ook voor het Javaansch een voldoende aantal uren beschikbaar komt.

Het nut van de studie der Wiskunde ontken ik geenszins, voor geen der wapens, maar ik meen voldoende te hebben aangetoond, dat een Indisch officier het Javaansch in de practijk, vooral als opvoeder, noodig heeft en dat kan van een groot deel der Wiskunde, op de K. M. A. onderwezen, niet gezegd worden,

Om de zelfde redenen kan een deel der uren voor Oorlogsgebruiken, Duurzame Versterkingskunst en Wapenleer, op den Hoofdcursus uitgetrokken, m. i. gevoeglijk vervallen. De details, die bij de beide laatstgenoemde vakken behandeld worden, kan een infanterieofficier grootendeels ontberen, het Javaansch niet.

Het ligt voor de hand, dat er zoo veel mogelijk naar gestreefd moet worden, ook bij het kader de kennis van het Javaansch aan te kweeken. Beschikt men eenmaal over een voldoende aantal officieren, die deze taal machtig zijn, dan bestaat ook de mogelijkheid, voortdurend in de verschillende garnizoenen les in het Javaansch te doen geven.

Niet ter zake bevoegd zijnde, zal ik de detailquaesties over *de opleiding* onbesproken laten. Algemeen erkend wordt, dat aan de opleiding nog veel ontbreekt, dat er van den Javaan veel meer te maken is. Toch mag worden aangenomen, dat een zeer groot deel der officieren zich met hart en ziel op de moeilijke taak toelegt; uit het voorafgaande blijkt voldoende, waaraan de minder gunstige resultaten moeten worden geweten.

De klachten over het kader, vooral het inlandsche, waar een groot deel der opleiding op steunt, zijn algemeen en van ernstigen aard. Betere vooruitzichten, voornamelijk voor inlanders, zullen veel kunnen goed maken; het geven van toelagen bij de recrutenopleiding schijnt mij een dringende maatregel, om eene keuze uit goed personeel te kunnen doen; het geld, dat hieraan besteed wordt, zal meer dan bespaard worden door eene kortere opleiding, en werpt zijne rente af gedurende den geheelen dienstdtijd van den goed afgerichte. Plaatsing bij de opleiding van recruten moet eene onderscheiding zijn, want daar is ontzaglijk veel te bederven, wat niet meer goed te maken is.

Het belasten van jonge officieren, die den troependienst nog niet voldoende kennen, en die de eischen van de practijk nog niet kunnen beoordeelen, met het onderricht van recruten, moet zoo veel mogelijk worden voorkomen.

Wat *de aanvoering* betreft, geloof ik, dat veel verbetering verkregen zou worden, indien men met de eigenschappen en de wenschen der officieren zoo veel mogelijk rekening houdt bij plaatsing bij een korps, en c. q. in het korps, bij de plaatsing bij een bepaalden landaard.

Voorloopig zou dat hierop neerkomen, dat officieren, die belangstelling betoonen voor den Javaan (welke belangstelling bijv. kan blijken uit hunne taalstudiën, of doordat zij hunne voorliefde te kennen geven enz.) bij voorkeur bij een gemengd bataljon, en in het bataljon, bij eene Javaansche compagnie, bij eene gemengde compagnie bij eene Javaansche sectie te plaatsen. Met het oog op de denkbeelden, die nog omtrent den Javaan in het leger heerschen, en met het oog op het groot aantal Javaansche afdeelingen, geloof ik niet, dat men aanvankelijk met het aantal gegadigden verlegen zal zitten.

Door dezen maatregel wordt veel bereikt of berer nog, veel voorkomen. Dan zal het minder voorkomen, dat men met tegenzin, met angst en vreeze voor den afloop, uitrukt. De aanvoerder is er mede gebaat, maar de Javaansche afdeeling niet minder. Ook zullen de resultaten der oefeningen, bij deze wijze van indeelen veel grooter kunnen zijn, dan nu het geval is.

Het onderling vertrouwen is voor goede uitkomsten onmisbaar.

Wel zijn aan deze indeeling moeilijkheden verbonden; het is natuurlijk veel eenvoudiger, om den officier als no. zoo veel van de lijst te beschouwen; dat geeft de minste soesah en. . . het minste nuttig effect.

Een belangrijken invloed op de gevechtswaarde van den troep, in hooge mate bij de Infanterie, heeft *de bewapening*.

Het geweer M. 95, dat zich om zoo vele redenen als schietwapen aanbeveelt, heeft het groote nadeel, dat het voor onze inlandsche fuseliers te zwaar is. Door die zwaarte is het voor hem onhandelbaar; ten gevolge hiervan beantwoordt de vuuruitwerking niet aan de verwachtingen, die van een troep, met een ballistisch zoo hoog staand geweer gewapend, gekoesterd mogen worden.

Geeft deze omstandigheid in den strijd met den inlandschen vijand reeds vele teleurstellingen, in veel hoogere mate zal zij haar nadeeligen invloed doen gelden in den strijd met een buitenlandschen vijand, waar tegenover het noodzakelijk is, de goede eigenschappen van het geweer geheel tot hun recht te doen komen. Het vuur der Infanterie geeft den doorslag, brengt de beslissing. Ons Indisch leger, dat tegenover een overmachtigen vijand te strijden zal hebben, mag met dezen belangrijken factor niet in de minderheid zijn. Bedenkt men ook nog, dat, door de geringe schietuitkomsten het vertrouwen in het vuurwapen niet groot kan zijn, waardoor vooral het weerstandsvermogen bij de verdediging vermindert. dan moet men toegeven, dat eene verbetering in de bewapening van den inlandschen infanterist zeer urgent is.

De vraag, of onze Infanterie met karabijnen moet worden bewapend, moet m. i. in ontkennenden zin beantwoord worden. Niet, wanneer de keuze beperkt was tot het geweer M. 95 en de karabijn. Aan de Geweermakersschool is echter, door het aanbrenge van wijzigingen aan het geweer M. 95, een geweer ontworpen, (P.M. 1904), dat bij beproeving zeer goed heeft voldaan, 1) en dat in ballistische eigenschappen niet

1) Zooals in het *Wetenschappelijk Jaarbericht* 1905—1906 dezer Vereeniging wordt vermeld.

noemenswaard met ons tegenwoordig vuurwapen verschilt.

Om deze laatste reden is het in den strijd met een buitenslandschen vijand dus te verkiezen boven de karabijn.

Het legerbestuur, het nadeel der tegenwoordige bewapening inziende, deed in October 1905 voorstellen tot verwapening der Infanterie met deze verlichte geweren, waarvan in het *Wetenschappelijk Jaarbericht* 1905—1906 dezer Vereeniging eene beschrijving is te vinden.

Naast dit verlichte geweer, waarbij de bajonet is vervallen, zou dan de marechausseesabel worden ingevoerd, ter vervanging van de bajonet, daar het legerbestuur aan dit stootwapen, in handen van den inlandschen soldaat, niet die waarde toekende als aan het bovengenoemde slagwapen.

Oppervlakkig geoordeeld, is het een eigenaardig verschijnsel, dat, terwijl de Amerikaansche Infanterie, naar aanleiding van de lessen, geput uit den Russischen-Japanschen oorlog, waarin de bajonet eene belangrijke rol speelde, weer in het bezit van dit wapen werd gesteld, en allerwege weer de aandacht op de bajonet werd gevestigd, men in het Indische leger ter zelfder tijd tot afschaffing er van wil overgaan.

Evenwel, de omstandigheid, dat de strijd met den inlandschen vijand geheel andere eischen stelt dan die tegen een gelijkbewapenden tegenstander, en de overweging, dat een fuselier met een blank houwwapen, waarmede hij handig weet om te gaan, tegenover eene met de bajonet bewapende tegenpartij allesbehalve weerloos is, vooral indien hij in den strijd met den inlandschen vijand vertrouwen in zijn wapen heeft leeren stellen, geven voldoende verklaring van het voorstel van het legerbestuur, de geheele Infanterie, dus ook de Europeanen, 1) met het verlichte geweer en de marechausseesabel te bewapenen.

Te betreuren is het, dat, zooals het *Wetenschappelijk Jaarbericht* 1906—1907 aangeeft, de Minister, om finantieele bezwaren, niet op dit voorstel zou zijn ingegaan.

1) Indien, ook bij oefening met de marechausseesabel van af de indiensttreding de vaardigheid met dit wapen bij Europeesche fuseliers beneden peil blijft, zou voor de Europeanen de bajonet behouden moeten blijven, wat, bij niet-gemengde compagnieën, geen bezwaar oplevert.

In de laatste jaren is door een deel der Infanterie, bij de expeditiën tegen den inlandschen vijand, de marechaussee-bewapening gebezigd (karabijn en marechausseesabel).

Tegenover het grootte voordeel dezer verwapening staat ontegenzeggelijk het nadeel, dat door de herhaalde verwisseling van vuurwapen, als gevolg van den tijdelijken aard van dezen maatregel, de schietvaardigheid op geen der beide wapens bevorderd kan worden; integendeel.

Over gegevens hieromtrent beschik ik niet, maar het is duidelijk, dat de man, eenmaal verwend door de lichte karabijn, in hoogere mate de nadelen van de groote lengte, de zwaarte en de onhandelbaarheid van het geweer M. 95 moet gevoelen.

Voor het Indische leger is het te hopen, dat de Regeering spoedig het middel moge vinden, om de bezwaren, aan de verwapening verbonden, te overwinnen en aan de Infanterie ééne wapening te geven, waarmede zij met vertrouwen elken vijand tegemoet kan treden.

Van *de organisatie* zal ik alleen behandelen de zeer belangrijke vraag, of het gewenscht is, ter verhooging van de gevechtswaarde der Javaansche soldaten, hen bij de veldbataljons te vermengen met andere landaarden.

Daar bij de Marechaussee, bij de garnizoensinfanterie en de overige wapens de menging uit den aard der zaak reeds plaats heeft, kan de bespreking tot de compagnieën der veldbataljons beperkt worden.

De omstandigheid, dat de Javaan dikwijls niet opgewassen bleek tegen de demoraliseerende invloeden van het gevecht, heeft er als van zelve toe geleid, hem in vele gevallen te rugsteunen door meer gevechtvaardige afdeelingen. De gunstige resultaten, hierdoor verkregen, doen de vraag rijzen, of het niet goed is, reeds in het vredesgarnizoen eene organisatie in het leven te roepen, die voor den strijd veelal gewenscht bleek. Vooral nu met de Marechaussee, voor de helft samengesteld uit inlanders, voor de andere helft uit Amboineezen, eene troepenafdeeling is verkregen, die in vele opzichten uitblinkt boven andere, heeft deze vraag zeker reden van bestaan.

Het feit, dat men de inlandsche compagnieën in het bataljon met Europeesche vereenigd aantreft, de Amboinesche daarentegen niet, staat natuurlijk in verband met het bovenstaande, hoewel bij die indeeling eveneens zal voorgezeten hebben de wenschelijkheid, de Europeanen te velde de hulp van den handigen inlander niet te doen ontberen.

Wil men in het gevecht echter den Javaan steunen door de aanwezigheid, in zijne nabijheid, van standvastiger strijders, dan moet tot eene meer innige menging dan in het bataljon worden overgegaan. Naar mijne meening moet die menging dan plaats hebben tot in de groep (zooals bij de Marechaussee tot in de brigade) en wel voornamelijk in verband met de zeer verspreide vechtwijze der Infanterie in den strijd met den buitenlandschen vijand. Dan eerst zal ook werkelijk onder alle omstandigheden de Javaan door krijgshaftige kameraden omringd zijn.

In den krijg tegen den inlandschen vijand, waar dikwijls afdeelingen van één sectie of één groep zelfstandig optreden, spreekt, om het beoogde doel te bereiken, de noodzakelijkheid van deze wijze van menging nog sterker.

Wordt, voor bepaalde opdrachten, eerst te velde tot vereniging van verschillende landaarden in de sectie of de groep overgegaan, dan is dat in strijd met het zeer juiste, in de *A. O.* 1908 No. 102 neergelegde beginsel, dat ook in de sectie of de groep de minderen voor vast bij dat onderdeel moeten blijven, tot zij de compagnie of het detachement verlaten. (Wijziging „Leiddraad Velddienst”).

Wij kunnen ons de menging ook nog verschillend voorstellen ten opzichte van de landaarden, en wel: gemengde compagnieën, bestaande uit Europeanen en inlanders, of die, welke samengesteld worden uit Amboineezen en Javanen.

Vóór dat ik mijne meening over de gemengde compagnie mededeel, zal ik eene lijst geven van de voor- en nadeelen, door de voor- en tegenstanders opgesomd:

Zij, die haar aanbevelen, voeren daarvoor de volgende redenen aan:

het moreel der Javanen zal winnen door de menging met

Europeanen of Amboineezen, waardoor zij ook bruikbaar worden tegenover den buitenlandschen vijand;

men verkrijgt eenheden van gelijke gevechtswaarde, wat nu niet het geval is;

de veiligheidsdienst zal beter verricht worden; uitsluitend in handen van Javanen laat die veel te wenschen over (zorgeloosheid, slapen) 1); de inlander heeft echter een scherper gehoor en gezicht dan de Europeaan;

terreinhindernissen zijn gemakkelijker te overwinnen; het inrichten van een bivak gaat gemakkelijker;

de Europeanen zullen dan niet meer gebruikt worden, om de spits af te bijten, waardoor groote verliezen in dit kostbaar en moeilijk aan te vullen materiaal worden voorkomen.

Daartegenover stellen de tegenstanders de volgende bezwaren:

opleiding en oefening zullen bezwaarlijk gaan;

het moreel overwicht der Europeanen gaat bij de samen-smelting verloren;

de Europeanen zullen zich in moeilijke oogenblikken door de inlanders laten medesleepen;

eene kern van Europeanen, waarop onder alle omstandigheden gebouwd kan worden, wordt dan gemist;

de gevechtswaarde van de gemengde compagnie zal tegenover den buitenlandschen vijand niet voldoende zijn;

de Europeaan wil niet samenwonen met den inlander, wat slecht op de werving zal werken;

Europeesche fuseliers moeten onder inlandsch kader geplaatst worden;

vele goede eigenschappen van den Javaan zullen in den omgang met den Europeeschen fuselier verloren gaan;

de Europeaan zal misbruik maken van zijn moreel overwicht.

De opgenoemde voor- en nadeelen slaan hoofdzakelijk op de menging van Europeaan en inlander. Bij vereeniging van Javanen en Amboineezen wordt nog als bezwaar genoemd de kans op vele vechtpartijen.

Het is niet mijne bedoeling, tot eene onderlinge vergelijking

1) Tekortkomingen, waar ook de Amboinees zich aan schuldig maakt.

over te gaan. Wat mij betreft, ik ontken de voordeelen niet, doch vind de bezwaren te vele en te groot, vooral indien tot de innige menging wordt overgegaan, die mij alleen aan het gestelde doel schijnt te beantwoorden.

Doch het grootste nadeel vind ik gelegen in het volgende: gaat men tot de menging over, dan zullen de slechte hoedanigheden van een groot deel der tegenwoordige Javaansche soldaten minder op den voorgrond treden; in het garnizoen niet en evenmin te velde tegenover den inlandschen vijand. *De hoogwoodige verbetering van dit belangrijk deel van ons leger, op eene meer rationeele en afdoende wijze, wordt daardoor op den achtergrond gedrongen.* Laten we ons toch niet vleien met de hoop, dat, bij den bestaanden toestand, alleen door menging, de Javaan goed zal worden. Mocht het blijken, dat de gemengde compagnie tegenover den buitenlandschen vijand niet voldoende gevechtswaarde heeft, *wat eerst aan het licht komt als het te laat is*, dan kunnen we het bijltje er wel bij neerleggen. Ter elfder ure zou dan tot reorganisatie, tot het weer vormen van eene deugdelijke kern moeten worden overgegaan. Maar wat dan te doen met het overschot, dat als een kind, dat niet heeft leeren loopen, hulpeloos, alleen achterblijft?

Neen, beter is het, heil in eene andere richting te zoeken. En zoo kom ik van zelf aan het laatste deel van mijn onderwerp, aan het *gebruik der Javaansche afdeelingen* in den strijd met den buitenlandschen vijand.

Onverpoosd moet gearbeid worden aan verbetering van het element; 1) totdat het volkomen te vertrouwen is. Mocht in

1) 't Is hier de plaats, om enkele middelen op te noemen, die weinig geld kosten en toch goede resultaten kunnen afwerpen. Ik bedoel:

1e. De verscherping van de eischen bij de aanwerving, voornamelijk wat de keuring betreft. Een groot deel der Javaansche soldaten is physick minderwaardig. Naar mij door een officier, die lang te velde was, werd medegedeeld valt het o.a. velen bezwaarlijk, om de vivres voor 2 à 3 dagen, die tegenwoordig dikwijls door den soldaat zelf moeten worden gedragen, mede te voeren.

2e. Bij reëngagement moet eene schifting plaats hebben, zoodat de minderwaardige soldaten zoo veel mogelijk verdwijnen in het 2e verband. Hiervoor zou, bijv. op het extract stamboek, in eene afzonderlijke rubriek, vermeld moeten worden, in hoeverre de man bij verrichtingen van den

dien tusschentijd een vreemdeling zijne handen naar onze Oost uitstrekken, dan behoeven we onze Javaansche soldaten echter niet als waardeloos af te schrijven. Eene prestatie, overeenkomende met hunne getalsterkte, is dan niet te verwachten, maar de besten hunner kunnen naast Europeaan en Amboinees een goed figuur slaan. De overigen moeten oordeelkundig gebruikt worden voor 2e-rangs diensten. Ons Indisch leger is gewend aan verandering; bij compagnieën en detachementen is het een voortdurend komen en gaan; bij 't uitbreken van een oorlog zal er nog heel wat geschikt en geplooid moeten worden; zelfs dan is menging niet uitgesloten voor de bezettingen op punten, waar die menging gewenscht en niet gevaarlijk is. En dan zal de commandant van eene geïmproviseerde gemengde afdeeling, wat de kennis omtrent zijne ondergeschikten betreft, er niet zoo heel veel minder aan toe zijn dan zijne collega's bij eene afdeeling der bestaande organisatie.

Met het denkbeeld om onze inlandsche troepen voornamelijk te gebruiken voor het voeren van den kleinen oorlog in den strijd met eene modern gewapende en georganiseerde tegenpartij, kan ik niet medegaan, voor zoover het Javaansche afdeelingen betreft, die aan geene hogere eischen voldoen dan de tegenwoordige. Voor deze handelingen toch moeten troepen van uitstekend gehalte worden bestemd, en al hebben onze Javaantjes vele eigenschappen, die hen voor den kleinen oorlog geschikt maken, het adjectief „uitstekend” is hier geenszins van toepassing.

dienst te velde heeft uitgeblonken of is te kort geschoten. In verband met het bovenstaande ook reëngagement bij een ander korps alleen toe te staan aan bijzonder goed gesignaleerden, waardoor men meerderen waarborg krijgt, dat met de invulling dier staten ernst betracht wordt.

3e. In de engagementsacte de bepaling op te nemen, dat, bij gebloken onbruikbaarheid te velde, het verband dadelijk verbroken kan worden. Deze maatregel moet bij voorkomende gelegenheden dan ook werkelijk worden toegepast.

4e. Eene afdeeling Javaansche soldaten, die zich te velde slecht gedraagt, geheel of gedeeltelijk als eerste waarschuwing in de 2e klasse van militaire discipline te plaatsen (dus geene beperkende bepalingen voor het plaatsen in die klasse) en, bij herhaling, te handelen als ad 3e.

Daareven zeide ik, dat de prestatie der Javanen niet geëvenredigd zal zijn aan hunne getalsterkte. En daarmee ben ik weer aangeland bij mijn uitgangspunt:

Het wekt werkelijk ernstige bezorgdheid, dat de getallen omtrent de legersterkte in de *Koloniale Verslagen* vermeld, geen juisten maatstaf vormen voor de kracht, die van ons leger kan uitgaan, maar onder groote reserve moeten worden aangenomen.

Bedenken we, dat niet alleen in mindering van die getalsterkte komt dat deel van het leger, dat ongeschikt is om te velde te trekken, maar dat bij den tegenwoordigen toestand ook op een groot deel van het valide gedeelte niet valt te rekenen voor de verdediging onzer koloniën tegen een buitenlandschen vijand, dan schijnt het onverantwoordelijk, dat deze toestand zoo lang reeds heeft kunnen bestaan.

Juist dat deel van het leger, dat door zijne getalsterkte een overwegenden invloed uitoefent, en waarvan in oorlogstijd alleen nog aanvulling mogelijk is, het Javaansche element, is lang niet, wat het zijn *moet* en wat het zijn *kan*.

We mogen ons niet langer tevreden stellen met Javanen, die enkel op papier medetellen, en daardoor eene ongemotiveerde gerustheid veroorzaken.

Laat, zoo het onze draagkracht te boven gaat, desnoods de sterkte wat ingekrompen worden, maar laten we er zorg voor dragen, dat we kunnen bouwen op hen, die onder onze vlag dienen, en die haar verdedigen moeten. Het bewustzijn, op een deel der troepen, die men gebruiken *moet*, niet te kunnen rekenen, zal verlamdend werken op den geest van den commandant, op den geest van het geheele leger.

Het is een Nederlandsch belang, dat ik hier voorsta. Was het Nederlandsche volk doordrongen van de gevaren, waaraan de nalatenschap van zijne stoere voorvaderen is blootgesteld, het zou dezen toestand niet langer gedoogen. Maar zoo lang het volk zelf dat gevaar niet inziet, het niet beseft, moeten zij, die voor de eer en de belangen van het volk moeten waken en die verder zien dan de groote massa, met al de kracht, die in hen is, een sluimerend, doch niettemin dreigend gevaar trachten af te wenden, en de noodige offers weten te brengen.

De Voorzitter: Mijnheer GRATAMA! Namens de vergadering breng ik U mijn welgemeenden dank voor hetgeen door U heden avond gezegd is en vooral voor de keuze van het onderwerp. Zooals terecht door U is opgemerkt, is het Javaansche element een belangrijk onderdeel van het Indische leger, daar de helft daarvan uit Javanen bestaat. Voor ons, die niet behooren tot dat leger en niet evenals U in Indië geweest zijn, is het behandelde onderwerp van groot belang; de Indische officieren en zij, die in Indië geweest zijn, zullen nog beter dan wij de waarde van het heden avond door U ingeleide onderwerp kunnen beoordeelen.

Ongetwijfeld zult U er niet op gerekend hebben, dat allen zullen instemmen met het gesprokene en zal het U daarom aangenaam zijn, van uwe collega's te hooren, wat zij er tegen hebben aan te voeren en welke opmerkingen zij mochten te maken hebben. Zeker is U wel bereid, eventueele vragen of opmerkingen te beantwoorden.

De Heer GRATAMA: Zeker, Mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter: Dan geef ik nu in de eerste plaats het woord aan den Overste HERING.

De Heer HERING: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! Vooraf een enkel woord van dank voor de introductie tot deze bijeenkomst, waardoor ik in de gelegenheid ben, te voldoen aan de uitnoodiging van den spreker van dezen avond, om deel te nemen aan het debat over een onderwerp, dat mij zoo na aan het hart ligt. Ik dank hem ook voor de toezending van een uittreksel zijner lezing, waardoor hij mij die deelneming gemakkelijk heeft gemaakt.

Ik heb de lezing met het meeste genoegen aangehoord. De spreker heeft daarmede te berde gebracht een zeer actueel onderwerp van het hoogste belang: de verhooging van de lovende kracht van het leger, d. w. z. van Neerland's weervermogen in zijne Aziatische bezittingen Zeker, het gehalte van onze Javaansche soldaten is slecht, hunne gevechtswaarde — laat ik niet vergeten erbij te zeggen: „in de op

Europcesche wijze geformeerde bataljons" — is gering. Hoe kan het anders? Onze Javaansche militairen zijn het uitschot der bevolking; niet dan noodgedwongen, uitgestooten uit de maatschappij, zelfs dikwijls door de eigen familie, komen zij in een leger, dat zij hartgrondig verafschuwen. Hoort, wat een hoogst begaafd inlandsch ambtenaar mij in het begin van 1902 schreef: „Ik ben bezig na te gaan, wat toch de reden kan zijn, dat de militaire stand in de oogen van de inlanders zoo laag staat. Wat ik nu met zekerheid zeggen kan, is, dat de oorzaak gezocht moet worden in de willekeur, waarmede men in vroegere tijden bij de werving te werk ging, als het leger aanvulling behoefde. Alle slechte sujetten, die de politie verwijderen wilde, werden eenvoudig verzameld, om na goedkeuring bij het leger te worden ingelijfd. Zoo heeft Maarschalk DAENDELS den kapitein der Chineezen alhier wegens knevelarij veroordeeld tot zes jaren militairen dienst als inlandsch soldaat bij het garnizoen te Semarang. Militair te worden was dus meer eene straf. Wel is waar zijn die tijden reeds lang voorbij, doch de afkeer zit er nog goed in, terwijl er niets gedaan is, om dien weg nemen of te verzachten.” Het is duidelijk, dat bij een volk, dat hoofdzakelijk op overlevering leeft, dergelijke ondervindingen diep zijn ingeworteld.

Ik vraag het U, Mijne Heeren, wat moet men verwachten van zulke soldaten, die bovendien de paria's in het leger zijn, die zich als zoodanig gevoelen naast andere inboorlingen, de Christen-Amboineezen, welke hoog gevierd zijn in het leger, wier goede eigenschappen tot het uiterste geprikkeld zijn, die vooral daardoor tot het beste militair element — de Europeanen ten gevolge van hunne minder veelzijdige bruikbaarheid en hunne ongeschiktheid voor klimaat en terrein niet uitgezonderd — behooren en ook dientengevolge voortkomen uit een goed maatschappelijk milieu, veelal zelfs tegen den zin hunner familie in dienst treden, in zóó groot aantal, dat nog niet lang geleden een resident van Menado het tot zijne plichten rekende, om aan de Regeering te verzoeken, de werving in de Minahassa te matigen, opdat aan de daaraan te wijten ontvolking, zoo nadeelig voor den laudbouw, een einde zoude komen.

Dat de tegenwoordige Javaansche soldaat over het algemeen zoo weinig waarde toont, is hoofdzakelijk het gevolg van onverschilligheid en onwil. Tegenover wie moet hij zich schamen over betoonde wankelmoedigheid in het gevecht, als het niet is tegenover den Europeaan en den Amboinees, die hij daarvoor te zeer veracht? In den grond is hij veel minder onbruikbaar dan men meent. Hoe komt het, dat mannen als Jhr. GRAAFLAND en BRUIJNIS hem onder de goede krijgers rekenden, hem gaarne onder hunne bevelen hadden? Waarom voldoet hij goed als marechaussee, als hoedanig velen zijner landgenooten het ridderkruis der Militaire Willemsorde hebben verworven? Dat komt, omdat die mannen met hem wisten om te gaan, omdat door hen bij de marechaussee zijne goede eigenschappen werden geprikkeld als die der Amboineezen.....

Maar tóch, in de eerste plaats dient de bron gezuiverd, waaruit de aanvulling van het Javaansche element in het leger ons toevloeit. Dát was de hoofdgedachte, die mij in een artikel in *De Indische Gids* van Februari 1901, getiteld „Indische militaire belangen. Het inlandsch element in het leger“ bracht tot het voorstel, om in het Indische officierskorps voornamelijk inlanders op te nemen, waarmede, naar ik inzag, tevens de grond kon worden gelegd voor een groot Javaansch volksleger, alleen bestemd om in een oorlog met een buitenlandschen Staat op te treden, in samenwerking met het eigenlijke leger, tot verdediging van den geboortegrond. Met hun grooten invloed, waardoor het kleine Nederland eeuwen lang eene rustige heerschappij heeft kunnen voeren over een groot volk (een invloed, pas weder zoo duidelijk gebleken uit het bericht, dat een regent duizenden zijner onontwikkelde ondergeschikten heeft weten op te wekken, om hunne Mohamedaansche gebeden op te zenden voor den goeden afloop van de blijde gebeurtenis, die onze geliefde Vorstin verwacht), zullen de Javaansche grooten, als officier teruggekeerd in de inlandsche maatschappij, in de betere klassen der bevolking den lust wekken tot dienstneming in het leger en tot vrijwillige inlijving bij het volksleger. Het was die gedachte, welke in mij de meening deed postvatten, dat de inlandsche officieren in beginsel niet langer tot het

leger mochten behooren dan noodig zou zijn, om hen tot trouwe aanhangers van het Gouvernement te stempelen en hen geschikt te maken — ik roer hier alleen de militaire zijde van het vraagstuk aan -- voor de taak, die hun in den oorlog wacht. Tien jaren legerdienst acht ik daarvoor ruim genoeg. Dan zijn zij nog jong, nog niet doortrokken van een voor het doel schadelijk militairisme, nog niet vervreemd van hunne eigene maatschappelijke omgeving; dan kunnen zij nog met geestdrift werken voor de belangen van het nationale (het inlandsch nationale) weervermogen. Als zij deze bestemming maar kennen, het doel begrijpen, waarvoor zij zoo spoedig den dienst in het leger voor een passenden werkkring in de burgermaatschappij verwisselen, dan zal er geene teleurstelling en ontevredenheid kunnen zijn over het niet behalen van de hoogere rangen in het leger — teleurstelling en ontevredenheid (met de kwade gevolgen voor leger en volksleger), die wel gewekt zouden worden, indien men hen, zooals velen willen, in het leger behield tot volbrachten dienstdtijd, onder vooropgestelde voorwaarde, dat de hoofdofficiersrang en voor hen gesloten moeten zijn. Daarmede zou voor mij de glans van de instelling verdwenen zijn. Om alleen onze uitnemende Europeesche officieren te vervangen acht ik hen niet noodig. Schadeloos gesteld, ook in militair opzicht, zullen zij in het volkslegerstelsel ruim genoeg beloond worden, want terwijl zij als legerofficier ontslagen zijn, zullen zij voor het volksleger geleidelijk in de hoogere officiersrang en kunnen opklimmen.

Zal nu bij de betere klassen der Javaansche bevolking die lust, om bij het leger dienst te nemen of bij het volksleger ingelijfd te worden, ingang kunnen vinden, dan moet en leger en volksleger eene inrichting verkrijgen, die geheel beantwoordt aan de neigingen en de bijzondere hoedanigheden van onze Indische inboorlingen. En al dadelijk wordt het oog gericht naar de marechaussee, hare samenstelling, wapening en aanwending Heb ik boven niet reeds met een enkel woord gewezen op de werkzaamheid onzer inlanders in dat korps? Moet ik nog met langen adem op de loftrumpet blazen, om U, die zeker allen met bewondering de verrich-

tingen der kleine detachementen gevolgd hebt, te doordringen van de groote beteekenis van dat korps? Zijn ooit vroeger in onze tropische landen tochten gemaakt van '60 kilometers in 14 uren, door dorre velden en woeste wouden, klimmende en dalende, met een reuzensucces aan het einde, zooals in den laatsten tijd door onze dappere marechaussees onder hun onvergelykelijken VAN DAALEN — ik noem hem alleen voor velen! Ik zal mij hiertoe bepalen. Maar ik mag niet vergeten, ook de mannen te noemen, die de hoofdrollen hebben gespeeld in de ontwikkeling van het korps: GRAAF-LAND, die de marechaussee gemaakt heeft tot wat hij is, die hem — oorspronkelijk de eenvoudige politiemans binnen de beruchte geconcentreerde linie — heeft gecreëerd als veldsoldaat, en Generaal VAN HEUTSZ, die door zijne stoute aanwending van het korps aan het vaderland zulke gewichtige diensten heeft bewezen en voor altijd aan het leger de richting heeft gegeven, waarin het zich moet bewegen en ontwikkelen. Het is mijne innige overtuiging, dat de Indische inboorlingen in het leger, op eene enkele uitzondering na, moeten worden losgemaakt uit de Europeesche formatie en bijeengebracht, vermengd alsof zij één landaard vormen, in afdeelingen, geheel overeenkomende met het korps marechaussee. De naam moet zijn „lichte infanterie” of „karabiniers”, de bewapening de karabijn, die licht is en voldoende voor de afstanden, welke regel zullen zijn, die bovendien in boschterrein alleen goed bruikbaar is, en verder een klewang tegen den inlandschen, te vervangen door een pionierwerktuig tegen den buitenlandschen vijand. Het blanke element moet dus de Europeesche formatie behouden en de weerstandskern van het leger vormen. Deze zal waarschijnlijk uit acht bataljons, verdeeld over twee divisiën, zijn samengesteld. Een dier bataljons zou uit Amboineezen moeten bestaan. Is dan voor dezen landaard de „lichte infanterie” niet anders te bereiken dan door dat bataljon heen, dan zou het geheele Amboineesche element in oorlogstijd, zoo noodig, kunnen dienen, om de divisiën op sterkte te houden, aangezien uit het moederland wel geene versterking meer te verwachten zal zijn (Ik wijs hier verder naar mijn artikel in het

Indisch Militair Tijdschrift, deel I van 1902: „Vluchtige beschouwingen over de organisatie en oefening onzer Infanterie”). — De militair van inlandsche origine is voor een optreden in de kleine zelfstandige afdeelingen van 20 karabijnen (brigades), zooals die in het Indisch marechaussee-korps voorkomen, bij uitnemendheid geschikt; zijne fysieke hoedanigheden (kleine gestalte, lenigheid, vlugheid, kracht, taaiheid, soberheid, geschiktheid voor het klimaat), zijn talent, om zich zonder gedruisch, ook door de moeilijkste terreinen, snel te bewegen, sluipende, klimmende, zwemmende en zelfs rijdende, al naar het voorkomt; zijn karakter, dat hem list tegenover der vijand ver doet verkiezen boven den openlijken aanval, zich weinig eigenende voor een optreden in geregelde orde op Europeesche wijze en vooral afkeerig van een openlijk standhouden onder moeilijke omstandigheden (hevig infanterie- en artillerievuur, oorverdoovend gedruisch, dat hem, den voor indrukken zoo vatbare, het hoofd moet doen verliezen) — al die eigenschappen zijn hem als aangeboren voor de guerilla op het daarvoor zoo bij uitstek geschikte berg-en-boschrijke Java. In ons geregeld, log veldleger kunnen zijne goede eigenschappen geene aanwending vinden; zij verstikken daarin, omdat de Europeaan die alle mist, en *deze* zal allicht worden besmet door de wankelmoedigheid des inlanders onder het hevige vuur in de steeds menigvuldiger en langer wordende stilstandsphasen van het gevecht.

Men zal nu wel begrijpen, dat ik niet ingenomen kan zijn met het bericht, dat in Indië een voorstel in bewerking is, om de Indische militairen te vermengen met de Europeesche en Amboineesche, ten einde de eerstbedoelde met de andere gelijkwaardig te maken en zoo het inlandsche element te verheffen. Hiermede zal men dus, om tot het zelfde doel te geraken, een weg volgen, geheel tegengesteld aan dien, welke boven is aangewezen. De voorstanders van die vermenging, d. w. z. van de gemengde compagnie, waarschijnlijk bestaande uit één sectie Europeanen, één sectie Amboineezen en twee sectiën inlanders — want tot inniger vermenging, indeling van de drie landaarden in iedere onderafdeeling, zullen *zij* zelfs niet durven over te gaan —

meenen daarmede, ik zou zeggen radeloos, de hoogere gevechtswaarde der inlanders als met een tooverslag binnen te halen, naïef voorwaar. In alle expeditiën heeft men veelvuldig van tijdelijk uit Europeanen en gewone inlanders samengestelde compagnieën gebruik gemaakt; te velde heeft men de vermenging dus immer toegepast en dáár is gevechtswaarde ook alleen te verkrijgen en te bewijzen. Van tweeën één: of die (tijdelijke) oorlogsvermenging heeft goed werk verricht, d. w. z., onze *tegenwoordige* Javaansche soldaat heeft bewezen, die gevechtswaarde te bezitten; maar dán is een *voortdurende* nauwe omgang in het vredesgarnizoen tusschen hem en den Europeaan (en Amboinces) ook niet noodig; of die oorlogsvermenging is vruchteloos gebleven; maar in dit geval hebben de voorstanders van de gemengde compagnie als normaalvorm geen enkel argument vóór hun streven. Wat verwachten zij toch van gemengde compagnieën in het vredesgarnizoen?! Ook nu, door de indeeling van inlanders met Europeanen in het zelfde bataljon, worden beide rassen steeds te zamen geoefend; dat wordt door de vermenging niet anders. Bovendien, die oefening geeft alleen theoretische en elementaire geschiktheid voor den strijd; de moreele factor voor het gevecht kan er nimmer door verhoogd worden.

Wat zal het gevolg zijn van die vermenging in het vredesgarnizoen? Onderdrukking van alle individualiteit, ja, algeheele moreele onderdrukking van den inlandschen militair. Onze Europeesche soldaten in Indië zijn voortgekomen uit de laagste klasse der bevolking; alleen zij, die in het moederland en ook in de koloniën geen bestaan kunnen vinden, melden zich voor den Indischen militairen dienst aan; dat is zoo geworden sinds de kans, om uit de Indische gelederen officier te worden, zoo goed als verdwenen is. De gang van de werving is dan ook uitsluitend afhankelijk van de welvaart in de maatschappij; daarom alleen waren de resultaten der werving in het moederland in het economisch ongunstige jaar 1908 zoo veel beter dan in vele jaren daarvóór. Moeten nu de Javaansche militairen, behoorende tot een zachtzinnig en hoffelijk volk, bij innige aanraking, leiding ontvangen van de ruwste Europeanen, die men zich denken kan, en

van hooghartige Amboineezen, die zich ver boven de gewone inlanders verheven gevoelen en dan ook hartgrondig door dezen gehaat worden? Dat zou averechtsche paedagogie, natuurlijk met dito gevolgen geven.

De groote fout dier vermenging zal nog duidelijker in het oog springen, als men denkt aan het godsdienstig antagonisme, aan het groote verschil in zeden en gewoonten en aan de gehechtheid van de Javanen aan de hunne, waardoor deze erin geslaagd zijn, onder de moeilijkste omstandigheden eeuwen lang hunne nationaliteit ongeschonden te bewaren, hetgeen hun recht geeft op eene eereplaats onder de volken en waardoor zij bewezen hebben, in het bezit te zijn van een krachtig ontwikkeld gevoel van eigenwaarde en van nationalen trots. In dien zin beschouwd, is de voorgenomen vermenging eene grove politieke fout, die zich zeker zal wreken.

Men onderdrukt verder het zelfvertrouwen en zelfrespect der Javaansche militairen, wien men duidelijk te kennen geeft, dat zij niet op eigen beenen kunnen staan, in plaats van hunne goede eigenschappen te prikkelen, zooals men met de Amboineezen heeft gedaan, die — ik herhaal dit — alleen daaraan hunne superioriteit te danken hebben. Men gaat eene schrede terug op den weg der moraliteit en kweekt gevaarlijke toestanden, waarbij men moet denken aan het vrouwelijk element in de kazerne en aan der Javanen gevoeligheid op dat punt.

Kan men nu zoo (al het vorenstaande in aanmerking genomen) in den Javaan een tot den hoogsten graad verheven moreel kweeken, dat het belangrijkste element is van eene goede gevechtswaarde, de overwinning van de zucht tot zelfbehoud in den scherpsten vorm van den strijd om het bestaan, den oorlog?!

Wél zijn de inlanders thans reeds met de Amboineezen vermengd, namelijk in het korps marechaussee, maar dit is eene geheel andere vermenging, niet wegens minderwaardigheid onder zelfstandigheid, maar omdat men de inlanders noodig had tot uitbreiding van het korps: Het individu geniet bij de marechaussee de grootst mogelijke zelfstandigheid in maatschappelijk opzicht; er wordt alleen te zamen gestreden (waardoor op zichzelf een band ontstaat), maar in een vorm, waarin de individualiteit ten top is gevoerd.

Nooit zal men een maatschappelijk beter gehalte van Javanen naar het leger kunnen trekken, indien men overgaat tot invoering van de gemengde compagnie met hare voor den Javaan zoo bedenkelijke toestanden. Geen fatsoenlijk Javaan zal daarvoor te krijgen zijn. En tevens valt daarmede het streven naar een doelmatig en toch goedkoop groot volksleger op Java. Dit namelijk zou ik wenschen geschoeid te zien op den zelfden leest als de „lichte infanterie”, dus in de marechausec-formatie, eene soort „ongeregelde troepen”. Het moet worden opgevoerd tot eene sterkte van minstens 100000 man, vrijwilligers, die bijv. 10 jaren verbonden zijn, zoodat jaarlijks ruim 10000 lieden zich aanmelden. Veel omslag is daarbij niet noodig; een desa of complex van bijeenliggende desa's levert ééne brigade van 20 karabijnen; de commandanten der brigades zijn gewezen leger-onder-officieren en korporaals of ook flinke oud-marechausecs en zelfs intelligente personen, die nooit hebben godiend; aan het pensioen voor den legerdienst moet de plicht, om in het volksleger te dienen, verbonden zijn en de verdere belooningen voor het kader kunnen bestaan uit civiele betrekkingen, grondbezit, vrijdom van belasting en van verplichte diensten; de oud-inlandsche officieren zijn de hoofdaanvoeders. De oefening kan hoogst eenvoudig zijn, de kennis en het onderhoud van de karabijn alsmede het juistheidsschieten is het eenig noodige; de brigade toch treedt in den oorlog zoo goed als zelfstandig op, zoodat gezamenlijke oefeningen achterwege blijven, en de Javaan bezit — ik herhaal dit — natuurlijke eigenschappen, die hem zonder verdere oefening voor de guerilla uitnemend geschikt doen zijn. Bovendien zal er tusschen het tijdstip, waarop het oorlogsgevaar zich meldt, en dat van den aanval zelf genoeg tijd verloopen, om de oefening op te voeren, De kosten in tijd van vrede kunnen dus beperkt zijn tot die der aanschaffing van wapens en munitie en over 10 jaren te verdeelen zijn. De wapening wordt opgelegd in verschillende centra en in vreedetijd alleen uitgegeven voor oefening. De leden van het volksleger moeten in den oorlog natuurlijk een uniform onderscheidingsteeken dragen.

Wil men alzoo tot een goed nationaal weervermogen voor

Java komen (het eenige, het beste, toevallig ook het minst kostbare — wat ik mogelijk acht) dan moet men al dadelijk overgaan tot invoering in het leger van het beschreven marcheaussee-stelsel. Zonder dit geen volksleger, dat — op Europeesche wijze geformeerd — trouwens schatten zou kosten.

Zonder een kort woord over de wijze, waarop m. i. de verdediging van Java tegen buitenlandsch geweld moet worden gevoerd, kan de voorafgaande beschrijving niet duidelijk zijn. — Van een stout slag-leveren, dadelijk nadat de aanvallor geland is, zooals door sommigen wordt gewenscht, zal wel nooit sprake kunnen zijn. Als wij daarvoor 8000 valide soldaten, waarvan hoogstens 2000 Europeanen, beschikbaar zouden hebben, zou het zeer veel zijn. Wij zullen moeten strijden volgens het beginsel van het offensief-defensief. Van meet af moet de vijand rusteloos bestookt worden, om hem het landen te beletten en zijn landingsarbeid en zijne verbindingen te verstoren; hij moet op die wijze tot dadelijke actie gedwongen worden. Dit alles is vooral het werk van de lichte infanterie en het volksleger, die hem zullen voeren op den voor ons gunstigsten weg, waarop hem zwaar berg- en boschterrein wacht en hij onze Europeesche divisien zal ontmoeten. Deze mogen zich niet blootstellen aan een onzeker beslissend gevecht en zullen dus vermoedelijk aanvankelijk moeten terugtrekken, het werk ook verder zoo lang noodig overlatende aan de kleine inlandsche brigades, die den vervolgenden vijand voortdurend over geheel zijne beide flanken tot in den rug overvleugelen, hem den toevor afsnijden, afmatten, zware verliezen toebrengen, om hem ons tot eene gemakkelijke prooi te maken voor onze Europeesche kerutroepen, die hem van nu af krachtig aanvallen en, bij succes, vervolgen, steeds gesteund door de lichte infanterie en het volksleger. Deze brigades treden zelfstandig op, los van de Europeesche divisien; een verband tusschen beide hoofdbestanddeelen en tusschen de brigades onderling moet slechts in zoover bestaan, als noodig is, om met aanwending van alle krachten een bepaald doel te bereiken; eene goede actie der brigades laat zich niet beter vergelijken dan met een storm uit een verstoorden bijenkorf. Toch zullen zij ook, wanneer dat

noodig is, in afdeelingen vereenigd kunnen optreden; maar dit verband zal niet nauwer behoeven te zijn dan door eene doelmatige ondersteuning geëischt wordt. In het zware terrein hebben de inlandsche brigades vrij spel; zij bedienen zich uitsluitend van haar vuur, wijken uit, wanneer zij vervolgd worden, om terstond weder op te komen, als de vijand, die in dat terrein licht het verband verliest, afhoudt.

Een optreden, als boven omschreven, herinnert aan de aanvalsmethode van Lord ROBERTS en Lord KITCHENER in Zuid-Afrika, daarna door de Japanners toegepast tegen de Russen en later door den Franschen Generaal LANGLOIS als de tactiek der toekomst voorgesteld, namelijk overvleugeling door zelfstandige troepen met daarop gevolgden aanval uit het centrum tot bezegeling van het succes. Java leent zich bijzonder voor die tactiek. Op Europeeschen leest geschoeide troepen van eenige uitgebreidheid, dus ook onze eigene, hebben in moeilijke berg- en boschstreken volstrekt geene waarde; zij moeten zich hoofdzakelijk houden aan de wegen, die op Java betrekkelijk schaarsch zijn. De guerilla, die, aan zekere regels gebonden, door de lichte infanterie en het volksleger zal worden toegepast, waarbij zij in het voor legers van noordelijke volken ongunstige klimaat een krachtigen bondgenoot zullen hebben, belooft dus groot succes. Hare beteekenis is helder aan het licht gekomen in den laatsten Zuid-Afrikaanschen oorlog, waarin de Boeren zeer nabij de overwinning zijn geweest, waarschijnlijk alleen niet behaald door verdeeldheid en andere slechte eigenschappen.

Waar ik zoo denk over formatie en optreden van de inlanders, is het duidelijk, dat ik geen voorstander kan zijn van eene opleiding van de inlandsche officieren in Nederland, evenmin als van een uitgebreid studieplan, waarin bijv. drie vreemde *Europeesche* talen, behalve het Nederlandsch, voorkomen. Ik geloof nog steeds, dat de opleiding in Indië moet plaats hebben en voor de aspiranten reeds op jeugdigen leeftijd moet aanvangen, dus met lager onderwijs; dit ook voor eene goede karaktervorming.

Met een weervermogen, als boven omschreven, zal naar mijne innige overtuiging ons Gouvernement aan iedere poging

van „buiten“ met den besten uitslag weerstand kunnen bieden. Het zal ook niet behoeven te schipperen in het gezicht van woelingen in vreemde elementen op Java, onder de Chineezzen bijv., maar krachtig en fier daartegenover staan en iedere inmenging van eene zich geïnteresseerd wanende vreemde regering met beslistheid kunnen afwijzen.

Wees ik U hierboven op het bericht, dat in Indië voorstellen in bewerking zijn, om te komen tot gemengde compagnieën, ik vernam bovendien de tijding, dat men op onze buitenbezittingen naar een landaard zoekt, die, krijgshaftiger dan de Javaansche, dezen met voordeel in het leger zou kunnen vervangen. Ik zou dit al even verkeerd achten. De verdediging van Java moet nationaal zijn zoo veel als mogelijk is. Het moet trouwens in een oorlog met een buitenlandschen vijand geheel op eigen middelen drijven: aanvulling van buiten, ook met levende strijdkrachten, is dan niet meer mogelijk. Bovendien, de Javaan is krijgshaftig genoeg; dat heeft hij getoond in den Java-oorlog; de Atjcher uitgezonderd, is hij in Indië onze geduchtste vijand geweest. Maar er moet geëfdrift zijn, er moet voor het doel van den strijd gevoeld worden.

En hiermede ben ik genaderd tot het allervoornaamste: de ziel van het stelsel. Wij moeten de Javaansche bevolking weten te doordringen, door alle lagen heen, van boven af, van de noodzakelijkheid eener groote weerkracht. Wij moeten met haar spreken, eerlijk en openhartig, haar aan het verstand brengen, dat onze overheersching (de overheersching van een klein volk) haar tot nu toe niet anders dan voordeelig is geweest, omdat het haar behoed heeft voor onderdrukking van eene machtiger blanke natie, die anders zeker haar deel zou zijn geweest; wij moeten haar de geschiedenis voorhouden van andere intellectueel zwakke volksstammen, die ten prooi zijn gevallen aan krachtiger rassen (nu weder Korea); wij moeten haar wijzen op het gevaar eener verovering door een machtig volk, dat door gebrek aan bodemruimte gedwongen is, zich uit te zetten — ik behoef geen naam te noemen —, op de groote kans, dat zij — zelve wonende in een land, waar als 't ware geen man meer bij kan — alsdan zal deelen in het lot van den Roodhuid: geleidelijke uit-

roeing. Het is onze heilige plicht, het groote Javaansche volk, waaraan wij eeuwen van welvaart en aanzien te danken hebben, vóór alles weerbaar te maken. Laten wij dat volk weerloos over aan de gruwelen van eene barbaarsche invasie, dan zal de Nederlandsche naam voor altijd geschandvlekt zijn. Geene verontschuldiging zal kunnen baten. Een volk van 30 millioen, eene zóó dichte bevolking als Java bezit, kan tegen iedere vijandelijke poging van „buiten” verdedigd worden, moet dat kunnen, hetwelk voor Java te bereiken onze naaste en edelste taak is. Ziet, als wij dezen toon aanslaan, in alle oprechtheid, dan is het zeker, dat wij gehoor zullen vinden, geestdriftig gehoor. Wij hebben den goeden weg tot het hart van den Javaan reeds gevonden; onze Regeering volgt eene richting, die door onze bruine onderdanen zeer goed wordt opgemerkt en gewaardeerd, zooals uit vele symptomen blijkt. Wij moeten die blijven volgen met menschlievendheid en zonder dralen. Het is zeker, dat onze overheersching zoo doende geleidelijk van karakter zal veranderen, dat onze plaats boven langzaam zal dalen tot eene nevenplaats, dat het ten slotte tot een hoogen graad van zelfbestuur zal komen, maar ook de Javaan heeft recht op een meer zelfstandig bestaan, zoodra hij daarvoor de geschiktheid bezit, die wij hem moeten geven. Dan is onze taak eervol ten einde en kunnen wij met roem op het afgesloten tijdperk terugzien; de vruchten van zulk een bestuur zullen ons ook daarna blijven toevloeien.

Is het nog noodig, dat ik met vele woorden strijd tegen de dwaze vrees, dat het weerbaar maken van den Javaan onszelf wel eens noodlottig zou kunnen worden? Ik meen, dat in het voorgaande betoog voor zulk eene vrees geene ruimte is. Voor de onverbeterlijke vreesachtigen wijs ik er op, dat in de groote verscheidenheid van inlanders, die naast elkander in de kleine brigades der lichte infanterie zullen dienen (Amboineezen en Menadoncezen, die ons reeds lang zeer trouw zijn, Alfoeren, Sangireezen en Talauers, Timoreezen, Maleiers, Boeginceezen, Madoereezen, Soendaneezen en eindelijk Javanen), de beste waarborg is gelegen tegen iedere samen-
spanning tegen ons bestuur en dat daarvoor in een Javaansch

volksleger met zijne onsamenhangende marechaussee-formatie, bovendien alleen in oorlogstijd in eenigszins groote groepen bijeenkomende, in 't geheel geene vrees behoeft te bestaan. En ik vraag nog: wanneer zou Java gereed zijn, om eene omverwerping van onze Regeering te beproeven, geschikt als het daartoe moet zijn voor zelfbestuur? Nog in geene tijden. Als het zoover is, zullen de bakens reeds lang zijn verzet, zal aan omverwerping niet meer gedacht behoeven te worden. En uit eene *ontijdige* trouwbreuk kan de bevolking geen voordeel trekken. Vocht zij zich dan van ons vrij, zij zou spoedig ten prooi vallen aan een machtiger Staat en dus verliezen.

De VOORZITTER: Thans is het woord aan den Heer VAN GENT.

De Heer VAN GENT: In de eerste plaats dank ik het Bestuur dezer Vereeniging voor de introductie mij verleend en inleider voor het geven van inzage zijner aantekeningen.

Wanneer iemand onzer de belangstelling voor dit onderwerp gelijk zou afmeten naar het aantal aanwezigen — zooals de Minister van Koloniën dezer dagen deed bij de behandeling van het voorstel tot regeling der rechtspositie van de officieren van het Indische leger bij de wet — dan zou de conclusie zeer onjuist zijn, want dit onderwerp verheugt zich eveneens in de grootste belangstelling van het geheele officierskorps. Reeds jaren hebben zich stemmen doen hooren, die *verheffing van den Javaanschen soldaat* ten doel hadden, doch hieraan werd nimmer een willig oor verleend; alleen de verstrekking van schoenen in sommige gevallen kon verkregen worden. Zou men dan niet moedeloos worden, is het dan niet te begrijpen dat velen de tijd en moeite, hieraan besteed, nutteloos achten en getuigt het niet van moed, dat inleider dit afgezaagde onderwerp op nieuw onder onze aller aandacht brengt? Vooraf moet ik mij echter verzetten tegen de schildering van den tegenwoordigen Javaanschen soldaat, zooals deze door inleider en Overste HERING werd gegeven. Behoort de soldaat werkelijk tot het schuim der bevolking? Mijns inziens niet; het is gewoonlijk gebrek of armoede, die hem tot dienstnemen noopt; maar het feit dat hij arm en dom is, maakt hem nog

niet slecht. We kunnen werkelijk niet zeggen, dat het aantal misdrijven, door den Javaanschen soldaat gepleegd, groot is, zoodat men ook moeilijk Javanen van beter gehalte kan eischen. Uitsluitend de kleine man en kinderen uit groote gezinnen zijn het, die tot ons komen, precies als het gesteld is met de werving hier te lande, met dit onderscheid, dat voor de Europeanen tal van vooruitzichten geopend zijn en men onder hen dus ook beter onderlegden vindt.

Het voorstel van Overste HERING, om het leger uit *marechaussee-korpsen* te doen bestaan, kan ik niet deelen. Het kost nu reeds moeite, om de *marechaussee's* op sterkte te houden en indien we nu van alle soldaten *marechaussee's* maken, dan bestaan er m. i. geene *marechaussee's* meer. Ook dient hierbij niet vergeten te worden, dat de Overste HERING aan dat korps namen verbindt van enkele commandanten, die hebben bijgedragen, dat het korps den goeden naam heeft verkregen, dien het thans nog draagt.

De beschouwingen van inleider over de middelen tot verbetering zijn logisch en niemand zal daartegen bezwaren kunnen opperen, tenzij wordt afgedaald tot in de details. Daar ik deze in enkele opzichten minder volledig acht, zou ik die met enkele woorden wenschen aan te vullen. Uit den aard mijner betrekking bij den Topographischen Dienst heb ik mij gedurende de laatste jaren beter in den gedachtengang van den Javaan leeren verplaatsen dan mij als troepenofficier mogelijk was.

Alle aandacht dient aan den Javaan gewijd te worden, daar het kleine Ambon, dat jaren lang zijne krachtigste mannen aan het leger heeft gegeven, niet meer den Amboinees van voorheen leveren kan. Lang zal het niet meer duren of er ontstaat gebrek aan soldaten van dezen landaard.

Met het beeld van den patiënt, die genezen dient te worden, kan ik me in zooverre minder vereenigen, dat de tegenwoordige patiënt mij ongeneeslijk schijnt; we kunnen slechts zorgen, dat er eene nieuwe soort van Javaanschen soldaat ontstaat, die minder geneeskundige behandeling noodig heeft. Op welke wijze dan?

In de geschiedenis hebben we meermalen gezien, dat niet

krijgshaftige natiën bewijzen van moed gaven, die alle verwachtingen overtroffen. Zoekt men dan naar de oorzaken van dat verschijnsel, dan zijn deze 1. *hart voor de zaak*; 2. het op *nationalen leest geschoeid* zijn der weerkracht. Deze 2 factoren, die bij den tegenwoordigen Javaan ontbreken, dienen in het leven geroepen te worden. Daartoe is noodig, dat er tusschen het Javaansche volk en zijne vertegenwoordigers in het leger *een band* ontstaat, dat het Javaansche deel onzer krijgsmacht wortelt in het Javaansche volk. Een leger moet dus zijn *nationaal* en welk is minder nationaal dan het Javaansche deel van ons leger. We zeggen niet: we hebben Javanen noodig en zullen bij hunne vorming tot militair rekening houden met hun volkseigen, neen, we wenschen dat ieder zich aan het Westersche stelsel van soldatenvorming *aanpasse* en willen desnoods enkele concessies doen. Inleider laat het heden geldend beginsel onaangetast, terwijl ik juist in wijziging ervan de oplossing zoek en de aangegeven middelen — hoe uitstekend ook als men zich aan het huidige stelsel blijft vastklemmen — beschouw als lapmiddel voor den patiënt. Op de *ijdelheid* der Amboineezen heeft men gewerkt met hooger soldij, schoenen en zelfs Europeesch voedsel, van karaktertrekken van den Javaan, die tot heil onzer weerkracht kunnen strekken, heeft men geene partij getrokken, ja meermalen in strijd ermede gehandeld.

Zoo is de Javaan gehecht aan zijn *geboortegrond* en aan zijne *familie*. Daarmede rekening houdende, is het in 't belang der werving den *Soendances* grootendeels in West-Java, den *Javaan* in Midden-Java enz. te legeren. In het feit, dat dit juist anders geregeld is, ligt reeds een eerste kiem van *wantrouwen*, waaruit zich geen *vertrouwen* ontwikkelen kan. Thans is hij voor bijna zijn geheelen dienstrijd gescheiden van zijne familie en na terugkeer ervan vervreemd.

De Javaan heeft *erbie*d voor meerdereu in stand, rang en ras. Hiervan heeft men partij trachten te trekken door her opleiden van Javanen tot officieren, die vertrouwd met zijne denkwijze en met hem medelevende, den band kunnen vormen, waaraan een Javaan behoefte heeft en zijne militaire ondeugd van 't hoofd te verliezen zouden kunnen neutrali-

seeren, daar het gemis aan een natuurlijke drang tot voorwaarts stormen vergoed wordt door volgzzaamheid en doodsverachting.

De inlandsche hoofden zelven voelden, dat bij het *nieuwe instituut* der Javaansche officieren de *eerbied voor stand en rang* zou ontbreken, indien hunne zonen werden achtergesteld bij de Europeesche officieren. En al uiten zij zich niet in dien geest, het fijn gevoel spreekt meer tot hen dan wij weten. Trots alle waarschuwende stemmen is de instelling in discredit gekomen door de halfslachtige wijze van opleiding en de wisselvallige toekomst. Slechts langs Cadettenschool en K. M. A. ligt de weg der a. s. Javaansche officieren ook van wege de redenen, door inleider bepleit.

Ten einde nu het leger *nationaal* te maken — *menging* van landaarden is hiermede principieel in strijd — zijn m. i. noodig, behalve de inlandsche officieren: eene huisvesting, kleeding, verpleging, wapening naar den landaard.

De *huisvesting* geschiede bijv. gedurende één jaar bij een depôtbataljon, de opleiding door inlandsche officieren en Europeanen, bekend met het Javaansch, in welke taal al het onderwijs gegeven wordt; niet alleen over dag, ook 's avonds zullen de meerderen zich met deze recruten te bemoeien hebben, hen leeren lezen en schrijven, inwijden in de geschiedenis der Hollanders in Indië, in onze wapenfeiten en daarbij voorbeelden uit hunne eigen geschiedenis niet veronachtzamen: zij zullen hen wijzen op het *nut* van de orde, regelmaat, zuinigheid, matigheid, waarheidsliefde, kameraadschap, den moed enz. Niet uitsluitend militaire kennis zal hem worden bijgebracht, doch den Javaan, weet- en leergierig van aard, zal men goede begrippen van moraal dienen in te prenten en hem geschikte lectuur verschaffen, opdat hij zich niet vermeie in verhalen, als waarin met wellust wordt stilgestaan bij de schets van de ellende, die men den Hollanders na hunne verdrijving zal aandoen. De tijd zal zóó door werkzaamheden in beslag genomen worden, dat de tijd voor luieren, bespiegelen, dobbelen enz. *ontbreekt*, dat den manschappen een frissche, werkzame geest wordt bijgebracht, opdat zij, ontwaakt,

het depôtbataljon verlaten als flinke soldaten met gevoel van eigenwaarde en als een *verbeterd* element bij het veldbataljon komen, na eene geheele metamorphose te hebben ondergaan. Gemakkelijk is de *taak der officieren* niet; zij eischt, behalve taalkennis, *tact* en *menschenkennis*, doch in tegenstelling met heden zal naar eene dergelijke plaatsing worden verlangd, indien eene *toelage* wordt vastgesteld, die de meerdere moeite ruimschoots beloont.

De hoofdartikelen van Hugo in *De Jarabode*, die de aandacht getrokken hebben van tal van autoriteiten, beoogen in hoofdzaak het dienstig maken van één of meerdere korpsen marchoossee op Java tot verhooging der algemeene veiligheid en tot verbetering der politie, die zoo veel te wenschen overlaat. Mocht dit idee tot uitvoering komen, dan zou het voor een soldaat eene *onderscheiding* moeten zijn, indien hij tot dat korps werd toegelaten, zoodat als eisch gesteld zou kunnen worden: het zijn van *scherpschutter* of *meester op sabel en geweer*. Een Javaan, gevoelig voor promotie, eer en macht, zal tevens een stimulans om zijn best te doen hebben in de meerdere *soldij*, die daaraan verbonden behoort te zijn.

Na 6 dienstjaren zou ik de overige Javanen wenschen te zien ingedeeld bij eene *militaire desa*, waar militaire oefeningen samengaan met landbouwbedrijf: ieder landaard zoo veel mogelijk in de *streek*, waar hij thuis behoort, ieder soldaat bouwgrond, geen vrijdom van belasting, zooals Overste HERING voorstelt, inlandsche officieren aan het hoofd eener *desa*, met eigen administratie, geregelde oefening in den drogen tijd, waarin het land dus weinig bewerking eischt, enz. *Voeding* en *betaling* dienen grootendeels uit de opbrengst van den grond bestreden te worden, de *uniform* kan uiterst eenvoudig, de legering in sectieblokken van afzonderlijke woningen zijn, terwijl de functie van desahoofd wordt verricht door een *Javaansch adjudant-onderofficier*, die bovendien de rechter hand van den inlandschen officier is. Aan het hoofd van 2 *dergelijke compagnieën* zou een Europeesch of inlandsch kapitein of majoor en met een toegevoegd luitenant gesteld kunnen worden. De *straffen* kunnen bestaan in terugplaatsing bij 't bataljon en kleine geldstraffen.

Zoo lang er onvoldoende inlandsche officieren zijn, neme men daarvoor geschikte Europeesche officieren met een toegevoegden assistent-wedono, die overigens onder zijne eigen hoofden staat.

Wanneer in de Lampongsche districten, Benkoelen enz. dergelijke compagnieën worden opgericht, kunnen deze regelingen gecombineerd worden met *emigratie* naar de buitenbezittingen, want niet uitsluitend militaire belangen behoeven boven te drijven; aan de zorg voor algemeene veiligheid en de bevordering der emigratie kan het leger op deze wijze veel bijdragen.

Bovendien zal op Java in de *Preanger* en achter de *accessen* grond beschikbaar gehouden kunnen worden tot geleidelijke bevolking met militaire desa's. De bewoners ervan verdedigen aldaar dan hunne familie, vrouw en kinderen, zijn uitstekend met het terrein bekend, enz. Zij maken den krijgsdienst populair, verhalen van hunne daden en verrichtingen; er wordt traditie gekweekt, de Javaan kan zijn zoo geliefkoosd *landbouwbedrijf* uitoefenen, de *pensioenen* zullen verminderen, de inlandsche officieren krijgen wel hooger tractementen dan thans in de bedoeling ligt, doch het aantal Europeesche officieren kan verminderd worden en de geliefkoosde bezuiniging wordt tevens verkregen. Het kader moet gesteund worden in *sollicitaties* naar betrekkingen bij andere departementen van bestuur, opdat de drang naar promotie kan blijven bestaan.

Is de toestand zoo, dan zal ieder Javaan met gerust geweten aan zijn zoon toestemming geven om *in dienst te treden*, dan zal niet uitsluitend de honger hem in onze armen drijven, doch er zal eene eer in gesteld worden, hetzij tot de politie, hetzij tot eene desa-compagnie te behooren, de vooruitzichten, van inlandsch standpunt gezien, zijn dan mooi en de schatktst is er tevens mede gebaat.

Wat de *kleeding* betreft, na inleiders woorden valt hierop weinig anders te zeggen dan dat de witte uniform der officieren onlangs is gewijzigd op eene wijze, die door geen enkel officier is verlangd en zonder dat het officierskorps is gehoord. Zouden we er nu op mogen rekenen, dat de wensch

om den Javaan een woord te laten medespreken bij de vaststelling van zijne tenuue. in vervulling komt?

Inleider staat langer stil bij het onderwijs aan de K. M. A. M. i. is niet van het grootste belang *wat*, doch wel *hoe* wordt onderwezen. Het eerste is van invloed op de kennis, die de pas benoemde officier medebrengt, is dor en droog, het laatste heeft blijvenden invloed op hart en ziel, is levenwekkend en vormend. Slechts *enthousiasme* en *liefde* voor Indië en zijne bevolking kan bij de hoorders de gevoelens wakker roepen, die later de zelfstudie van een deel hunner in die juiste richting zal drijven. De strekking moet zijn om liefderijke, *verschoonende* gezindheid jegens den Javaan op te wekken, zijne *goede eigenschappen* in het licht te stellen, de oorzaken der *zwakheden* en *verkeerde neigingen* in zijne geschiedenis of in de gesteldheid van *klimaat* en *bodem* op te sporen en daaruit af te leiden, welke de middelen zijn, waardoor de ontwikkeling kan worden bevorderd. Dan zullen de gewezen leerlingen later met *geduld weten af te dalen* tot de vatbaarheid van den Javaan, eer geven wien eer toekomt, zich niet door drift of ingenomenheid laten verleiden, en dit komt, zooals inleider betoogt, thans nog te algemeen voor. Alleen op die wijze is de liefde en het vertrouwen te winnen en de gehechtheid aan onze leiding ons loon.

Uren voor Javaansch kunnen voor een deel gevonden worden in de uren, voor de practische oefeningen bestemd. Enkele oefeningen, hetzij gymnastiek, schermen of velddienst, kunnen in de Javaansche taal geleid worden en de leerling zal zich in korten tijd tal van woorden en uitdrukkingen in verband met de practijk eigen kunnen maken.

De Heer NYPELS: Mijnheer de Voorzitter. Ik zal niet, zooals de beide vorige sprekers een stelsel tegenover dat van den inleider plaatsen, maar slechts eenige kantteekeningen op zijne beschouwingen maken.

Ik geloof, met den Heer VAN GENT, dat het Javaansche element in het leger zoo kwaad nog niet is, de behoefte aan betere soldaten dringt zich op door de veranderde strijdwijze. Met de plaatsvervangers is in de Europeesche legers een

type verdwenen, dat niet meer te gebruiken was, hoewel het voorheen goede diensten bewezen heeft; met den Javaanschen soldaat van het oude type is dit in het Indische leger ook het geval. De Javaan *is* bruikbaar, maar hij moet verbeterd worden naar de eischen van onzen tijd. De inleider van heden avond heeft daarvoor goede middelen aangegeven; dat toepassing en theorie niet steeds gemakkelijk in overeenstemming zijn te brengen, is echter al dadelijk gebleken, waar hij over de uniform sprak.

De Javaan, zegt hij, moet niet te veel onderscheiden zijn van den Amboinees; de Amboinees wil niet te veel verschillen van den Europeaan. Zoo komt men er toe, dat de Javaan gelijke kleeding moet krijgen als de Europeaan. Maar tegelijk zegt hij, dat men hem eene nationale kleeding moet geven. Deze kan dan geene zijn, die hem niet onderscheidt van den Amboinees. De keuze zou hier loopen tusschen eene bepaald Javaansche dracht, of wel het behoud van één zelfde uniform voor alle landaarden, met toestemming aan den Javaan om een hoofddoek te blijven dragen, zooals de Javaansche grooten dit nu reeds doen bij de Europeesche officiersuniform.

Overgaande tot een ander middel, ontmoet ik weer den Heer VAN GENT. Reeds als tweede luitenant bepleitte ik in het *Indisch Militair Tijdschrift* de wenschelijkheid om de Javaansche recruten niet stelselmatig zoo ver mogelijk van hunne kampong in te deelen. Laat de jonge mannen blijven in de streek, waar zij relatiën hebben, laat hen nu en dan eens met verlof naar huis gaan. Het doet mij genoeg, dit denkbeeld weer opgevat te vinden, al betreur ik, dat het thans nog slechts als wensch geopperd kan worden.

Inleider wees terecht op het ondoordachte van een maar-regel, het plots weer in de formatie opnemen van vele Europeesche korporaals, tegen inkrimping van 't inlandsch kader, waardoor gedurende drie jaren voor de Javanen alle bevordering heeft stil gestaan. *De Javabode* heeft er ons echter op gewezen, dat het legerbestuur dit bezwaar heeft ingezien; maatregelen ter voorziening hierin zijn reeds tot een begin van uitvoering gekomen.

Ook ten opzichte van een ander punt kan ik den inleider eene goede mededeeling doen. Door de Indische regeering is aan verschillende autoriteiten in de koloniën eene aanschrijving gezonden om het bijeenbrengen van voorwerpen voor de ethnographische musea van den Hoofdcursus en de K. M. A. in de hand te werken. Daar de Heer GRATAMA ons kon verzekeren, dat het bestuur der K. M. A. er over denkt, voor die inrichting, in navolging van hetgeen in Kampen gedaan is, eene zoodanige verzameling te vormen, beloven de krachten dus van twee zijden samen te werken.

Wat de opleiding der inlandsche officieren aangaat, sta ik aan de zijde van den inleider, maar wil er zijne aandacht op vestigen, dat de inlandsche officier niet meer zijne intrede in het Indisch leger behoeft te doen; onlangs zijn toch een paar inlanders aangesteld tot officier van gezondheid. Bij de aanstelling van die officieren van gezondheid is geenerlei restrictie gemaakt; dat is mijns inziens het juiste standpunt.

In den strijd over de opleiding van den Javaan tot officier heb ik mij vroeger meermalen gemengd, ik heb gewaarschuwd, dat men geene goede elementen in voldoende aantal zal krijgen, als men door lage eischen den Javaanschen officier bij voorbaat tot een minderwaardig element stempelt. Dit is bewaarheid. Men heeft niet gekregen de personen, welke men verwachtte. Er zijn tientallen van plaatsen opengesteld en men heeft met moeite slechts enkele eenlingen gekregen.

Dat inlandsche officieren het, volgens het stelsel van den Heer HERING, vooralsnog niet verder kunnen brengen dan tot kapitein, is niet goed te keuren. Ten volle voel ik mede voor de vorming van nationale korpsen, waarin de Javaansche officier dan later ook een hooger rang zal kunnen bereiken, maar in den vorm, waarin dit hier voorgedragen werd, is het te ver verwijderde toekomstmuziek: m. i. moet reeds dadelijk ieder, die officier wordt, aan alle eischen voor den luitenant-rang voldoen, maar dan ook alle rechten verwerven, aan dien rang in heden en vooruitzicht verbonden.

Mede sta ik aan de zijde van den geachten inleider, waar hij de wenschelijkheid betoogt, dat Javaansch worde onderwezen aan onze inrichtingen van militair onderwijs, maar

niet ben ik het met hem eens, dat de tijd daarvoor gevonden zou kunnen worden door de wiskunde in te krimpen, omdat er thans meer wiskunde wordt geleerd dan in de practijk noodig is. Bij de opleiding, die mannen als volleerd van de school in de practijk zendt, moet een vak zijn, waarin men verder doordringt dan de oppervlakte, dat is een paedagogische eisch om op studie-gebied op eigen beenen te leeren staan. Hiervoor wordt op de gymnasia het latijn bestemd, (het grieksch kan daarnaast m. i. gemist worden), op de H. B. S. de wiskunde.

De inrichtingen, die onze officieren vormen, zijn nog meer dan deze scholen bestemd om op te leiden tot zelfstandige studie, zij moeten daarmede rekening houden. 't Komt er minder op aan welk vak gekozen wordt, maar daar de H. B. S. de wiskunde genomen heeft, ligt het in den aard der zaak, hierop voort te bouwen.

De vakken, waarop wél tijd uit te sparen is, zijn mede door den Heer GRATAMA aangewezen.

Ik heb het leerplan niet tot mijne beschikking, eene bestudeering daarvan kan wellicht eene andere keuze doen rijpen, maar als aangewezen komt mij voor eene besnoeiing op wapenleer, duurzame versterkingskunst en teekenen aan de K. M. A. Voor den Hoofdcursus zou men het op de zelfde vakken of op de Duitsche taal kunnen vinden.

Naar mijne meening heeft de inleider, bij zijne interessante beschouwingen, niet voldoende nadruk gelegd op hetgeen in de opleiding van den Javaan te verbeteren is, door de oefening in het vredesgarnizoen meer in overeenstemming te brengen met hetgeen hij te velde zal hebben te doen. Ik doel hier op de oefeningen in het terrein, maar ook op het onderricht in het scherm. Heeft dit nog plaats zooals regel was in den tijd, dat ik tot het leger behoorde, dan is het meer een bezighouden, een leeren van wat stooten en passen, dan een leeren vechten. Het is geene uitzondering, dat een soldaat er slechts eenmaal in de drie maanden toe komt om vrij tegenover eene tegenpartij te staan. *Vrij* staat hij eigenlijk nooit. Het moet altijd gaan volgens regels en regeltjes, liefst ieder om de beurt een stoot of houw. Men late toch af van dit

kunstmatig gedoe, geheel in strijd met de oorlogskunst. Vechten, vrij vechten worde de hoofdschotel. Ik zelf heb het voordeel ondervonden van te denken: kom maar op, ik sta je wel!

Het is ook wenschelijk, de saaie gymnastiek-oefeningen, die zóó ingericht zijn, dat geen soldaat er plezier in heeft, te vervangen door het animeerend openluchtspel. Is het waar, dat onze zoons ons bijna allen over het hoofd groeien doordien zij veel aan voetbal a. a. z. doen, wie weet of de Javaansche soldaat daardoor dan ook niet een paar e. M. tot groei te brengen zal zijn. In elk geval is het een middel, waarin het nuttige en het aangename vereenigd zijn.

Breng ik *in het algemeen* gaarne hulde aan den inleider voor zijne mij sympathieke voorstellen, een punt is er echter, waartegen ik mij ten krachtigste moet verzetten. Hij zou eene afdeeling, die zich te velde slecht gedraagt, als lafaards willen brandmerken, door haar in de klasse van strengere discipline te brengen met de daaraan verbonden uiterlijke kentekenen. Dit lijkt mij een zeer onlogisch middel tot verheffing. Men moet niet elk man, van eene afdeeling, die een zwak oogenblik heeft gehad, als lafaard aanwijzen en toch de uniform laten dragen. Men stelle zulke mannen onder een dapper aanvoerder, om hen eene leerschool tot beter worden te laten doorloopen. Acht men iemand zóó laf, dat hij als zoodanig tegenover allen aangewezen moet worden, dan kan hij *buiten* het leger best een bruikbaar persoon zijn, *in* het leger behoort hij dan niet te blijven. Zoo lang hij daarin is, moet alles er op gericht zijn, hem als soldaat te releveeren, niet te deprimeeren.

De Heer CREMER: Mijnheer de Voorzitter. Ik behoef nauwelijks te zeggen, dat ik zeer veel belang stel in het onderwerp, dat heden avond aan de orde is gesteld, maar ik zou van die belangstelling meer blijk hebben kunnen geven, indien het Bestuur dezer Vereeniging had kunnen goedvinden, de voordracht van den Heer GRATAMA vooraf te doen drukken en aan de leden te zenden, dan wel, indien de inleider mij te voren een uittreksel uit zijne studie had doen toekomen. Ik zou dan beter dan nu het geval is, in staat zijn geweest,

eenige der door hem verdedigde stellingen, hetzij aan te vullen, hetzij te weerleggen. Thans moet ik mij, ook in verband met het vergevorderde uur, bepalen tot enkele oppervlakkige opmerkingen.

Vooraf echter moet mij de verklaring van het hart, dat ik heden avond niets bespeurd heb van eenige moedeloosheid, die volgens het beweren van een der vorige sprekers in het Indische officierskorps zou heerschen en die zich zou uiten in geringe belangstelling hunnerzijds ten aanzien van gewichtige legervraagstukken. Integendeel, de aanwezigheid van zoo vele vertegenwoordigers van het Indische leger hier ter plaatse is voor mij juist een bewijs voor het omgekeerde, en mocht ik mij daarin vergissen, dan breng ik gaarne hulde aan de Indische officieren, die, in weerwil van hunne moedeloosheid, niet hebben gearzeld, herwaarts te komen en de boeiende rede van den inleider over een onderwerp van zoo groot actueel belang aan te hooren.

De rede, Mijnheer de Voorzitter, zou ik willen splitsen in twee gedeelten, n.l. een droevig gedeelte, waarin een donker beeld wordt opgehangen van den tegenwoordigen Javaanschen soldaat, terwijl het tweede gedeelte gelukkig een veel hoopvoller geest ademt en de middelen aangeeft ter verbetering van het Javaansche element in het leger.

Het eerste gedeelte komt mij wel wat te sterk gekleurd voor en ik heb dan ook den indruk gekregen, dat de spreker de contrasten met opzet wat scherp heeft gesteld, ten einde het auditorium in de door hem gewenschte stemming te brengen. Ik acht dit minder goed, omdat juist daardoor de kiem wordt gelegd voor moedeloosheid bij hen, die het onderwerp niet geheel beheerschen en dus niet over de noodige objectiviteit beschikken; degenen, die den Javaanschen soldaat niet kennen, moeten onwillekeurig de gevolgtrekking hebben gemaakt, dat het Indische leger, waarin zoo vele Javanen als soldaat dienen, weinig waarde heeft en dat een tegenstander daarmee al heel spoedig zal hebben afgerekend; en dat is natuurlijk sprekers bedoeling niet geweest.

Om de onmisbaarheid van het Javaansche element in het leger aan te toonen, wijst de inleider op de slechte resul-

taten, die de werving van Europeanen in den laatsten tijd oplevert. Dit nu is minder juist. De uitkomsten van die werving over 1908 steken zeer gunstig af bij die over vorige jaren. Werden bijv. in 1907 p.m. 800 man aangenomen, in 1908 klom dat cijfer tot p.m. 1800 man en de uitkomsten over de eerste maanden van 1909 zijn al weder gunstiger dan die over de gelijknamige maanden van het vorige jaar. Maar gaarne geef ik toe, dat, al mocht het gelukken om de Europeanen in het Indische leger op compleet te houden, al gelukt het zelfs een klein overcompleet te vormen, den Javaan in het leger missen kunnen wij niet en dat is maar goed ook, want de Javaan heeft inderdaad niet te onderschatten militaire deugden.

Er moet dus gestreefd worden naar verbetering van den Javaan, of beter gezegd naar het verkrijgen van betere Javanen. Van de vele middelen, die de geachte inleider aangaf ter bereiking van dat desideratum, stip ik slechts enkele aan.

In de eerste plaats dan het verstrekken van schoeisel aan den Javaanschen soldaat. Ik beaam ten volle, dat de gevechtswaarde van den soldaat daardoor beduidend zal stijgen, doch ik mag hierbij niet onvermeld laten, dat in den laatsten tijd al zeer veel in die richting is gedaan. Alle Javaansche soldaten, die op expeditie gaan, krijgen schoenen en behouden die schoenen, zoodat het aantal, dat nog op bloote voeten loopt, niet zoo groot meer is: maar er zijn er nog, die het zonder schoenen moeten doen, en ik hoop met den spreker, dat ook deze spoedig van eene voetbekleding zullen worden voorzien.

Voorts de uniform. Deze staat den Javaan niet, zegt de spreker. Is die bewering wel geheel juist? De tegenwoordige uniform werd, bedrieg ik mij niet, in 1894 vastgesteld. Het tijdperk van voorbereiding heeft lang geduurd, er zijn oneindig veel rapporten en adviezen uitgebracht, voordat het uniformvraagstuk zijn beslag kreeg. Men kan dus inderdaad niet zeggen, dat de uniform in onvoorzichtigheid zou zijn geboren en ik mag dan ook niet aannemen, dat bij de behandeling van het kleedingvraagstuk geene rekening zou zijn gehouden met de belangen van den Javaanschen soldaat.

Is het nu wel wenschelijk de tenue weder door eene geheel nieuwe te gaan vervangen? Mij lijkt het practischer, de onvolkomenheden en gebreken van de uniform geleidelijk weg te nemen, en dan *moet* zij goed staan, want de attila is een net kleedingstuk. Maakt dan de Cavalerie van het leger hier te lande zulk een slecht figuur? Immers neen. Waarom zou dan de attila den inlandschen soldaat niet staan, toch niet omdat zijne gelaatskleur wat donkerder is? Ik geloof niet, dat het gehalte van den Javaanschen soldaat zal verbeteren door de invoering van eene andere uniform. Maar ook al gelukt het ons, Javanen van beter gehalte in het leger te brengen, dan is de vraag gewettigd, of deze meer zullen presteeren dan de tegenwoordige, want naar mijn oordeel is de voornaamste reden, dat de Javaan nog zoo weinig als soldaat presteert, daarin gelegen, dat de officier de Javaansche taal niet of niet voldoende beheerscht. Hierin komt gelukkig in de laatste jaren eenige verbetering sinds op het aanleeren van inlandsche talen premien zijn gesteld; maar die verbetering is nog betrekkelijk gering en het zou dan ook wel wenschelijk zijn, dat aan de inrichtingen van militair onderwijs eene voorname plaats aan de Javaansche taal werd ingeruimd, echter niet ten koste van het onderwijs in de wiskunde, want dat onderwijs is al zoo besnoeid, dat er niet veel meer af kan. Ik zou de oplossing willen zoeken in de vervanging van het Maleisch door het Javaansch. Het Maleisch toch, voor zoo veel men zich in Indië in den regel daarvan bedient, wordt spoedig genoeg daar te lande aangeleerd.

Ten slotte nog een enkel woord over het instituut van inlandsche officieren. Ook hierover zijn de meeningen verdeeld. De een vindt het stelsel, waarmede op het oogenblik eene proef wordt genomen, goed, de ander niet. De een wil algeheele gelijkstelling van den inlandschen officier met zijn Europeeschen collega, de ander niet. De toekomst zal leeren, in welke richting de oplossing van dit vraagstuk zal zijn te zoeken. Zeker is het, dat ik niet den indruk heb gekregen, als zoude voor den inlandschen officier de hoofd-officiersrang uitgesloten zijn. Maar waar wij nog niet eens

inlandsche luitenants hebben, komt het mij wel wat voorbarig voor, reeds thans over inlandsche majoors te spreken.

Eene andere vraag is, of, wanneer algeheele gelijkstelling mocht plaats hebben van den inlandschen officier met zijn Europeeschen collega, die gelijkstelling zich ook niet zal moeten uitstrekken tot de exameneischen. Opgemerkt werd, dat er inlandsche officieren van gezondheid zijn, die de zelfde inkomsten genieten als een Europeesch officier van gezondheid. Dit is volkomen juist, doch men vergeet niet, dat deze heeren eene geheel Europeesche opleiding hebben gehad en aan eene van de Nederlandsche universiteiten tot arts zijn gepromoveerd. Zij zijn dus, wat hunne kennis betreft, gelijkwaardig aan hunne Europeesche collega's. Ik herinner mij niet, dat er inlanders zijn geweest, die het examen voor de Cadetten-school of voor de Koninklijke Militaire Academie wenschten af te leggen. Eerst wanneer dat het geval was geweest en zulke jongelieden niet tot het examen waren toegelaten, zou men kunnen gaan denken aan bevoorrechtiging van den inlandschen officier van gezondheid. Bij algeheele gelijkstelling van inkomsten moeten, evenals bij andere takken van den Indischen dienst, ook de zelfde exameneischen als voor Europeanen worden gesteld.

Ik heb thans nog eene vraag te doen aan den Heer GRATAMA. Hij beweerde namelijk, dat de legersterkte in de *Koloniale Verslagen* onjuist wordt vermeld. De motiveering van die bewering is mij echter ontgaan. In de *Koloniale Verslagen* wordt melding gemaakt van het percentage aan militairen, dat niet geschikt is voor den velddienst, zoodat men daaruit terstond kan afleiden, hoe veel validen beschikbaar zijn. Ik zou dus gaarne de bedoeling van den spreker nader vernemen.

En hierbij, Mijnheer de Voorzitter, zal ik het thans laten. Gaarne geef ik de verzekering, dat ik in appreciatie voor het Indische leger, waartoe ik zelf de eer heb gehad te behooren, voor niemand onderdoe en dat ik mij steeds zal scharen aan de zijde van hen, die practische middelen aangeven ter verbetering van de slagvaardigheid van die strijdmacht. Ik hoop het dan ook nog te mogen beleven, dat iemand van de plaats, waar ik thans sta, de verklaring aflegt, dat het

Indische leger en wat zijn personeel en wat zijn materieel betreft, zoo goed in orde is, dat het tegen eene dubbele overmacht is opgewassen.

De Heer COOL: Mijnheer de Voorzitter. Ook mijnerzijds, met het oog op het late uur, slechts een kort woord. Dat voor de verbetering van het Javaansche element in het leger het onderwijs in de Javaansche taal voor de officieren zeer gewenscht is, ben ik geheel met den inleider eens. Trouwens, daar zijn wij het geloof ik hier allen over eens, maar alleen omtrent de uitvoering bestaat verschil. Natuurlijk moet het Javaansch, wordt het als leervak ingevoerd, onderwezen worden aan de K. M. A. en den Hoofdcursus. Maar de Javaansche taal nog toe te voegen aan het leerplan dier inrichtingen gaat niet, want het programma is overvuld. De een wil nu Wiskunde inperken, een ander Pionierdienst, weer een ander zoekt het op eene andere wijze. De Heer NYPELS heeft tegen vermindering der Wiskunde — welk vak het tegenwoordig altijd moet ontgelden — gepleit op eene wijze, waarmede ik mijne sympathie betuig. De Heer CREMER wilde het onderwijs in de Maleische taal vervangen door dat in het Javaansch. In die moeilijkheid nu, welke vakken zonder overwegend nadeel zouden kunnen vervallen, zit juist de quaestie. De ondervinding, aan de Hoogere Krijgsschool opgedaan, waar vroeger het onderwijs in de Javaansche taal facultatief was en thans verplichtend is, heeft mij in deze quaestie niet optimistisch gestemd. Het is toch niet voldoende, in dit moeilijk vak eenige lessen per week te ontvangen; zal men van dit onderwijs werkelijk vruchten trekken, dan moet er buiten de lessen om veel gewerkt worden in vrije studie, wat op de Krijgsschool nog eenigszins mogelijk is. Maar hoe moet dit gaan op de K. M. A. en op den Hoofdcursus?

Intusschen kan ik den inleider de verzekering geven, dat de quaestie van het onderwijs in de de Javaansche taal, die ik van zeer groot gewicht acht, in nauwgezette overweging is. Laat ons hopen, dat eene goede oplossing zal gevonden kunnen worden.

De Heer GIEL: Mijnheer de Voorzitter. Met veel genoegen en belangstelling heb ik de verschillende sprekers van heden avond gevolgd en ik ben er volkomen van overtuigd, dat de meeste der gedane voorstellen in werkelijkheid zullen bijdragen tot verbetering van het Javaansche element in het leger.

Heb ik echter de sprekers goed begrepen, dan wenschen zij die verbetering hoofdzakelijk om ons Indische leger beter opgewassen te maken tegen een eventueelen *buitenlandschen* vijand. Hoewel betere bruikbaarheid tegen den *inlandschen* vijand ook zeker niet te versmaden zoude zijn, zoo behoeft men zich omtrent dit punt zeker niet ongerust te maken.

Het Indische leger toch is nog nooit zoo zwak aan Europeanen geweest als in de laatste jaren en heeft tevens nog nooit voor zulk eene zware taak gestaan als thans. En toch kan men juist nu met voldoening zeggen, dat dat leger volkomen voor deze taak is berekend, dank zij den evolutiegeest, daarin door mannen als VAN HEUTSZ, CHRISTAN en anderen ingevoerd. Men kan dan ook met volkomen vertrouwen zeggen, dat het Indische leger elken eventueelen inlandschen vijand onder de knie heeft. Uit dezen hoofde zou men dus geene kostbare pogingen tot verbetering van het Javaansche element meer behoeven aan te wenden.

Doch nu eens naar den buitenlandschen vijand opgekeken.

Bij vroegere besprekingen over de sterkte van een op Java te verwachten invasieleger hoorde ik meermalen getallen van 20000 à 30000 man noemen en, met deze getallen voor oogen, leek het mij niet hopeloos om, met eenige versterking en duchtige verbetering van het Javaansche element, een invalslager, dat toch altijd onder hoogst ongunstige omstandigheden verkeert, terug te werpen. De tijden zijn echter sedert veranderd en, in verband met hetgeen Japan en Engeland in de laatste oorlogen deden, en ook vooral in verband met de enorme uitbreiding, die de maritieme strijdkrachten onzer eventueele tegenstanders in den laatsten tijd hebben ondergaan, zou het ons niets verwonderen, indien eene strijdmacht van een 100000 man kon worden afgezonden om onze koloniën te veroveren. In ieder geval zal men deze macht wel altijd

verre boven de tegenwoordige sterkte van het Indische leger kunnen opvoeren. En zou men nu deze strijdkrachten met een handje vol Javanen kunnen tegenhouden, ook al zouden zij door alle voorgestelde verbeteringen tot de beste keur-troepen der wereld zijn hervormd?

Neen, late men zich toch niet met dergelijke utopieën vlieën en met nuchteren blik alweer naar de laatste groote oorlogen opkijken en dan komt men al heel spoedig tot de conclusie, dat een goed gewapende, goed geschoolde Europeesche tegenstander alleen dan met kans op succes kan worden tegemoet getreden, indien men beschikt over een leger van gelijk geschoolde, bewapende en zoowel moreel als intellectueel even hoog staande troepen; en dat leger nu kan men alleen verkrijgen door den Javaan op te voeren tot het zelfde peil als het materiaal, waaruit onze eventueele tegenstanders hunne troepen recruteeren.

Laten wij daartoe den blik eens wenden naar Japan. Deze Staat verkeerde eene halve eeuw geleden in den zelfden toestand van achterlijkheid tegenover de Europeesche Staten als het gros der Aziatische rijken. Den doorsnede-Japanner van dien tijd stel ik mij niet veel beter voor dan den Javaan van tegenwoordig. Japan moest zich dan ook een smadelijken inval van de gecombineerde rijken getroosten en mokkend in zijne nederlaag berusten. Doch de indruk hiervan bleef diep in het gemoed der Japanners achter en zij overlegden al dadelijk langs welken weg zij van stonde aan de Westersche arrogantie den kop zouden kunnen indrukken. Zeer terecht zagen zij toen in, dat dat alleen zou kunnen geschieden door de ontwikkeling en de economische situatie van de Westersche rijken over te nemen. Met ongeëvenaarde wilskracht en volharding togen zij toen aan den arbeid en overstroonden ze vele universiteiten, fabrieken en technische scholen enz. met de bloem hunner meest ontwikkelde zonen. Het gevolg hiervan is geweest, dat Japan nu in staat is, een leger op de been te brengen, zoo sterk en zoo goed geschoold, dat geene enkele mogendheid er ooit over zal denken, een inval in het eilandenrijk te wagen, benevens eene vloot, die de beste vloten van Europa kan staan.

Zou dat voorbeeld niet door ons kunnen worden nagevolgd en moet men nu niet tot de erkenning komen, dat de eenige weg om uit onze moeilijke positie te geraken ons door Japan is aangewezen? Wil men Indië behouden, dan moet men het ontwikkelen en niet trachten door knutselwerk een miniatuurlegertje in staat te stellen een kolos het hoofd te bieden.

De Heer BANNINK: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! Het is niet zonder schroom, dat ik eenige oogenblikken uwe aandacht vraag, want de meeste heeren verlangen reeds naar huis, en bovendien voel ik mij achter den kathedrader nog niet recht op mijn gemak. Het onderwerp, door den geachten spreker op zoo talentvolle wijze behandeld, heeft mijne volle sympathie. Dat is echter niet het voornaamste, want dat zal ik vermoedelijk met u allen gemeen hebben, maar ik heb ook op het terrein der practijk zelf — natuurlijk op zeer bescheiden schaal — aan de oplossing van dit probleem mijne beste krachten gewijd. Ik wil daarom nogmaals de aandacht vestigen op een practisch middel ter verbetering van onzen huidigen Kromo, welk middel bovendien de verdienste heeft, dat het zoo ongeveer geen cent kost.

Vooraf eene kleine inleiding. Ik herinner mij uit den tijd, dat ik in Djambi te velde was, hoe we op een morgen stonden aangetroffen met een peloton Javanen en daarachter een partijtje dwangarbeiders. Het viel ons allen op, dat die soldaten er zoo suf en wezenloos uitzagen en de kettingjongens daarentegen zoo kwiek. De dokter stelde toen spottenderwijs voor om de geweren maar aan de kettingheeren en de vrachtjes aan de fuseliers te geven. — We maken van onzen Kromo zoo voor 't oog een „Pickelhaube“; wanneer men ten minste op een afstandje den grooten helmhoed op dat kleine hoofd ziet en daaronder eene zwarte jas met hel-oranje treswerk, is de indruk vrij martiaal. Kijkt men echter maar even iets lager dan zijne broekspijpen, dan ziet men, dat in dien oorlogsdoos een onvervalschte Javaan steekt.

Over dat oorlogs-, of liever garnizoenskleed een enkel woord. Van den Heer CREMER vernamen we, dat onze uniform niet

in onvoorzichtigheid is geboren, want dat de conceptie bijv. ongeveer 15 jaar heeft bedragen. Toch meenen velen met mij, dat we hier gerust van eene misgeboorte kunnen spreken, en het is mijne vaste overtuiging, dat we eerst dan een welgeschapen kind kunnen verwachten, wanneer de natuurlijke vader (het leger) niet buiten de quaestie wordt gehouden. Maar nu „des Pudels Kern.” Ik had eenige jaren geleden het voorrecht als postcommandant op Banka te dienen. Bij mijne aankomst trof ik eene bezetting van p.m. 35 Javanen aan. Ik bemerkte al spoedig, dat er in de benting gedobbeld werd, als ware het een Monte-Carlo in het klein. Er kon geene grootmoeder jarig wezen, geene huishoudster bevallen, of het naaste familielid stond den volgenden morgen bij mij op het rapport om toestemming te vragen voor een selamatan met dobbelpartij. Ik ging echter op die verzoeken niet in, integendeel, ik schafte ook het dobbelen op soldijdagen af. Fluks bestelde ik een paar voetballen uit Batavia, gaf aan de geheele bezetting schoenen op geneeskundig certificaat en liet elken dag — soms 's morgens in plaats van gymnastiek — voetballen onder leiding van een Europeesch onderofficier. In 't begin groote verwondering bij de jarige grootmoeders en zwangere huishoudsters. Merkwaardig was het, te zien, hoe die suffice, dobbelende Kromo's langzamerhand fanatiek werden. Eerst slap, zonder eenige energie, later vlug, kordaat, allen samenwerkend tot het groote doel, den bal door de palen heen te jagen. De kerels kregen waarachtig een ander gezicht; het wezenlooze verdween en gerust zou ik deze afdeeling voor den vijand gebracht hebben.

Ik heb toen in het *Indisch Militair Tijdschrift* (I van 1907) tegen dat dobbelen gewaarschuwd, betoogd, dat de Inwendige dienst dit radicaal moest verbieden, maar tot nu toe is mijne stem geweest die eens roependen in de woestijn. Ik heb daarom gemeend, in deze gezaghebbende vergadering nogmaals mijne stem te moeten laten hooren, om den Javaan zijn dobbelen te verbieden — als leidende tot diefstal, onzedelijkheid en goedverkoopen — om hem daarvoor in de plaats te geven voetballen, dat van hem zal maken een soldaat, op wien wij vertrouwen kunnen ook in de ure des gevaars.

De Heer GIRATAMA: Mijnheer de Voorzitter. Ik begin met den Overste HERING dank te zeggen voor zijne aanwezigheid alhier en voor zijne welwillendheid om, hoewel geen lid dezer Vereeniging zijnde, toch aan het debat deel te nemen. Tot mijn genoegen heb ik in den Overste HERING meer een medestander dan een tegenstander gevonden.

De gemaakte opmerkingen zal ik thans trachten te beantwoorden; met het oog op den tijd zal ik echter kort moeten zijn.

Voor een volksleger, zooals de Overste HERING dat wenscht, acht ik de toestanden op Java nog niet rijp. Ook ik zou in de toekomst gaarne op Java een volksleger zien, en onze maatregelen kunnen daarop gericht zijn, maar het nu al in te voeren schijnt mij ondoenlijk.

Voor den tegenwoordigen toestand acht ik de opleiding tot inlandsch officier, zooals de Overste HERING die wenscht, minder goed. Wel voor later, in het volksleger; maar tot dien tijd en ook dan nog, moeten, naar mijne meening, volwaardige inlandsche officieren in ons leger worden opgenomen, die, evenals de inlandsche officieren van gezondheid, volkomen met de Europeesche collega's gelijk staan.

Ook in den Heer VAN GENT, dien ik eveneens voor zijne tegenwoordigheid alhier dank zeg, meen ik, in beginsel, een medestander te moeten zien. De Heer VAN GENT noemt echter mijne middelen lapmiddelen; wanneer die lapmiddelen alle werden toegepast, zou, naar mijne meening, de Javaansche soldaat toch aardig „opgelapt” worden.

Verder vermeen ik, mij in mijne voordracht niet op zoodanige wijze uitgesproken te hebben over het slechte gehalte der Javaansche soldaten, dat de uitdrukking „schuim” op hen van toepassing zou zijn. Wel heb ik gezegd, dat zij, die in de kampong voor eene of andere slechte daad bekend staan, dikwijls dienst nemen en dat ook de armoede aanleiding gaf tot dienstneming en de armoedigsten zich in de eerste plaats aanmelden. Bij het gehalte heb ik niet alléén gedacht aan het karakter; ik vind dus voor mijne qualificatie de uitdrukking „schuim” te sterk.

De Heer VAN GENT zeide, dat het er bij het onderwijs niet zoozeer op aankwam *wat*, maar wel *hoe* onderwezen werd; dat

het onderwijs er voornamelijk op gericht moest zijn, de leerlingen liefde voor den Javaan in te prenten. Voor zoover ik weet, geven mijne collega's, burgerleeraren en officieren aan de K. M. A. en den H. C., zich te dezon opzichte veel moeite en trachten zij zoo veel mogelijk goede denkbeelden omtrent den Javaan bij hunne leerlingen te verbreiden.

Den Overste NYPELS zoude ik gaarne willen opmerken, dat ik er in mijne voordracht den nadruk op heb gelegd, dat het niet verstrekken van schoenen aan den Javaan bij de uniform, die hij nu draagt, een groot nadeel is, daar de Amboincees dat eene reden tot minachting te meer vindt. Al ben ik een voorstander van het geven eener geheel andere, meer nationale kleeding aan den Javaan, dan sluit dat niet uit, dat ik het niet verschaffen van schoenen onder de tegenwoordige omstandigheden een nadeel kan vinden.

De Overste NYPELS heeft mij te recht er op gewezen, dat ik niet vermeld heb, dat ten opzichte van de opzending van voorwerpen aan ethnographische verzamelingen, door de Regeering gunstige bepalingen zijn gemaakt, alsook, dat feitelijk reeds de inlandsche officieren weder hunne intrede in het leger hebben gedaan, toen inlanders tot officier van gezondheid werden benoemd.

Naar aanleiding van de wenschelijkheid van de invoering der Javaansche taal heeft de Overste NYPELS opgemerkt, dat de wiskunde niet oppervlakkig bestudeerd mocht worden. Dit geef ik gaarne toe, maar hetgeen aan de K. M. A., aan de cadetten der Infanterie en Cavalerie van Hoogere Meetkunde gedoceerd wordt, is maar een klein toevoegsel aan de vroeger geleerde wiskunde en geeft niet den doorslag of de wiskundige studie oppervlakkig is of niet. Ik geloof niet, dat dat deel der wiskunde van zoo veel belang voor den Indischen officier is als de Javaansche taal, ook al omdat door officieren, van den Hoofdcursus afkomstig, waar geene Hoogere Meetkunde gedoceerd wordt, het gemis niet wordt gevoeld.

De oud-artillerie-officier en oud-Minister SEYFFARDT is van meening, dat de Hoogere Wiskunde voor de a. s. artillerie-officieren op de K. M. A. te ver gaat; voor enkelen, die later technische studiën maken, niet ver genoeg; door een groot

deel al spoedig na hunne benoeming tot officier, als ballast over boord geworpen. 1)

Wat de vervanging van de Duitsche taal op den Hoofdcursus door het Javaansch betreft, veroorloof ik mij, op te merken, dat het Duitsch aan de leerlingen, voor het Indische leger bestemd, voor zoover ik weet, niet wordt onderwezen.

Ik blijf dus van meening, dat een deel van den tijd, die op de K. M. A. aan de wiskunde, en op den H. C. aan de door mij opgenoemde vakken wordt besteed, voor het Javaansch beschikbaar kan komen. Naar mijne meening moeten we ons hierbij op het standpunt stellen, dat het Javaansch, indien *nu* een leerprogramma *ontworpen* werd voor de opleiding tot Indisch officier, eene eereplaats zou innemen.

Wat de Overste NYPELS omtrent de schermoeeningen heeft medegedeeld, kan ik volkomen beamen. Ik herinner mij, dat de Heer VAN GENT in de Indische Krijgskundige Vereeniging de wenschelijkheid betoogde, de fuseliers bij de schermoeeningen zoo spoedig mogelijk van dekkingsmiddelen te voorzien en hen dan langs hinderlagen te leiden, van waaruit ze besprongen werden. Dit schijnt mij een uitstekend middel om de vrees voor klewang-aanvallen te verminderen.

Mijn antwoord aan den Generaal COOL, betreffende de invoering van de studie der Javaansche taal, sluit zich aan bij dat, aan den Overste NYPELS gegeven. De Generaal COOL wees op de groote moeilijkheden om tijd te vinden om ook nog de Javaansche taal te doen onderwijzen. Deze moeilijkheden mogen, naar mijne meening, geene aanleiding zijn, dat het Javaansch, waarvan het hooge belang erkend wordt, niet onder de te onderwijzen vakken wordt opgenomen.

Met hetgeen de Kolonel GIEL omtrent den modernen oorlog heeft gezegd kan ik mij in beginsel geheel vereenigen; alleen geloof ik niet, dat wij eene *grootere* getalsterkte noodig hebben dan eene eventueele tegenpartij. Naast het optreden van eene flinke kern moet echter in Nederlandsch-Indië aan den kleinen oorlog eene groote plaats worden ingeruimd.

De Heer CREMER heeft tot mij het verwijt gericht, dat ik hem

1) Zie bijlage 2.

geen uittreksel mijner voordracht van te voren heb toegezonden. Ik heb daaraan niet gedacht; dat spijt mij zeer, daar ik inzie, dat het debat hierdoor nog grootere waarde zou gehad hebben. Aan eenige heeren, van wie ik vermoedde, dat zij aan het debat zouden willen deelnemen, heb ik een uittreksel gezonden; ik betuig den Heer CREMER gaarne mijn spijt, dit aan hem niet gedaan te hebben.

Den Heer CREMER kan ik niet toegeven, dat ik den toestand te zwart heb geschilderd, want werkelijk, hij is niet rooskleurig. Ook is het niet mijne bedoeling geweest, op onvolkomenheden of onjuistheden in de cijfers der *Koloniale Verslagen* te wijzen; het was mijne bedoeling aan te toonen, dat de cijfers der *Koloniale Verslagen* geen juist beeld geven van de *kracht* van het Indische leger, voor iemand, die niet volkomen op de hoogte is.

Het was niet mijn streven, den toestand zoo zwart *mogelijk* te schilderen, ook niet wat de werving van Europeanen betreft. Het doet mij echter veel genoegen, van den Heer CREMER te vernemen, dat die werving zoo voorspoedig gaat, vooral ook, dat de Heer CREMER blijvende verbetering in uitzicht stelt.

Wat de opmerking van den Heer CREMER over het verschaffen van schoenen betreft, ik heb reeds medegedeeld, dat den Javaan te velde wél schoenen worden verstrekt; men heeft hem echter vooraf niet geleerd om er op te loopen.

Onze uniform is voor den inlander niet mooi en ik vind het een onmogelijk iets om een Javaan in eene Europeesche uniform te laten rondloopen, op bloote voeten, met een helmhoed op.

Omtrent de slechte promotiekansen van het inlandsch kader heb ik in mijne voordracht opgemerkt, dat, al wordt de inkrimping over eenige jaren verdeeld, de ongunstige toestand, in 1906 in het leven geroepen, nog jaren zal nawerken.

Naar mijne meening zal het Javaansch *naast* het Maleisch onderwezen moeten worden.

En hiermede, Mijnheer de Voorzitter, meen ik, al is het ook in het kort, de gemaakte opmerkingen te hebben beantwoord.

De Voorzitter: Ik geloof namens allen te spreken, wanneer ik den Heer GRATAMA dank zeg voor de wijze, waarop hij de sprekers beantwoord heeft. De groote belangstelling, welke het onderwerp heeft getrokken, moet voor hem wel eene groote voldoening zijn.

Ik zal hier niet gaan uitweiden — vooral niet op dit vergevorderde uur — over de voordracht zelve. Ik vermeen, dat de Heer GRATAMA ons heden avond overtuigd heeft van de noodzakelijkheid, dat de officieren volkomen berekend zijn om aan den Javaan eene goede opleiding te geven tot soldaat en dat daartoe de kennis van de Javaansche taal en van de zeden en gewoonten van het Javaansche volk in de eerste plaats noodig is. Het opnemen van de Javaansche taal onder de leervakken is derhalve van overwegend belang voor den aanstaanden Indischen officier. Om dit gedaan te kunnen krijgen in den beschikbaren tijd, zullen andere vakken eenigszins moeten worden ingeperkt. Daartoe zou men m. i. kunnen komen, wanneer niet ieder leeraar, zooals uit den aard der zaak onwillekeurig geschiedt, *zijn* vak als het *voornaamste* beschouwt. De leeraar moet niet — het zij mij vergund, het zoo maar eens te noemen — in zijn vak gaan „profes-soreeren”, maar kort en bondig zijn in het door hem te onderwijzen vak. Hij behoort dus daarvan slechts datgene in het bijzonder te behandelen, wat noodig is voor de practijk. Dan zal, dunkt mij, de mogelijkheid ontstaan om het nieuwe leervak aan de andere vakken toe te voegen en den officier bekend te maken met hetgeen hem nuttig kan zijn om onze bruine broeders te maken tot een krachtig, ons toegenegen volk, in staat om, daartoe geroepen, *in* en *met* het Indische leger krachtdadig mede te werken bij de verdediging onzer koloniën.

Ten slotte een woord van dank aan de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen en aan hen, die zoo beleefd zijn geweest, den Secretaris behulpzaam te zijn bij het opnemen der stemmen.

En hiermede sluit ik de vergadering.

Verdeeling naar landaard enz. van de tot het leger behorende officieren en militairen beneden dien rang op nlt. 1907.

EUROPEANEN.

AMBOINEEZEN EN ANDERE INLANDERS.

VERDEELING NAAR HET GEBOORTELAND.	Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Onderofficieren en manschappen.	VERDEELING NAAR DEN LANDAARD.	Onderofficieren en manschappen (naar gelang van het wapen of het dienstrak te verdeelen als hieronder).								Totaal.	
	(a)	(b)	(c)			Infanterie.	Marechaussee.	Cavalerie.	Artillerie.	Genie.	Hospitaaldienst.	Korps Mil. schrijv.	Kader Mil. School.		Trein.
Afkomstig uit Nederland . . .	919	65	19	7307	Amboneezen . . .	4615	622	—	—	—	—	278	59	—	5674 (e)
" Ned.-Indië . . .	319	10	—	1725 (c)	Javanen . . .	12337	535	304	1028	320	483	—	—	5	15072
" België . . .	1	2	—	681	Soedaneezen . . .	1213	35	100	106	37	70	—	—	—	1572
" Duitschland . . .	8	10	—	1005	Madoereezen . . .	235	13	—	3	5	14	—	—	—	270
" Zwitserland . . .	—	—	—	103	Bocgineezen . . .	88	3	—	2	6	9	—	—	—	88
" Frankrijk . . .	—	—	—	2	Melers, enz. . .	337	13	—	4	4	20	—	—	—	378 (1)
" Luxemburg . . .	—	—	—	48											
" van elders . . .	18	1	—	73											
Totaal . . .	1265	88	19	10739	Totaal . . .	18805	1221	404	1145	372	874	59	5	69	22964

1) Onder de 378 Melers enz. waren begrepen 3 Niassers, 359 Timoreezen of Rotineezen en 16 van nog andere landaarden. (Koloniaal Verslag 1908).

- (a) Hieronder niet begrepen 272 officieren en 9 onderluitnants (voor memorie, gedetacheerd, met verlof enz.)
- (b) " " 34 voor memorie gevoerde Europeanen.
- (c) " " zijn 699 in Indië geboren uit Europeesche ouders en 1056 kleurlingen.
- (d) " " niet begrepen 19 voor memorie gevoerde Amboneezen.
- (e) " " 2950 afkomstig uit den Molukschen archipel, 2564 Mendoneezen en 60 Alfoeren.

BIJLAGE 2.

**Over de mogelijkheid, het Javaansch als leervak op de
Koninklijke Militaire Academie en den
Hoofdcursus in te voeren.**

Het is niet mijne bedoeling aan te toonen, dat er een gedeelte van den studietijd besteed wordt aan vakken, die *overbodig* zijn; ik behoef voor mijn doel ook slechts de overtuiging ingang te doen vinden, dat aan de K. M. A. en den Hoofdcursus vakken worden geleerd, die voor den aanstaanden officier van het Indische leger van *minder belang* zijn, dan het Javaansch.

Voor de cadetten der Infanterie en Cavalerie zou ik de Hoogere Meetkunde geheel, de Beschrijvende Meetkunde voor een deel willen afschaffen. Het nut van de studie der Wetkunde in het algemeen, en van beide genoemde onderdeelen in het bijzonder, ontken ik geenszins. Integendeel, is er, zooals bij den bestaanden toestand, tijd voor te vinden, dan zou ik het betreuren, dat ze den aanstaanden infanterie- en cavalerie-officier niet werden onderwezen. Weinig officieren echter, van den Hoofdcursus afkomstig, waar de Hoogere Meetkunde niet onderwezen wordt, zullen bij hunne verdere studiën het gemis van de kennis van dit vak gevoeld hebben; en vraagt men infanteristen of cavaleristen, van de K. M. A. afkomstig, wanneer die kennis hun te pas kwam, dan is het antwoord voor de waarde van dit vak in de practijk niet vleiend. Bij de behandeling van de ballistiek hebben we wel meer op gezag moeten gelooven; de gedaante van de kogelbaan kunnen we ons voldoende voorstellen zonder de kennis der Hoogere Meetkunde.

Stellen we daar tegenover de studie van het Javaansch, eene rijke en schoone taal, die ons inzicht doet krijgen in de zeden en gewoonten van den inlander; waarvan de kennis het aanleeren van andere, in onzen archipel voorkomende takken van den Maleisch-Polynesischen taalstam aanmerkelijk ver-

gemakkelijk, en die bovendien zoo veel practisch nut voor den Indischen officier afwerpt, dan vind ik, dat de Hoogere Meetkunde hier de vlag moet strijken en, „sans rancune” tegenover de waardige mededingster, hare 84 lesuren 1) moet afstaan.

De Beschrijvende Meetkunde neemt eveneens 84 lesuren in beslag, terwijl voor het daarmede samenhangende Meetkundig teekenen nog 28 uren voor de Infanterie en 14 voor de Cavalerie zijn uitgetrokken. Het practisch nut van de Beschrijvende Meetkunde moet voornamelijk gezocht worden in de vaardigheid, die daardoor wordt verkregen in het lezen van teekeningen uit de Versterkingskunst. Doch wat nu behandeld wordt van de werkstukken betreffende den bol, schaduwen en perspectief in 48 uren, kan gevoegelijk wat ingekrompen worden, zoodat wel nog 15 uren beschikbaar zouden kunnen komen.

De 99 lesuren (3 per week over te brengen van het eerste naar het derde studiejaar), die, naar mij van bevoegde zijde is medegedeeld, voldoende zijn voor eene *inleidende* studie van het Javaansch, zouden dan voor Infanterie en Cavalerie gevonden zijn.

Naar mijne meening zullen tegen deze wijze van vervanging der Hoogere Meetkunde en een klein deel der Beschrijvende Meetkunde, door het Javaansch, van infanteristische, noch van cavaleristische zijde ernstige bezwaren worden aangevoerd.

Maar nu moet ik me gaan wagen op terrein, waar ik hevigen tegenstand verwacht. Om n.l. voor de cadetten der Artillerie tijd beschikbaar te krijgen voor grondiger onderwijs in het Maleisch en voor de studie van het Javaansch, moet ik mijn aanval ook op de Wiskunde richten en de Wiskunde neemt voor den artillerist eene vrij wat belangrijker plaats in dan voor de bovengenoemde wapens. Ik heb me dan ook afgevraagd, of ik niet beter deed, deze quaestie onbesproken te laten, vooral daar ik niet bevoegd ben, de waarde van het

1) Voor deze en volgende gegevens heb ik gebruik gemaakt van de programma's van studie, gevolgd aan de K. M. A. en den Hoofdcursus, welke programma's mij voor dit doel welwillend door het bestuur dezer inrichtingen ter beschikking zijn gesteld.

vak, dat met zijne onderdeelen 760 uren 1) voor de cadetten der Artillerie in beslag neemt, ten volle te beoordeelen. Doch eene gelegenheid om in deze Vereeniging, in het verband, waarin het nu besproken kan worden, dit onderwerp te behandelen, biedt zich misschien niet zoo spoedig weer aan. Vandaar dat ik, het goede doel voor oogen houdende, dit gevaarlijk terrein betreed. Lang zal ik er evenwel niet verwijlen.

De eischen voor de practijk moeten ook bij de opleiding van den Indischen artillerie-officier de eerste plaats innemen. Bij den troependienst, waarvoor het meerendeel der artillerie-officiëren aangewezen wordt, is grondige kennis van het Maleisch noodzakelijk. Voor de cadetten der Artillerie zijn 122 lessen voor het Maleisch uitgetrokken; voor die der Infanterie 231, waardoor de jeugdige infanterie-officier voor den omgang met zijne minderen en voor verdere taalstudie eene belangrijke schrede voor heeft op zijn collega bij de Artillerie. Er moet dus allereerst uitgezien worden naar vermeerdering van het aantal lesuren voor de Maleische taal.

Van de 1145 inlanders, op ultimo December 1907 tot het wapen der Artillerie van het Nederlandsch-Indische leger behoorende, waren 1028 Javanen. Dat de kennis der Javaansche taal voor de artillerie-officiëren, van wie er zoo vele bovendien hunne garnizoenen vinden in Midden- en Oost-Java, zeer gewenscht is, behoeft geen betoog. Alles, wat van beide genoemde talen den aanstaanden artillerie-officier onderwezen wordt, komt hem in zijn practischen dienst ten goede. Is dat ook het geval met alles, wat hem van de Wiskunde op de K. M. A. wordt geleerd? Zouden er niet velen zijn, die van een groot deel hunner wiskundige studiën later maar weinig profijt hebben?

Dat de artillerie-officier, ook de Indische, met voldoende wiskundige kennis moet toegerust zijn om zijn vak te doorgronden en om later, voor technische studiën, daarop te kunnen

1) Het aantal uren, waarin een cadet der Artillerie gedurende 3 jaren aan de K. M. A. les ontvangt, bedraagt (met 41 uren per week en 33 weken per jaar) 4059. De Wiskunde neemt van dezen tijd dus $\frac{760,00}{4059}$ % = bijna 19 % in beslag.

voortbouwen, zal niemand willen ontkennen. Niet gaarne ook zoude ik maar een klein onderdeel dier Wiskunde voor onnut willen verklaren, maar, naar wat ik daarvan zoo hier en daar heb opgevangen, geloof ik wel, dat een deel van de 760 uren beter aan Maleisch en Javaansch besteed zouden zijn.

Hoe hooger het wetenschappelijk peil van den pas benoemden officier is, hoe beter, maar dit mag niet ten koste van de practische bruikbaarheid zijn! Dat men tot nu toe nog geene reden tot wijziging heeft gevonden, mag geenszins tot de gevolgtrekking leiden, dat die wijziging niet noodzakelijk is. Even goed als hier in Nederland vestigt men in Indië steeds meer de aandacht op de taak, die elk officier ook als opvoeder heeft. De voor de opvoeding onmisbare factor, de kennis der taal zijner minderen, behoeft den cadet, voor hier te lande bestemd, geen studietijd te kosten. Om den aanstaanden Indischen officier voor die moeilijke, doch grootsche taak berekend te doen zijn, mag wel wat worden opgeofferd; waar tijd gemist *kan* worden, *moet* die worden afgestaan, al is het begrijpelijk, dat het met leede oogen geschiedt.

Aan eene becijfering van het aantal uren, dat voor de cadetten der Artillerie op een of meer onderdeelen der Wiskunde gemist zou kunnen worden, kan ik mij uit den aard der zaak niet wagen. Doch waar het hier om hooge belangen gaat, mag men tegen een ingrijpenden maatregel niet opzien.

Nadat ik het bovenstaande had neêrgeschreven, kwam mij in handen de Januari-aflevering 1909 van *Vragen des Tijds*, waarin de oud-Minister SEYFFARDT de opleiding tot officier in Nederland bespreekt.

De meening van dezen bekenden oud-artillerie-officier over de studie der Wiskunde (speciaal de Hoogere Wiskunde) voor de a. s. artillerie-officieren aan de K. M. A. blijkt uit hetgeen ik hieronder uit bovengenoemd artikel laat volgen:

„Het goed en vlot spreken en schrijven van één, liefst van meerdere vreemde talen, is voor den officier van groote waarde; hij heeft er zijn geheele leven vrij wat meer aan, dan aan

al de geleerdheid, die hij nu aan de K. M. A. opdoet. 1) Want nog steeds is aan de Academie het onderwijs in de wiskundige wetenschappen over het algemeen veel te uitgebreid en van te langen duur.

Het meerendeel der Artillerie-officieren gebruikt nimmer meer de als onnutte ballast al spoedig weggeworpen Hoogere Wiskunde, en is die dan ook na weinige jaren troependienst vrij wel vergeten. De enkele technici, welke die hoogere wiskunde noodig hebben, bespeuren al zeer spoedig, dat wat zij aan de K. M. A. leerden, lang niet voldoende is voor de zoo moeilijke toepassing der Hoogere Wiskunde op technisch gebied. Voor het meerendeel gaf het wiskundig onderwijs veel te veel; voor de enkelen, die het geleerde in toepassing willen of moeten brengen, veel te weinig."

Van de K. M. A. ga ik over naar hare zusterinrichting, naar den Hoofdcursus, die mij, gedurende meer dan 4 jaren, die ik daar als leeraar werkzaam heb mogen zijn, dierbaar geworden is.

Voor de aanstaande officieren der Administratie voor Nederlandsch-Indië is het niet moeilijk, wat tijd te vinden voor het Javaansch, dat ook voor hen, al is het in mindere mate dan voor den troepenofficier, een nuttig studievak is. Gedurende de lessen en practische diensten der andere leerlingen is voor hen een aantal uren voor eigen oefening uitgetrokken, waarvan een deel voor het genoemde doel zou kunnen worden aangewezen.

De leerlingen, bestemd om opgeleid te worden voor tweede luitenant der Infanterie bij het Nederlandsch-Indische leger, verkeeren in minder gunstige omstandigheden. Waar in zulk een korten tijd, in 2 jaren, zoo vele vakken moeten worden onderwezen, ligt het voor de hand, dat met den tijd op den Hoofdcursus gewoekerd wordt en het niet gemakkelijk is, een eenigszins voldoende aantal lesuren voor het Javaansch los te maken.

Uitgaande echter van het standpunt, dat de studie der

1) Voor den Indischen officier is dit zeer zeker van toepassing op het Maleisch en Javaansch.

inlandsche talen voor elk Indisch officier *practisch* nut afwerpt en, bij eventueele invoering van het Javaansch als leervak op de K. M. A., de officieren, van den Hoofdcursus afkomstig, op dit gebied bij de collega's van de K. M. A. zouden ten achter staan, geloof ik, dat er van enkele vakken wel onderdeelen zijn aan te wijzen, die voor inkrimping in aanmerking komen.

Dit is bijv. het geval met „Oorlogsgebruiken”. Het aantal lesuren, daarvoor op de K. M. A. uitgetrokken, bedraagt voor de cadetten der Infanterie en Cavalerie 33, voor die der Artillerie en Genie 21. De leerlingen van den Hoofdcursus zijn in dit vak niet misdeeld; integendeel, met $\frac{1}{2}$ m. 37 lesuren spannen ze de kroon. Volstaat men, bij de opleiding voor het Indische leger, op den Hoofdcursus met het zelfde aantal uren in dit vak, als door de cadetten der Artillerie en Genie op de K. M. A. daaraan worden besteed, dan boek ik reeds eene winst van 16 uren.

Aan de Pionier- en Versterkingskunst worden in het 1e studiejaar twee, in het 2e drie uren per week besteed. In het 2e studiejaar worden onderwezen, na eene herhaling van het behandelde in het 1e jaar, de Duurzame en Tijdelijke Versterkingskunst en de algemeene inrichting van versterkingen tegen inlandsche vijanden. Van deze laatste is, nu ze opgeheven zijn, niet veel meer te vertellen dan uit een geschiedkundig oogpunt gewenscht is. Voor de Duurzame en Tijdelijke Versterkingskunst blijft van de p.m. 111 lesuren dus heel wat tijd over. Naar mijne meening kan op den Hoofdcursus voor den aanstaanden Indischen infanterie-officier een groot deel van dezen tijd beter besteed worden, vooral met het oog op de omstandigheid, dat de leeraar over hetgeen speciaal voor Nederlandsch-Indië op dit gebied is te vermelden, spoedig uitgepraat is.

Verder vermeen ik, dat de kennis van de „Inrichting en uitwerking der vuurmonden bij de *Nederlandsche* landmacht in gebruik”, voor den Indischen infanterie-officier niet beslist noodzakelijk is, zoodat de uren, hieraan besteed, ook ten bate van het Javaansch kunnen komen. Op de „Wapenleer” kan verder nog wel meer uitgezuinigd worden, zonder dat de

jeugdige infanterie-officier in de practijk of bij zijne verdere studiën daar eenig nadeel van ondervindt.

Dat ik alleen tijd voor het Javaansch heb trachten te vinden, is duidelijk, als men bedenkt, dat het Maleisch, met 3 uren in de week in elk der beide studie jaren, reeds eene passende plaats heeft ingenomen.

In verband met het bovenstaande acht ik de invoering van het Javaansch als leervak op den Hoofdcursus mogelijk; al kan het aantal lesuren misschien niet zoo groot zijn als voor de cadetten der Infanterie op de K. M. A. het geval kan zijn. Toch wordt dan het groote voordeel bereikt, dat ook de studie van het Javaansch voor de officieren, van den Hoofdcursus afkomstig, gemakkelijk wordt gemaakt.

(Zie ommezijde.)

ERRATA.

Bladz. 255, regel 13 v. b. staat: „ook”, lees: „dus”.

„ 281, noot, staat tweemaal: „art. 23”, lees beide
keeren: „art. 25”.
